

MIŠEL UELBEK

Proširenje područja borbe

Mišel Uelbek

Proširenje področja borbe

PRVI DEO

1.

„Noć je poodmakla, bliži se dan. Zbacimo sa sebe učinke tmine i nanovo se naoružajmo svetlošću.”

(ROMEN, XIII, 12)

U petak uveče sam pozvan na žurku kod jednog kolege s posla. Bilo nas je preko trideset, sve sam perspektivni kadar, starosti od dvadeset pet do četrdeset godina. U jednom trenutku, neka lujka je počela da se svlači. Skinula je prvo majicu, zatim prsluče i suknju, pri čemu je pravila neverovatne grimase. Vrtela se u gaćicama još nekoliko minuta, a onda je krenula da se oblači ne znajući šta bi više. Ta devojka se, inače, ne tuca ni sa kim. Apsurdnost njenog ponašanja time je bila veća.

Posle četvrte čaše votke mi se slošilo pa sam morao da odem da se pružim na gomilu jastučića iza kauča. Ubrzo su došle dve devojke i sele baš na taj kauč. Dve nimalo lepe devojke, tačnije dve lopate iz firme. One zajedno odlaze na ručak, čitaju knjige o razvoju sposobnosti govora kod dece, i sve takve stvari.

Odmah su počele da pretresaju šta se dogodilo toga dana, a dogodilo se to da je jedna devojka iz firme došla na posao u mini suknji, mnogo mini, do dupeta.

A šta one o tome misle? Smatraju da je to sasvim u redu. Njihove neobično uvećane siluete projektovale su se na zidu iznad mene. Imao sam utisak da im glasovi dolaze sa velike visine, kao od Svetog duha. U stvari, baš mi nije bilo dobro, vidi se.

Petnaest minuta su ređale sve same banalnosti. Te da ona ima pravo da se oblači kako hoće, te da to nema nikakve veze sa željom da nekoga zavede, da je to u redu ako se ona tako bolje oseća u svojoj koži, da ona to radi da bi se dopadala samoj sebi, itd. Poslednji, strašni, tragovi propasti feminizma. U jednom trenutku sam ove reči čak glasno izgovorio: „poslednji, strašni, tragovi propasti feminizma”.

Ali one me nisu čule.

I ja sam primetio tu devojkicu. Teško je bilo ne primetiti je. I šefu odeljenja se, uostalom, na nju diže.

Zaspao sam pre kraja rasprave, a sanjao sam strašan san. Ove dve lopate, ruku pod ruku, u hodniku našeg odeljenja dižu noge uvis i pevaju na sav glas:

*Šetam i vrckam dupetom golim,
mlataram nogama dlakavi-m!
To radim zato jer ja to volim,
a ne tebe, budalo, da popali-m!*

Devojka u mini suknji je stajala u do vratku, ali ovoga puta je na sebi imala dugačku, tajanstvenu i smernu crnu haljinu. Gledala ih je smešeći se. Na rame joj je sleteo ogroman papagaj koji liči na šefa našeg odeljenja. S vremena na vreme ga je rukom, nemarno ali znalački, šašoljila po perju na trbuhu.

Kada sam se probudio, vidim da sam se isprovraćao po tapisonu. Žurka se bližila kraju. Gurnuo sam povraćku ispod gomile jastučića, zatim sam ustao i pokušao da odem kući. Tada sam primetio da sam izgubio ključeve od automobila.

2.

MEĐU MARSELIMA

Prekosutra je bila nedelja. Vratio sam se u taj deo grada, ali automobil nisam uspeo da pronađem. U stvari, nisam mogao da se setim gde sam ga parkirao; sve ulice su ravnopravno dolazile u obzir. Ulica Marsela Samba, ulica Marsela Dasoa... mnogo Marsela. Pravougaone zgrade u kojima žive ljudi. Imao sam snažan doživljaj istovetnosti. Ali gde je moj automobil?

Dok sam tumarao među Marselima, postepeno je u meni raslo gađenje prema automobilima, i uopšte stvarima od ovoga sveta. Moj „pežo 104“, od kada sam ga kupio, samo mi pravi probleme: bezbrojne i besmislene popravke, svađe sa vozačima... Protivnik iz onog drugog automobila, naravno, glumi opuštenost, vadi obrazac za sporazumno utvrđivanje štete, kaže: „OK, u redu“, a gleda vas s mržnjom; vrlo neprijatno.

Osim toga, kad dobro razmislim, na posao idem metroom; za vikend više ne idem nikuda, ne znam kuda bih išao; na godišnji odmor najčešće putujem sa nekom agencijom, katkad u turistička sela. „Šta će mi taj automobil?“, ponavljao sam u sebi, nestrpljivo grabeći ulicom Emila Landrena.

Tek kada sam izbio na aveniju Ferdinanda Buisona palo mi je na pamet da prijavim krađu. Danas se automobili mnogo krađu, naročito u prigradskim naseljima; tu priču će svi razumeti i prihvatiti, i osiguravajuće društvo, i moje kolege iz kancelarije. Kako da priznam da sam automobil izgubio? Proglasili bi me za šaljivdžiju, tačnije za ludaka ili budalu; to bi bilo vrlo neoprezno. Šaliti se uopšte nije u modi, ne sa takvim stvarima; na tome se gradi ugled, stiču ili gube prijateljstva. Poznajem ja život, navikao sam. Priznati da si izgubio automobil praktično znači ispasti iz društva; odlučio sam, prijavljujem krađu.

Kako je veće odmicalo, moje osećanje usamljenosti postajalo je

bolno i evidentno. Na kuhinjskom stolu, razbacani listovi papira, tu i tamo umašćeni tunjevinom na katalanski način marke „Sopike”. To su moje beleške za jednu životinjsku fantastiku; životinjska fantastika je književni rod kao svaki drugi, možda bolji od drugih; bez obzira na to da li je bolji ili nije, ja pišem životinjsku fantastiku. Ova se zvala „Razgovor između krave i ždrebe”; mogla bi se odrediti kao moralističko razmišljanje; inspirisalo me je jedno kratko službeno putovanje u Leon. Evo tipičnog odlomka:

„Razmotrimo na prvom mestu bretonsku kravu: čitavu godinu, ona ne misli ni na šta drugo do na ispašu, njena sjajna njuška se spušta i diže impresivno ravnomerno i nikakav uzdah strepnje ne remeti patetični pogled u njenim svetlosmeđim očima. Čini se da je napravljena od dobrog materijala, čak sve ukazuje na to da je duboko sjedinjena sa životom, da se kod nje, u mnogo pogleda, zavidno poklapaju bivanje-u-svetu i bivanje-za-sebe. Avaj, u ovom slučaju, filozof greši, a njegovi zaključci, mada zasnovani na pravilnoj i dubokoj intuiciji, pokazaće se pogrešni ako unapred nije bio dovoljno oprezan da se obavesti kod prirodnjaka. Naime, bretonska krava ima dvojaku prirodu. U nekim periodima godine (precizno određenim neumitnim funkcionisanjem genetskog programa), u njenom biću se događa neverovatan preokret. Počinje da muče sve jače, sve duže, njeno mukanje, do tada harmonično, pretvara se u nešto što zapanjujuće liči na vapaje kakvi se katkad otmu i sinovima čoveka. Kretnje joj postaju brže, nervoznije, ume i da pređe u kas. Pa i njuška, za koju je izgledalo da je stvorena da odrazi apsolutnu neprolaznost stamene mudrosti, toliko je uvek bila sjajna, počinje da se grči i uvija pod dejstvom jedne očigledno bolne i snažne želje.

Ključ zagonetke je sasvim jednostavan, i evo ga: bretonska krava toliko želi (čime, pravde radi treba reći, izražava svoju jedinu želju u životu) nešto što uzgajivači, na svoj cinični način, nazivaju: 'da bude napumpana'. I oni je napumpaju, direktno ili indirektno; špic za veštačku oplodnju u tu svrhu može, mada po cenu izvesnih emocionalnih poremećaja, zameniti spolovilo bika. U oba slučaja, krava se smiri i vrati u prvobitno stanje duboke meditacije, jedino što će nekoliko meseci kasnije doneti na svet dražesno malo tele. Što je, uzgred budi rečeno, vrlo korisno za uzgajivača.”

Naravno, uzgajivač simbolizuje Boga. Potaknut iracionalnom simpatijom prema ždrebici, on će njoj, već u sledećem poglavlju, obećati večno naslađivanje sa mnogim ždrebcima, dok će krava, kriva što je ponosita, biti osuđena na sumorni užitek veštačkog oplodjenja. Patetično mukanje govečeta neće uticati na presudu Velikog Arhitekta. Delegacija solidarno organizovanih ovaca nije ništa bolje prošla. Bog koji je izveden na scenu u ovoj kratkoj fantastici, kao što vidimo, nije Bog milosrđa.

3.

Teškoća je u tome što živeti strogo po pravilima nije dovoljno. Naime, uspećete (možda na jedvite jade, ali uspećete) da živite po pravilima. Porez ste prijavili na vreme. Račune ste platili do naznačenog datuma. Nikuda ne idete bez lične karte (u specijalnim koricama, zajedno sa kreditnom karticom!...).

Ali nemate prijatelja.

Pravila su složena i ima ih raznih. Osim što odlazite na posao, morate ići u kupovinu, podići gotovinu iz bankomata (ispred kojeg su često dugački redovi). A imate i da pošaljete razne uplatnice institucijama koje vode računa o različitim aspektima vašeg života. Povrh svega, možete da se razbolite, što povlači nove troškove, i nove formulare.

Ipak vam ostaje slobodnog vremena. Šta s njim? Kako ga upotrebiti? Staviti se u službu drugog? Ali šta kada vas drugi jedva zanimaju? Slušati ploče? To je nekada bilo rešenje, ali, kako godine odmiču, morate priznati da vas se muzika sve manje dotiče.

Možete se upustiti u kućno majstorisanje, shvaćeno u najširem smislu. Ali ništa neće zaista sprečiti sve češće nailaženje trenutaka kada vas vaša apsolutna samoća, osećanje univerzalne praznine i bolno predosećanje da vam se život približava konačnoj propasti, udruženim snagama dovedu u stanje istinske patnje.

Uprkos svemu, još uvek ne želite da umrete.

Nekada davno ste imali svoj život. Bilo je trenutaka kada ste imali svoj život. Doduše, vi se toga više ne sećate najbolje; ali fotografije o tome svedoče. To je verovatno bilo u doba adolescencije, ili malo nakon toga. Kako je vaša želja za životom tada bila velika! Činilo vam se da je život bogat i da pruža nečuvene mogućnosti. Mogli ste postati estradna zvezda; ili otputovati u Venecuelu.

Da čudo bude veće, imali ste i detinjstvo. Pogledajte neko dete od sedam godina kako se igra olovnim vojnicima na tepihu u salonu.

Tražim od vas da ga pažljivo posmatrate. Od kada su mu se roditelji razveli, ono više nema oca. Prilično retko viđa i majku koja je na važnom položaju u firmi za kozmetiku. Ipak se igra olovnim vojnicima, a njegova zainteresovanost za te predstave sveta i rata čini se vrlo živom. I njemu već nedostaje ljubavi, to je sigurno; ali se vidi da ga svet zanima!

I vas je svet zanimao. To je bilo davno; tražim od vas da se toga setite. Područje na kojem vladaju pravila nije vam bilo dovoljno; niste mogli dugo živeti isključivo po pravilima; morali ste izići na teren borbe. Tražim od vas da se vratite upravo u taj trenutak. Bilo je to davno, zar ne? Sećate se: voda je bila hladna.

Sada ste daleko od obale: o da, kako ste daleko od obale! Dugo ste verovali da postoji druga obala; to više nije slučaj. Ipak nastavljate da plivate, a svaki naredni trenutak koji preživite približava vas davljenju. Gubite dah, pluća vas peku. Voda vam se čini sve hladnija, i naročito, sve gorča. Niste više sasvim mladi. Umrećete, sad odmah. Nije to ništa. Ja sam tu. Neću vas ostaviti na cedilu. Nastavite da čitate.

Setite se još jednom svog izlaska na teren borbe.

Stranice koje slede predstavljaju jedan roman; hoću da kažem, sled anegdota čiji sam ja junak. Autobiografski pristup, a možda i nije: u svakom slučaju, ja nemam drugog izlaza. Kada ne bih pisao o onome što sam video, patio bih isto toliko - možda i malo više. Samo malo više, insistiram na tome. Pisanje ne pomaže mnogo. Ono povuče crtu, omeđi. Unese tračak koherentnosti, naznaku stvarnosti. Još uvek tumarate kroz krvavu maglu, ali nekih repera ima. Haos je tek na udaljenosti od nekoliko metara. Iskreno rečeno, nije neki uspeh.

Sasvim je drugačije sa apsolutnom, čudesnom moći čitanja! Da sam čitav život mogao provesti u čitanju, bio bih sasvim zadovoljan; to sam znao još sa sedam godina. Ustrojstvo sveta je bolno, ne odgovara čoveku; ne čini mi se da se može promeniti. Stvarno mislim da bi mi život proveden u čitanju mnogo bolje odgovarao.

Takav život mi nije bio dat.

Nedavno sam napunio trideset godina. Nakon haotičnog početka, prilično uspešno sam završio studije; danas sam perspektivan kadar. Kao analitičar-programer u jednoj firmi za pružanje informatičkih usluga, imam platu 2,5 puta veću od minimalne nadnice; to je lepa

kupovna moć. Mogu računati na to da ću još dosta napredovati u okviru istog preduzeća; osim ako, kao mnogi, ne odlučim da pređem kod nekog od naših klijenata. Sve u svemu, mogu biti zadovoljan svojim društvenim položajem. Na seksualnom planu, međutim, moj uspeh je manje blistav. Imao sam mnogo žena, ali u ograničenim vremenskim periodima. Budući da nisam lep, da nemam šarma i da često zapadam u depresivna stanja, ja nikako ne odgovaram onome što žene prvenstveno traže. Oduvek sam kod žena koje su mi otvarale svoje organe osećao neki laki otpor: u osnovi, ja sam im uvek bio *utešno rešenje*. Što, morate priznati, nije idealna startna pozicija za trajnu vezu.

Od kada sam se, pre dve godine, razišao sa Veronikom, zapravo nisam imao nijednu ženu; slabaški i sporadični pokušaji koje sam činio u tom pravcu, završavali su se predvidivim neuspehom. Dve godine, čini se dug period. U stvari, pogotovo kada radite, to brzo prođe. Svako će vam potvrditi da to brzo prođe.

Dragi prijatelju, čitaocē, može biti da ste i vi žena. Ne sekirajte se, i to se događa. Ja, uostalom, zbog toga nimalo neću promeniti ono što imam da vam kaŹem. Moj zahvat je širok.

Nije mi namera da vas očaram suptilnim psihološkim zapaŹanjima. Ne očekujem od vas aplauz za svoju tankoćutnost i duhovitost. Ima autora koji svoj dar stavljaju u službu tananih opisa različitih duševnih stanja, karakternih crta, itd. Ja ne spadam u te. Svo to gomilanje realističnih pojedinosti, na osnovu kojih se navodno dobijaju jasno izdiferencirani likovi, oduvek mi se činilo, izvinite što tako moram reći, kao čisto sranje. Danijel je prijatelj sa Erveom, ali oseća izvesnu odbojnost prema Źeraru. Pol mašta o tome da se VirdŹiniji uvuče u dušu, putovanje moje rođake u Veneciju. Tako možemo provesti sate. Isto bi nam bilo i da posmatramo račićē kako gamiŹu jedan preko drugog u akvarijumu (ako to hoćemo, dovoljno je da odemo u neki riblji restoran). Uostalom, ja se retko viđam sa ljudima.

Da bih postigao mnogo viši filozofski cilj koji sam sebi postavio, moraću, naprotiv, da krešem. Da pojednostavljujem. Da, jednu po jednu, odbacujem gomilu pojedinosti. U tome mi uostalom pomaŹe sam hod istorije. Svet, na naše oči, postaje sve jednoobrazniji; sredstva telekomunikacija se razvijaju; enterijeri stanova se pune novom

opremom. Ljudski odnosi postepeno postaju nemogući, čime se za toliko smanjuje količina anegdota od kojih se sastoji jedan život. Malo-pomalo, pogledamo smrti u oči, u njenom punom sjaju. Lepa perspektiva za treći milenijum.

4.

BERNAR, O, BERNAR

Narednog ponedjeljka, kada sam ponovo počeo da radim, saznao sam da je moja firma prodala jedan program ministarstvu poljoprivrede i da sam ja izabran da organizujem obuku kadrova. To mi je saopštio Anri La Bret (veoma je držao do toga da se njegovo ime piše sa *u*, a prezime iz dve reči). Tridesetogodišnjak kao i ja, Anri La Bret je moj neposredni pretpostavljeni; naše odnose pretežno prožima nemušto neprijateljstvo. Odmah mi je napomenuo, kao da mu predstavlja lično zadovoljstvo da meni naudi, da će ovaj ugovor zahtevati nekoliko putovanja: u Ruan, u La Roš-sir-Jon, i šta ja znam gde još. Takva putovanja su za mene oduvek bila noćna mora; Anri La Bret je to znao. Mogao sam odgovoriti: „U redu, dajem otkaz”, ali nisam to uradio.

Mnogo pre nego što je ova reč ušla u modu, moja firma je razvila autentičan *imidž firme* (kreiran je logo, zaposlenima se dele majice, održavaju se motivacioni seminari u Turskoj). Naše preduzeće je uspešno, uživa zavidan ugled u svojoj oblasti; u svakom pogledu, *dobra kuća*. Ne mogu dati otkaz zato što mi je to dunulo u glavu, shvatate.

Deset je sati pre podne. Sedim u belo i mirnoj kancelariji, naspram jednog tipa nešto mlađeg od mene koji je nedavno došao u našu firmu. Mislim da se zove Bernar. Njegova prosečnost zastrašuje. Ne prestaje da priča o lovi i investicijama: ovakve obveznice, onakve obveznice, zadruge za izgradnju stanova... sve može da prođe. On računa sa stopom profita nešto malo iznad inflacije. Zamoran mi je; ne uspevam da mu ljudski odgovorim. Mrda brkovima.

Kad on iziđe iz kancelarije, ponovo zavlada tišina. Mi radimo u razrušenom kraju grada koji pomalo podseća na mesečevu površinu. Negde u trinaestom arondismanu. Kada tu dođete autobusom, zaista poverujete da je treći svetski rat nedavno završen. A nije, to je samo urbanistički plan.

Prozori nam gledaju na jedan neodređeni predeo koji se pruža praktično u nedogled, blatnjav i ispresecan ogradama gradilišta. Nekoliko skeleta zgrada. Kranovi. Ambijent miran i hladan.

Bernar se vraća. Da atmosferu učinim veselijom, pričam mu kako u našoj zgradi nešto neprijatno miriše. Primetio sam da ljudi uglavnom vole da pričaju o smradu; a istina je, jutros dok sam silazio stepenicama, zaista sam primetio kužan miris. Šta uopšte radi ta čistačica, obično je vredna?

On kaže: „Sigurno je negde crknuti pacov.“ Ova mogućnost, ne znam zašto, izgleda da ga zabavlja. Jedva primetno, mrda brkovima.

Bernar je, u izvesnom smislu, jadan. Šta on može da uradi sa svojim životom? Da kupuje kompakt diskove u FNAK-u? Tip kao što je on bi trebalo da ima dece; da ima decu, bilo bi nade da će iz tog gamiženja malih Bernara na kraju nešto izići. Ali nema, čak nije ni oženjen. Sasušena voćka.

U osnovi, on i nije toliko za žaljenje, dobri Bernar, dragi Bernar. Mislim čak da je srećan - u meri u kojoj mu je to dato, naravno; po njegovoj, Bernarovoj meri.

5.

STUPANJE U KONTAKT

Nešto kasnije, zakazao sam sastanak u ministarstvu poljoprivrede, sa devojkom po imenu Katarina Lešardoa. Program koji im nudimo zove se „Sikomor”. Pravi „sikomor” je drvo, cenjeno u stolarstvu, koje osim toga daje slatkasti sok, a raste u izvesnim regionima umereno hladne zone; naročito je rasprostranjeno u Kanadi. Program „Sikomor” je napisan na „Paskalu”, sa uobičajenim C++. Paskal je francuski pisac iz XVII veka, autor čuvenih *Misli*. Ali i moćno strukturisani programski jezik, posebno prilagođen za statističku obradu podataka, kojim sam odavno potpuno ovladao. Program „Sikomor” treba da posluži za isplate vladine pomoći poljoprivrednicima, što je oblast za koju je zadužena Katarina Lašardoa, na informatičkom planu, razume se. Do sada se Katarina Lešardoa i ja nikada nismo sreli. U pitanju je, dakle, „prvo stupanje u kontakt”.

U našem poslu informatičkog inženjeringa, najfascinantniji aspekt je, bez sumnje, kontakt sa klijentima, ili bar rukovodioci preduzeća vole to da podvuku, uz čašicu smokvovače (više puta sam ih zatekao kako razgovaraju kraj bazena, kada smo poslednji put bili na seminaru u turističkom selu Kušadasi).

Ja lično uvek sa izvesnom zebnjom očekujem prvi kontakt sa novim klijentom; tu bude raznih ljudi, sa različitim mestom u datoj organizacionoj strukturi, i trebalo je navići družiti se s njima; mučna perspektiva. Iskustvo me je, naravno, brzo naučilo da se od mene traži upoznavanje sa, ako ne baš istovetnim, ono bar, po navikama, uverenjima, ukusima, opštem pristupu životu, sasvim sličnim ljudima. Teorijski, dakle, nisam imao čega da se plašim, tim pre što poslovni karakter susreta u načelu garantuje njegovu bezopasnost. Ali bez obzira na to, isto tako sam imao priliku da se uverim da ljudima često leži na srcu da sebe učine jedinstvenim, po suptilnim i nedopadljivim varijacijama, manama, karakternim crtama i tako dalje - verovatno u

cilju da svoje sagovornike primoraju da se prema njima odnose kao prema celovitim ličnostima. Tako će jedan voleti tenis, drugi će obožavati konjički sport, za trećeg će se ispostaviti da igra golf. Neki viši rukovodioci luduju za lovljenjem jastoga na mrežu; drugi to mrze. Koliko ljudi, toliko čudi. Opšti okvir „prvog kontakta sa klijentom” je, dakle, jasno određen, ali, avaj, uvek ostaje izvesna margina neizvesnosti.

Ovom prilikom, kada sam se pojavio u kancelariji 6017, Katarina Lešardoa je bila odsutna. Zadržala se, kako su me obavestili, „nekim poslom u centrali”. Ponudili su mi da sednem i sačekam je, što učinih. Razgovor se vodio oko atentata koji se prethodnog dana dogodio na Jelisejskim poljima. Bomba je postavljena ispod klupe u jednom kafeu. Dve osobe su mrtve. Trećoj su odsečene noge i razneto pola lica; ostaće bogalj i slepa. Čujem da to nije prvi atentat; nekoliko dana ranije, bomba je eksplodirala u pošti pored Otel de vila i raznela jednu ženu od pedesetak godina. Čujem takođe da te bombe postavljaju arapski teroristi koji traže oslobađanje drugih arapskih terorista koji u Francuskoj leže po zatvorima zbog raznih ubistava.

Oko pet sati treba da odem u policijsku stanicu i podnesem žalbu zbog krađe mojih kola. Katarina Lešardoa se nije vratila, a ja nisam uzeo učešća u razgovoru. Stupanje u kontakt će se, pretpostavljam, dogoditi nekog drugog dana.

Inspektor koji je kucao moju žalbu bio je približno mojih godina. Očigledno je došao iz unutrašnjosti, nosi burmu. Pitao sam se da li su njegova žena, i deca, ako ih ima, srećni u Parizu. Žena pošarka, deca u jaslicama? Ko će to znati?

Kao što se moglo očekivati, bio je ogorčen i bez iluzija: „Krađe... defiluju po čitav dan... nema šanse... u svakom slučaju ih odmah puste...” Sa razumevanjem sam, kako ih je izgovarao, potvrđivao svaku od ovih jednostavnih i istinitih reči, proisteklih iz njegovog svakodnevnog iskustva; ali ništa nisam mogao učiniti da mu olakšam breme.

Čini mi se da je pred kraj njegovu ogorčenost obojio blago pozitivan ton: „Hajde, doviđenja! Možda ćemo ipak naći vaš auto! I to se događa...!” Mislim da je želeo da kaže nešto više o tome; ali nije bilo ničeg više.

6.

DRUGA ŠANSA

Sutradan ujutro sam saznao da sam pogrešio. Trebalo je da insistiram da vidim Katarinu Lešardoa; na moj odlazak bez objašnjenja ministarstvo poljoprivrede loše gleda.

Sznao sam takođe - a to je za mene bilo iznenađenje - da moj rad na prethodnom ugovoru nije bio sasvim zadovoljavajući. Do sada mi to nisu rekli, ali nisam im se dopao. Ovaj ugovor sa ministarstvom poljoprivrede je, u neku ruku, druga šansa koja mi se pruža. Šef moje službe je nabacio strog izraz lica, kao u američkim serijama, da bi mi rekao: „Mi smo na usluzi klijentima, znate. U našem poslu, nažalost, retko nam se pruža druga šansa...”

Žao mi je što sam razočarao ovog čoveka. Tako je lep. Ima senzualno i muževno lice, sedu, kratko podšišanu kosu. Besprekorno bela košulja, vrlo tanka, ispod koje se naziru snažne i preplanule grudi. Elegantna kravata. Kretnje prirodne i odlučne, znak savršene fizičke kondicije.

Jedino izvinjenje koje sam imao da mu ponudim - mada mi se činilo vrlo tanko - bilo je da su mi ukradena kola. Pričam kako sam zbog toga u teškom psihičkom stanju i kako sa tim moram da se izborim. Moj šef službe se tada najednom prelomio; krađe automobila ga, očigledno, ozlojeđuju. Nije znao; nije mogao pretpostaviti; sada razume. Na rastanku, dok je stajao pored vrata svoje kancelarije, sa nogama utonulim u gust, biserno siv tapison, saosećajno mi je poželeo „da se držim”.

7.

KATARINA, KATARINČE

*„Good times are coming
I hear it everywhere I go
Good times are coming
But they're sure coming slow.”¹*

(Neil Young)

Vratarka ministarstva poljoprivrede uvek nosi kožnu mini suknju; ovog puta mi nije bila potrebna da nađem kancelariju 6017.

Katarina Lešardoa je odmah na početku potvrdila sva moja očekivanja. Ima 25 godina, višu informatičku i pokvarene prednje zube; neverovatno je agresivna: „Nadajmo se da će vaš program funkcionisati! Ako bude kao prethodni koji smo od vas kupili... pravo đubre. Uostalom, ne odlučujem ja šta će se kupiti. Ja sam devojka za sve, tu sam da popravljam tuđe svinjarije...”, itd.

Objasnio sam joj da ni ja, isto tako, ne odlučujem o tome šta će se prodati. Niti šta će se proizvoditi. Naime, ja ne odlučujem ni o čemu. Ni ona ni ja ne odlučujemo o bilo čemu. Došao sam samo da joj pomognem, da joj dam primerke uputstva za upotrebu, da pokušam sa njom da organizujem program obuke... ali ništa od toga je nije umirilo. Njen bes je snažan, njen bes je dubinski. Sada govori o metodologiji. Po njenom mišljenju, svi treba da se priklone striktnoj metodologiji, zasnovanoj na strukturiranom programiranju; ako se tako ne radi, anarhija, programi se pišu bilo kako, svako u svom ćošku radi šta hoće i ne tiču ga se drugi, nema dogovora, nema jedinstvenog projekta, nema sklada, Pariz je surov grad, ljudi se u njemu ne sreću, ne zanima ih čak ni posao, sve je površno, svako se vraća svojoj kući u šest sati, bez obzira na to da li je završio svoj posao ili nije, nikoga to nije briga.

Predlaže mi da odemo na kafu. Naravno da prihvatam. Iz automata. Nemam sitninu, daje mi dva franka. Kafa je bljutava, ali to

nije zaustavilo njen polet. U Parizu čovek može umreti nasred ulice, nikoga nije briga. Kod nje, u Bearnu, nije tako. Svakog vikenda odlazi kući, u Bearn. Uveče ide na predavanja, to će joj omogućiti da napreduje. Za tri godine će možda imati diplomu inženjera.

Inženjera! Ja sam inženjer. Treba nešto da kažem. Slabačkim glasom upitah:

„Predavanja iz čega?”

„Upravljanje preduzećem, faktorijalna analiza, algoritmi, finansijsko računovodstvo.”

„To je ozbiljan posao...”, primetih neodređeno.

Da, to je ozbiljan posao, ali ona se posla ne plaši. Uveče, u svojoj garsonjeri, često radi do ponoći, rešava zadatke. U životu se treba boriti da bi se nešto postiglo, to je oduvek mislila.

Peli smo se stepenicima ka njenoj kancelariji. „Pa bori se, Katarinče...”, rekoh u sebi melanholično. Zaista nije naročito zgodna. Osim što ima pokvarene zube, kosa joj je bez sjaja, oči sitne, sevaju od besa. Grudi i dupe se ne daju naslutiti. Bog zaista nije bio naročito darežljiv prema njoj.

Mislim da ćemo se vrlo dobro slagati. Deluje kao da je rešila sve sama da organizuje, sve da sredi, ja ću imati samo da dođem i održim svoj kurs. To mi savršeno odgovara; nemam nikakvu želju da joj protivrečim. Ne mislim da će se zaljubiti u mene; odaje utisak kao da joj na pamet ne pada da bilo šta pokušava sa muškarcima.

Oko jedanaest sati, novo lice upada u kancelariju. Zove se Patrik Leroa i očigledno deli kancelariju sa Katarinom. Havajska košulja, farmerke tesne preko dupeta, svežanj ključeva okačen o pojas čangrlja dok hoda. Malo je crkao, kaže. Noć je proveo u džez-klubu sa jednim drugarom, uspeali su da „zbare dve maloletnice”. Zadovoljan je.

Ostatak prepodneva provešće u telefoniranju. Govori previše glasno.

U trećem telefonskom razgovoru naćeo je prilično tužnu temu: jedna njihova zajednička prijateljica, njegova i drugarice sa kojom razgovara, poginula je u saobraćajnoj nesreći. Da stvar bude gora, kola je vozio njihov treći drugar, kojeg on zove „onaj Fred”. Onaj Fred nije povređen.

Sve ovo je, teorijski, prilično deprimirajuće, ali on je taj aspekt pitanja uspeo da prikrije nekom vrstom cinične vulgarnosti, sa nogama na stolu i frajerskim rečnikom: „Natalija je bila super drug... Uz to jebozovna. Kakve to ima veze, klanica... Jesi bila na sahrani? Mrzim sahrane. Čemu to služi... Možda matorcima nešto znači. Je l' bio onaj Fred? Mo'š misliti al' je izvuk'o dupe, debil.”

Pauza za ručak je bila pravo olakšanje.

Po podne je trebalo da se vidim sa šefom službe za „informatičke studije”. Ne znam tačno zbog čega. Ja, u svakom slučaju, nisam imao ništa da mu kažem.

Čekao sam sat i po u praznoj kancelariji dok je polako padao mrak. Nisam hteo da upalim svetlo da ne bih otkrio svoje prisustvo.

Pre nego što su me doveli u ovu kancelariju, dali su mi u ruke debeo izveštaj pod naslovom „*Osnovne smernice informatičkog plana ministarstva poljoprivrede.*” Ni to mi nije bilo jasno zašto. Ovaj dokument me se ni malo nije ticao. Posvećen je, sudeći po uvodu, *pokušaju redefinisavanja različitih arhetipskih scenarija sa stanovišta procedure meta-cilj. Sami ciljevi, potkrepljeni pažljivom analizom s obzirom na poželjnost, jesu, na primer, usmeravanje politike pomoći poljoprivrednicima, razvoj parapoljoprivrednog sektora koji će biti konkurentan na evropskom nivou, uravnoteženje trgovinskog bilansa na sektoru svežih poljoprivrednih proizvoda...* Na brzinu sam prelistao knjigu, podvlačeći olovkom zanimljive rečenice. Na primer: *Na strateškom nivou, reč je o realizaciji globalnog sistema podataka, izgrađenog preko integracije heterogeno distribuiranih podsistema. Ili: U najkraćem roku treba primeniti kanonski relacioni model, po organizacionoj dinamici koja će u srednjoročnoj perspektivi dovesti do objekt-usmerene databaze.* Jedna sekretarica konačno dolazi da me obavesti kako se sastanak odužio i kako njen šef, nažalost, neće moći danas da me primi.

E pa, odoh ja kući. Sve to ide u rok službe, ha ha ha!...

Na metro stanici Sevr-Babilon video sam neobičan grafit: „Bog je hteo nejednakosti, a ne nepravde”, piše. Pitam se ko je to tako dobro obavешten o Božjim namerama.

8.

Vikendom obično ne viđam nikog. Ostajem kod kuće, malo pospremim; lepo mi nije ni do čega.

Međutim, ove subote, između dvadeset i dva deset tri časa, imam zakazan jedan društveni događaj. Sa prijateljem, sveštenikom, idem u meksički restoran na večeru. Restoran je odličan; s te strane nema problema. Ali, da li mi je prijatelj još uvek prijatelj?

Zajedno smo studirali; tada smo imali dvadeset godina. Bili smo sasvim mladi ljudi. Danas imamo trideset. Čim je dobio diplomu inženjera, upisao je bogosloviju; krenuo drugim životnim putem. Danas je, evo, župnik u Vitriju. Nimalo laka županija.

Jedem paelju sa crvenim pasuljom, a Žan-Pjer Bive mi priča o seksu. Po njegovom mišljenju, zanimanje koje naše društvo navodno pokazuje za erotiku (kroz reklame, časopise, medije uopšte) sasvim je lažno. Većini ljudi ova tema zapravo vrlo brzo dosadi; ali se prave da je drugačije, što je bizarno, neka vrsta obrnute hipokrizije.

Iz toga izvodi svoju tezu. Naša civilizacija, kaže on, pati od potrošenosti životnog elana. U doba Luja XIV, kada je ljubav prema životu bila velika, zvanična kultura je insistirala na negaciji zadovoljstava i putenosti; neprekidno se ponavljalo kako mondeni život pruža nepotpunu sreću, a da je jedini pravi izvor zadovoljstva u Bogu. Ovakav diskurs, tvrdi on, danas više ne bi mogao da prođe. Avantura i erotika su nam potrebni, potrebno nam je da nam se ponavlja kako je život divan i uzbudljiv; u šta mi, očigledno, pomalo sumnjamo.

Imam utisak da on smatra da sam ja pravi primer potrošenosti životnog elana. Seks ne upražnjavam, ambicija nemam; ne može se reći ni da se zabavljam. Ne znam šta da mu odgovorim; moj je utisak da su svi ljudi pomalo takvi. Smatram sebe normalnom osobom. Možda ne baš sasvim, ali ko je pa sasvim normalan? Recimo, 80 odsto sam normalan.

Tek da nešto kažem, skrećem mu pažnju kako u naše vreme

sigurno svi ljudi, u ovom ili onom trenutku svog života, imaju utisak da su promašeni. Oko toga smo se složili.

Razgovor jenjava. Mrljavim svoj burito. Savetuje mi da se vratim Bogu, ili da krenem na psihoanalizu; poskočio sam na takvu mogućnost. On razvija svoju tezu, zanima se za moj slučaj; izgleda da misli da mi ne ide najbolje. Sam sam, suviše sam; to, po njemu, nije prirodno.

Naručili smo piće; on otvara karte. Po njegovom mišljenju, Hristos je rešenje. Izvor života. Bogatog života i životnosti. „Treba da prihvatiš svoju božansku prirodu!”, uzviknu on; ljudi za susednim stolom se okrenuše. Osećam se malo umorno; imam utisak da smo zapali u ćorsokak. Smejuljim se bez veze. Nemam mnogo prijatelja, ne bih hteo da izgubim i ovog. „Treba da prihvatiš svoju božansku prirodu...” ponovi on tiše; obećavam mu da ću se potruditi. Dodajem još nekoliko rečenica, trudim se da se ponovo složimo.

Stiže kafa, a onda svako svojoj kući. Na kraju krajeva, bilo je to jedno lepo veče.

9.

Šest osoba je sada okupljeno za jednim vrlo lepim okruglim stolom, verovatno imitacijom mahagonija. Navučene su tamnozeleno zavese; kao da smo u nekom malom salonu. Odmah sam znao da će sastanak potrajati celo jutro.

Prvi predstavnik ministarstva poljoprivrede ima plave oči. Mlad je, nosi male okrugle naočare, verovatno je do nedavno bio student. Uprkos svojoj mladosti, odaje upečatljiv utisak ozbiljnosti. Čitavo jutro će nešto za sebe beležiti, ponekad u najneočekivanijim trenucima. Verovatno je nekakav šef, ili bar budući šef.

Drugi predstavnik ministarstva je čovek srednjih godina, sa bradicom kao u strogih instruktora iz *Kluba petorice*. Čini se da ima veliki uticaj na Katarinu Lešardoa koja sedi pored njega. On je teoretičar. Sve njegove intervencije će biti pozivanje na red, ticaće se značaja metodologije i, uopšte, razmišljanja pre delanja. U konkretnom slučaju, ne vidim zbog čega: program je već kupljen, nema više o čemu da se razmišlja, ali uzdržavam se da to kažem. Odmah sam osetio da me ne voli. Kako osvojiti njegovu ljubav? Odlučujem da više puta tokom prepodneva podržim njegove intervencije sa izrazom bleskastog divljenja na licu, kao da mi je iznenada otkrio neočekivane, mudre i duboke vidike. Bilo bi normalno da iz toga zaključim kako sam ja dečko pun dobre volje, spreman da se angažuje u pravom pravcu, pod njegovim rukovodstvom.

Treći predstavnik ministarstva je Katarina Lešardoa. Sirotica jutros izgleda pomalo tužno; sva borbenost od prošlog puta ju je izgleda napustila. Njeno malo, ružno lice se svo zgužvalo, svaki čas briše naočare. Pitam se čak da nije plakala; sasvim mogu da zamislim kako je jutros, dok se oblačila, onako sama, briznula u plač.

Četvrti predstavnik ministarstva je neka vrsta karikature sociologa poljoprivrede: on je u čizmama i vetrovki, kao da se upravo vratio sa terena; ima veliku bradu i puši lulu; ne bih voleo da sam mu sin. Ispred sebe na stolu upadljivo drži knjigu pod naslovom: *Proizvodnja*

sira suočena sa novim tehnologijama. Ne uspevam da shvatim šta on tu radi, očigledno ne zna ništa o temi o kojoj se raspravlja; možda je predstavnik baze. Ma šta da je, čini se da je sebi dao u zadatak da atmosferu učini napetom i izazove sukob ponavljajući primedbe na račun „ovlašćenih učesnika ovakvih sastanaka koji nikad ništa ne urade” ili „programa odabranih u kancelarijama ministarstva koji nikada ne odgovaraju stvarnim potrebama momaka na terenu”.

Naspram njega je jedan tip iz moje firme koji neumorno odgovara na njegove primedbe - po mom mišljenju prilično nespretno - praveći se da veruje kako ovaj namerno preteruje, naime da se samo šali. To je jedan od mojih pretpostavljenih; mislim da se zove Norber Ležaji. Nisam znao da će i on biti tu, i ne mogu reći da sam oduševljen njegovim prisustvom. Taj čovek izgleda i ponaša se kao svinja. Koristi svaku priliku da se dugo i grohotom nasmeje. Kada se ne smeje, lagano trlja ruke jednu o drugu. Krupan je, tačnije debeo, a njegovo samozadovoljstvo, ni na čemu čvrstom zasnovano, obično mi je nepodnošljivo. Ali jutros se zaista dobro osećam, u dva navrata sam se čak smejaio zajedno sa njim, reagujući na njegove umesne reči.

Sedma osoba će se tokom prepodneva povremeno pojavljivati i uveseljavati veće mudraca. To je šef službe za „informatičke studije” ministarstva poljoprivrede, onaj s kojim nisam uspeo da se vidim onog dana. Čovek je sebi dao u zadatak da bude slika i prilika usplahirenog, mladog i dinamičnog poslodavca. U toj disciplini, šije za više dužina sve što sam imao prilike do sada da vidim. Košulja mu je razdrljena, on zaista nema vremena da je zakopča, a kravata pomerena u stranu, kao da ju je u toj trci s vremenom vetar oduvao. On hodnicima ne korača, već klizi. Da može da leti, leteo bi. Lice mu se sija, kosa je u neredu i vlažna, izgleda kao da je upravo došao sa bazena.

Čim je prvi put ušao, primetio nas je, mene i mog šefa; munjevito je stigao do nas, ne razumem kako; morao je preći deset metara za manje od pet sekundi, u svakom slučaju ja nisam stigao da uočim njegovo kretanje.

Položio je ruku na moje rame i obratio mi se tihim glasom, kaže da mu je žao što me je pre neki dan pustio da čekam bez potrebe; osmehnuo sam mu se devojački, kažem da nije važno, da odlično razumem i da ćemo se, pre ili kasnije, sastati. Iskren sam. To je bio trenutak nežnosti; okrenut je meni, samo meni; kao da smo ljubavnici

koje je život ponovo sastavio posle duge razdvojenosti.

Tokom prepodneva on će se pojaviti još dva puta, ali će oba puta ostati na pragu vrata i obratiti se isključivo mladom tipu sa naočarima. Oba puta će se, uz čaroban osmeh, prvo izviniti što smeta; stoji na pragu, okačen o jedno krilo vrata, stabilan na jednoj nozi, jer mu unutrašnja napetost koja ga pokreće jednostavno ne dopušta da duže ostane nepomičan u uspravnom položaju.

Od samog sastanka nisam zapamtio gotovo ništa; u svakom slučaju, ništa konkretno nije odlučeno, osim možda u poslednjih četvrt sata, na brzinu, neposredno pre nego što smo krenuli na ručak, kada smo se dogovorili po kom rasporedu ćemo obaviti obuku u unutrašnjosti. To me se neposredno ticalo, jer ja treba da idem na put; na brzinu, dakle, zapisujem datume i mesta o kojima smo se dogovorili, na papiru koji ću isto veče izgubiti.

Sve će mi to sutra biti ponovo objašnjeno, na *briefing*-u koji je održao teoretičar. Saznajem da je ministarstvo (dakle on, ako dobro razumem) razradilo sofisticirani sistem obuke, na tri nivoa. Cilj je da se što uspešnije odgovori potrebama korisnika, kursevi će biti komplementarni, međusobno uklopljeni, ali organski nezavisni. Sve to, očigledno, nosi pečat suptilnog duha.

Konkretno, mene čeka put pod noge, prvo u Ruan gde ću ostati dve nedelje, zatim u Dižon na nedelju dana, i na kraju u La Roš-sir-Jon četiri dana. Polazim 1. decembra, a vraćam se za Božić, da „praznike provedem u porodici”. Ljudski aspekt, dakle, nije zaboravljen. Divno.

Saznao sam takođe - i to me je iznenadilo - da neću sam obaviti obuku. Moja kuća je, naime, odlučila da pošalje dve osobe. Funkcionisaćemo, dakle, kao tandem. Dvadeset pet minuta, u neprijatnoj tišini, teoretičar je detaljno obrazlagao prednosti i nedostatke obuke u tandemu. Na kraju su prednosti ipak prevagnule.

Savršeno mi je nepoznato ko je ta druga osoba koja je određena da ide sa mnom. Verovatno neko koga poznajem. Mogu samo da pretpostavljam, niko nije smatrao za potrebno da me obavesti.

Spretno koristeći jednu svoju usputnu opasku, teoretičar primećuje da je zaista šteta što ta druga osoba (čiji će identitet do kraja ostati tajanstven) nije tu, i što niko nije našao za potrebno da je pozove. Razvijajući svoju argumentaciju, došao je do toga da

implicitno nagovesti kako je, kada je već tako, moje prisustvo jednako nekorisno, ili barem ograničeno korisno. To i ja mislim.

10.

STEPENI SLOBODE PO Ž. I. FREOU

Zatim sam se vratio u sedište firme. Lepo su me primili; čini se da sam uspeo da povratim svoj položaj u preduzeću.

Šef službe me odvodi na stranu; poverava mi koliki je značaj ovog ugovora. Zna on da sam ja solidan momak. Par ogorčenih, ali umesnih reči posvetio je krađi mog automobila. To je vrsta razgovora kakve muškarci vode pored automata za topla pića. Otkrivam u njemu velikog profesionalca u oblasti upravljanja ljudskim resursima; iznutra, cvilim. Bio mi je sve lepši.

Kasnije tokom popodneva, prisustvovao sam oproštajnoj časti Žan-Iva Freoa. Jedan valjan čovek odlazi iz preduzeća, ističe šef službe; veoma zaslužan tehničar. Nada se da će u svojoj budućoj karijeri imati bar toliko uspeha koliko je imao do sada; to je sve zlo koje mu on želi. I da, kada poželi, svrati na koju čašicu! Prvom zaposlenju zaborava nema, zaključuje mangupski; kao ni prvoj ljubavi. Upitah se na trenutak da nije malo previše popio.

Kratki aplauzi. Oko Ž. I. Freoa kruže ljudi; on se lagano okreće oko svoje ose, izgleda zadovoljno. Poznajem tog momka; zajedno smo došli u preduzeće, pre tri godine; delili smo istu kancelariju. Jednom prilikom smo razgovarali o civilizaciji. Pričao je - u izvesnom smislu u to je i istinski verovao - da je povećani priliv informacija unutar jednog društva po sebi dobra stvar. Da sloboda nije ništa drugo do mogućnost uspostavljanja raznovrsnih uzajamnih veza među pojedincima, projektima, društvenim institucijama i službama. Maksimum slobode se, po njemu, poklapa sa maksimumom mogućih izbora. Posluživši se metaforom preuzetom iz mehanike čvrstih tela, takve izbore je nazivao stepenima slobode.

Sedeli smo, sećam se, pored centralnog računara. Klima uređaji su tiho zonzukali. On je društvo u izvesnom smislu uporedio sa mozgom, a pojedince sa moždanim ćelijama za koje je upravo poželjno da

uspostave maksimum uzajamnih veza. Ali analogija se tu zaustavlja. Jer on je liberal i nikako nije pristalica nečega što je mozgu neophodno: da sve te informacije objedini.

Njegov život, saznao sam u nastavku priče, krajnje je funkcionalan. Stanuje u jednoj garsonjeri u 15. arondismanu. Grejanje mu je uračunato u kiriju. On tu samo prespava, jer mnogo radi - često i prekovremeno, čita *Mikro-Sistem*. Čuveni stepeni slobode se, što se njega tiče, svode na izbor jela sa menija na *Minitelu* (pretplatio se na ovaj, u to doba nov kompjuterski servis koji obezbeđuje isporuku vrućeg jela u precizno naznačeno vreme i u relativno kratkom roku).

Voleo sam da ga gledam kako po podne sastavlja svoj jelovnik na *Minitelu* koji se nalazio na levom kraju njegovog radnog stola. Zadirkirao sam ga da vodi ljubavnu prepisku; u stvari, ubeđen sam da je bio junfer.

U izvesnom smislu, on je bio srećan. S pravom je sebe smatrao učesnikom informatičke revolucije. Svaki napredak u stepenu informatičke moći, svaki korak napred ka globalizaciji mreže, on je istinski osećao kao svoju ličnu pobedu. Glasao je za socijaliste. A, zanimljivo, obožavao je Gogena.

11.

Žan-Iv Freoa više neću videti; a zašto bih ga uostalom video? Mi se zapravo nismo *družili*. Ljudi se u poslednje vreme uopšte retko *viđaju*, čak i kada sa mnogo žara uspostave odnos. Ponekad uđu u razgovor povišenog tona o opštim aspektima života; ponekad dođe do telesnog dodira. Razmene telefone, naravno, ali uglavnom retko neko nekog pozove. Čak i kada pozove, i kada se ponovo vide, početni polet zameni razočaranje i razmagnetisanje. Verujte mi, znam šta je život; sve je to savršeno provereno.

Ljudi više ne neguju svoje odnose, što stvara izvesne probleme za roman. Kako, naime, započeti prepričavanje onih plahovitih strasti koje traju godinama, čije se posledice katkad osećaju u više generacija? Daleko smo od *Orkanskih visova*, to je najmanje što se može reći. Romanesknja forma nije stvorena da naslika ravnodušnost, ili ništavilo; trebalo bi izmisliti neku ravniju, koncizniju i sumorniju artikulaciju.

Ljudski odnos je nemoguće uspostaviti upravo zbog onog povećavanja stepena slobode koje je Žan-Iv Freo oduševljeno propovedao. On sam, u to sam siguran, nije imao nikakvu *vezu*; bio je u situaciji potpune slobode. Kažem to bez zlobe. On je, kao što rekoh, bio srećan čovek; ali kad to kažem, ja mu ne zavidim na takvoj sreći.

Sorta informatičkih mislilaca, kojoj je pripadao Žan-Iv Freo, nije tako retka kao što bi se moglo pomisliti. U svakom preduzeću srednje veličine može se naći po jedan, ređe dva takva. Osim toga, većina ljudi se manje-više slaže s tim da se svaki odnos, a posebno svaki ljudski odnos, *svodi* na razmenu informacija (naravno, ako pojmom informacija obuhvatimo i poruke koje nisu neutralnog karaktera, naime koje nagrađuju ili kažnjavaju). Kada je tako, jedan informatički mislilac će se vrlo brzo pretvoriti u mislioca društvenog razvoja. To što kaže često će biti brilijantno, a time i ubedljivo; čak bi i afektivna dimenzija tu mogla biti uključena.

Sutradan - opet povodom jedne oproštajne časti, ali ovoga puta u ministarstvu poljoprivrede - imao sam priliku da razgovaram sa

teoretičarem, pored kojeg je, kao obično, stajala Katarina Lešardoa. On lično nikada nije sreo Žan-Iv Freoa, i neće imati prilike da ga sretne. Da su se sreli, pretpostavljam da bi njihova intelektualna razmena bila učtiva i na visokom nivou. Verovatno bi se saglasili oko nekih vrednosti kao što su sloboda, providnost i nužnost uspostavljanja generalizovanog sistema transakcija koji bi pokrio sve društvene aktivnosti.

Razlog drugarskog okupljanja ovoga puta je bilo proslavljanje odlaska u penziju jednog čičice od šezdeset godina, sedog, sa debelim naočarima. Zaposleni su skupili novac da mu kupe štap za pecanje - japanski model, odličnih performansi, tri brzine kotura i amplituda koja se menja jednostavnim pritiskom na dugme - ali on to još nije znao. Stajao je pored flaša šampanjca. Svi su dolazili da ga drugarski potapšu po ramenu i podsete na neku zajedničku uspomenu.

Zatim je šef službe za „informatičke studije” uzeo reč. Težak je zadatak, odmah je saopštio, pokušati u nekoliko rečenica sažeti trideset godina karijere potpuno posvećene informatici u poljoprivredi. Luj Lindon, podsetio nas je, prošao je kroz herojsko doba informatičkog razvoja: perforirane kartice! prekidi strujnog kola! magnetni zapisi! Na svaki uzvik je živo širio ruke, kao da je pozivao prisutne da se u mašti vrate u ta prošla vremena.

Dotični se smešio, postajao sve namrgođeniji i nimalo pristojno grickao svoj brk; ali u celini gledano, držao se korektno.

Luj Lindon, zaključio je toplo šef službe, dao je svoj pečat informatici u poljoprivredi. Bez njega, informatički sistem ministarstva poljoprivrede ne bi bio to što jeste. Nijedan njegov sadašnji, pa ni budući kolega (glas mu je tu malo zadrhtao) to ne bi smeo zaboraviti.

Aplauz je trajao približno trideset sekundi. Jedna devojka, odabrana po čednosti, uručila je budućem penzioneru štap za pecanje. Držao ga je u ispruženoj ruci i stidljivo njime mahao. To je bio znak da se može krenuti ka bifeu. Šef službe je prišao Luju Lindonu i polako ga, sa rukom na ramenu, odveo da razmene još par toplijih i ličnijih reči.

Taj trenutak je teoretičar izabrao da mi šapne kako Lindon ipak pripada jednoj drugačijoj generaciji informatičara. Programirao je bez metodologije, pomalo intuitivno; nikada nije uspeo sasvim da se

prilagodi principima funkcionalne analize; pojmovi *Meriz*-metode za njega su u velikoj meri ostali mrtvo slovo na papiru. Svi programi koje je napravio morali su zapravo da se prave ponovo; poslednje dve godine mu nisu davali ništa da radi, bio je manje-više neraspoređen. Njegovi lični kvaliteti, dodao je toplo, nisu ni najmanje sporni. Stvari se prosto razvijaju, to je normalno.

Pošto je Luja Lindona ostavio u maglinama prošlosti, teoretičar je mogao da se nadoveže na svoju omiljenu temu: po njegovom mišljenju, proizvodnja i razmena informacija će doživeti isti preobražaj koji je doživela proizvodnja i razmena namirnica: preći će iz zanatskog u industrijski stadijum. U oblasti proizvodnje informacija, konstatovao je ogorčeno, daleko smo još od *nulte greške*; redundanca i nesavršnost su i dalje prisutni. Mreže distribucije informacija, nedovoljno razvijene, još uvek se odlikuju nepreciznošću i anahronizmom (tako, na primer, podvukao je besno, „Telekom” i dalje imenike štampa na papiru!). Bogu hvala, mladi sve više traže pouzdane informacije. Bogu hvala, oni su sve zahtevniji u pogledu brzine odgovora; ali, dugačak je put koji vodi do savršeno obaveštenog društva, savršeno providnog i komunikativnog.

Razvijao je još neke svoje ideje; Katarina Lešardoa je stajala pored njega. S vremena na vreme je potvrđivala sa: „Upravo tako.” Na usne je stavila ruž, na oči plavo. Suknja joj je dopirala do pola butina, a čarape su joj bile crne. Pomislio sam kako mora biti da je za ovu priliku kupila nove gaćice, verovatno tanga. Žamor u prostorijski se malo pojačao. Zamislio sam je kako u robnoj kući „Galeri Lafajet” bira tanga gaćice sa purpurnom čipkom; do bola me je preplavilo osećanje sažaljenja.

U tom trenutku jedan kolega je prišao teoretičaru. Izmakavši se malo od nas, zapalili su po cigarilos. Katarina Lešardoa i ja smo ostali licem u lice. Zavladao je tišina. Ona je našla izlaz, počela je da govori o usaglašavanju metodologije rada između uslužnih delatnosti i ministarstva - to jest između nas dvoje. Primakla mi se malo bliže - naša tela delio je prazan prostor od najviše trideset centimetara. U jednom trenutku, verovatno nesvesno, prstima je ovlaš dodirnula rever mog sakoa.

Nisam nimalo želeo Katarinu Lešardoa; ni najmanje nisam imao

želju da je *tucam*. Gledala me je smešći se, pila je šampanjac i trudila se da bude hrabra; a ipak sam znao da joj je bilo strašno potrebno da se *potuca*. Sigurno je razmišljala o tome kako joj rupa među nogama ničem ne služi. Kurac se uvek može odseći; ali kako zaboraviti da je pička prazna? Njena situacija mi se činila očajnom i kravata je polako počela da me steže. Posle treće čaše, umalo da joj predložim da odemo nekuda zajedno, da se potucamo u nekoj kancelariji; na pisaćem stolu, ili tapisonu, nije važno; bio sam spreman da izvedem neophodne pokrete. Ali ništa nisam rekao; u suštini, mislim da ne bi prihvatila; ili bi najpre trebalo da je obujmim oko struka, kažem joj kako je lepa, nežnim poljupcem dodirnem njene usne. Ne vredi govoriti, izlaza nema. Izvinio sam se na brzinu, i otišao u klozet da povraćam.

Kada sam se vratio, teoretičar je bio pored nje i ona ga je poslušno slušala. Sve u svemu, uspela je da povrati kontrolu; možda je za nju tako bolje.

12.

Ova čast povodom odlaska u penziju predstavlja komični vrhunac mojih odnosa sa ministarstvom poljoprivrede. Prikupio sam sve potrebne podatke i mogu da pripremim svoje kurseve; nećemo morati ponovo da se vidimo; ostalo mi je još nedelju dana do odlaska u Ruan.

Tužna nedelja. Bio je kraj novembra, period za koji se svi slažu da je tužan. Činilo mi se normalnim što, u nedostatku konkretnih događanja, klimatske promene zauzimaju izvesno mesto u mom životu; kažu da starci na kraju više ni o čemu drugom ne pričaju.

Toliko sam malo živeo da sam sklon da pretpostavim kako neću ni umreti; čini mi se neverovatnim da se jedan ljudski život može svesti na tako malo; i nesvesno umišljamo da će se, pre ili kasnije, nešto dogoditi. Velika greška. Život sasvim lepo može biti prazan a kratak. Isprazni dani prolaze ne ostavljajući traga, ni uspomena, a onda se najednom zaustave.

Ponekad sam imao utisak i da ću se trajno navići na odsustvo života. Da će mi relativno bezbolna dosada dopustiti da nastavim obavljanje uobičajenih radnji koje život zahteva. Nova greška. Dugotrajna dosada je neizdrživa situacija; pre ili kasnije se pretvori u mnogo bolnije percepcije, u pravi bol; to se meni upravo događa.

Možda ću, rekoh sebi, na ovom službenom putu malo *promeniti misli*; verovatno će postati još crnje, ali će se *promeniti*; makar će mi malo biti lakše, ili drugačije.

DRUGI DEO

1.

Na prilazu tesnacu Bab-al-Mandal, ispod zagonetne i nepomične morske površine, kriju se nepravilno raspoređeni veliki koralni grebeni koji za plovidbu predstavljaju stvarnu opasnost. Jedva se mogu primetiti, i to samo po izbijanju crvenila, po jednom tonalitetu neznatno različitom od vode. Putnik namernik, dovoljno hrabar da prizove u sećanje izuzetnu gustinu populacije ajkula u ovom delu Crvenog mora (ako me pamćenje ne vara, blizu dve hiljade ajkula po kvadratnom kilometru), osetiće laku drhtavicu iz razumljivih razloga, mada je vrućina ubistvena i gotovo nestvarna, a okolni vazduh samo podrhtava u lepljivim ključanjima, na prilazu tesnacu Bab-al-Mandal.

Srećom, nebo sve to nadoknadi, vreme je uvek lepo, izuzetno lepo, a vidik nikada nije bez onog pregrejanog, belog odsjaja kakav se može videti i u crnometalurškim fabrikama, u trećoj fazi prerade gvozdene rude (govorim o trenutku kada, do tada zadržan u atmosferi i najednom poistovećen sa svojom unutrašnjom prirodom, tek obrazovani tečni čelik poteče). Zahvaljujući tome, većina moreplovaca pređe ovu prepreku bez peripetija i ubrzo nakon toga zaplovi kroz tišinu mirnih voda šarenog i vlažnog Adenskog zaliva.

Ponekad se, međutim, dogode i ovakve stvari, ispolje se u stvarnosti. Danas je ponedeljak ujutro, 1. decembar; hladno je, a ja čekam Tiserana pored table na kojoj je označen polazak voza za Ruan; železnička stanica Sen-Lazar; sve mi je više hladno i sve mi je više svejedno. Tiseran stiže u poslednjem trenutku; nećemo naći mesta. Osim ako on za sebe nije kupio kartu prvog razreda; to bi ličilo na njega.

Četvoro ili petoro ljudi iz preduzeća dolazilo je u obzir da uđe u *tandem* sa mnom, a izvukao sam Tiserana. Nisam preterano oduševljen. On, međutim, tvrdi da je očaran. „Ti i ja smo super ekipa...”, odmah izjavljuje, „osećam da ima da legne samo tako...” (rukama pravi nekakav kružni pokret, valjda da simbolično prikaže naše buduće slaganje).

Još ranije sam upoznao tog momka; nekoliko puta smo razgovarali

pored automata za topla pića. Obično je pričao o tome kako *juri ribe*; predosećam da će ovo putovanje biti mučno.

Nešto kasnije, voz polazi. Smestili smo se u kupe sa grupom pričljivih studenata, verovatno iz neke komercijalne škole. Seo sam pored prozora da se makar malo izmaknem iz ambijentalne buke. Tiseran iz aktovke vadi razne brošure u boji koje se odnose na programe za računovodstvo; nemaju nikakve veze sa kursom koji ćemo držati. Diskretno mu to napominjem. On neodređeno odgovara: „Pa jeste, 'Sikomor' je takođe dobar...”, zatim se vraća svom monologu. Imam utisak da, u tehničkom pogledu, on sto odsto računa na mene.

Obučen je u predivno odelo sa crvenim, žutim i zelenim motivima - kao srednjovekovna tapiserija. Iz džepčića na sakou mu viri maramica u stilu „putovanje na Mars”, i odgovarajuća kravata. Njegov način odevanja odaje hiperdinamičnog poslovnog čoveka koji uz to ima i duha. Ja na sebi imam šuškvu vindjaknu i debeli džemper u stilu „vikend na Hebridima”. Osećam da je podela uloga u toku, ja ću predstavljati „sistem analitičara”, kompetentnog ali baksuznog inženjera, koji nema vremena da se bavi svojim odevanjem i ne ume da razgovara sa korisnikom. To mi savršeno odgovara. Imao je pravo, bićemo dobra ekipa.

Gledajući ga kako vadi svoje brošure, pitam se da li on to možda pokušava da privuče pažnju devojke koja sedi sa njegove leve strane - studentkinje komercijalne škole, bogami vrlo zgodne. Njegove reči su u tom slučaju samo površno posmatrano upućene meni. Kada je tako, dozvoljavam sebi da bacim koji pogled na pejzaž. Dan se rađa. Sunce, crveno kao krv, užasno crveno, diže se nad tamnozelenom travom i jezercima u magli. U daljini, iznad malih naseobina u dolini, vije se dim. Prizor je veličanstven, prosto strašan. Tiserana to ne zanima. On pokušava da uhvati pogled studentkinje sa svoje leve strane. Rafael Tiseran ima problem - na kojem se temelji čitava njegova ličnost - veoma je ružan. Toliko je ružan da svojim izgledom odbija žene i ne uspeva da ih odvuče u krevet. Ipak pokušava, iz petnih žila pokušava, ali ne ide. One ga jednostavno neće.

Građen je manje-više normalno: mediteranski tip, doduše malo debeo: dežmekast, što se kaže; osim toga, ćelavost je kod njega

prilično uznapredovala. U redu, sve bi to još moglo da prođe; ali ono što nikako ne prolazi, to je glava. Faca mu je kao u žapca - mesnata, grubih crta, široka, bezoblična, dijametralno suprotno od lepog. Koža mu se cakli, puna je bubuljica, stalno ispušta neku masnu izlučevinu. Nosi bifokalne naočare, jer je pride veoma kratkovid - ali i da nosi kontaktna sočiva, bojim se da to ne bi pomoglo. Povrh svega, razgovara na način kojem nedostaje finoća, maštovitost i duhovitost; apsolutno nema nikakvog *šarma* (šarm je osobina koja ponekad može zameniti lepotu - barem kod muškaraca; obično se kaže: „vrlo je šarmantan” ili „šarm je najvažniji”; tako se makar kaže). Kada stvari tako stoje, on je naravno užasno frustriran; ali šta ja tu mogu? Ja posmatram pejzaž.

Nešto kasnije, upušta se u razgovor sa studentkinjom. Prolazimo pored Sene, rujne, potpuno utopljene u zrake sunca koje se rađa - pomislite kako rekom stvarno teče krv.

Okolo devet sati stižemo u Ruan. Studentkinja se pozdravlja sa Tiseranom - odbija, naravno, da mu da svoj broj telefona. Neko vreme će biti utučen; moraću ja da se postaram oko autobusa.

Zgrada Oblasne direkcije za poljoprivredu je sumorna, a mi kasnimo. Ovde se radi od osam ujutro - to je, čujem, čest slučaj u unutrašnjosti. Kurs počinje odmah. Tiseran uzima reč; predstavlja se, predstavlja mene, predstavlja našu firmu. Potom će, pretpostavljam, predstaviti informatički pristup, integrisane programe i njihove prednosti. Mogao bi da predstavi i kurs, metod po kojem ćemo raditi, mnogo toga. Sve to bi nas, bez problema, primaklo podnevu, kada obično dolazi vreme za dobru, staru pauzu za kafu. Skidam vindjaknu, vadim ispred sebe neke papire.

U sali je prisutno petnaestak ljudi; ima sekretarica i rukovodilaca srednjeg nivoa, tehničke struke, pretpostavljam - izgledaju kao da su tehničke struke. Ne čini se da su posebno neprijatni, niti posebno zainteresovani za informatiku - a ipak, rekoh sebi, informatika će im promeniti život.

Odmah sam uočio odakle dolazi opasnost - od jednog vrlo mladog tipa sa naočarima, visokog, mršavog i gipkog. Seo je u dnu sale, kao da hoće sve da ima pod kontrolom; u sebi sam ga prozvao „Piton”, a u stvarnosti će nam se, već na pauzi za kafu, predstaviti pod imenom

Šnebel. Budući šef informatičke službe u osnivanju, čime je, čini se, vrlo zadovoljan. Pored njega sedi jedan tip od pedesetak godina, prilično zatvoren, neprijatnog izgleda, sa riđom, uskom bradom. Mora biti da je nekada bio ađutant, ili nešto toga tipa. Gleda u jednu tačku - Indokine, pretpostavljam - a ta tačka ću dugo biti ja, kao da hoće da me natera da se izjasnim o razlozima svog prisustva. Čini se da je dušom i telom odan Pitonu, svom šefu. Sam šef više liči na dogu - u svakom slučaju, na onu vrstu pasa koja ne pušta kada zagriže.

Piton će vrlo brzo postaviti pitanja sa namerom da uzdrma Tiserana i pokaže njegovu nekompetentnost. Tiseran fakat jeste nekompetentan, ali nije jedini. Profesionalac je. Nimalo mu nije bilo teško da odgovara na napade, ili tako što elegantno zaobiđe pitanje, ili što obeća da će se na njega vratiti kasnije u toku kursa. Katkad čak uspeva da nagovesti kako je to pitanje svakako moglo imati smisla u ranijim stadijumima razvoja informatike, ali danas je postalo bespredmetno.

U podne nas je prekinula piskava i neprijatna zvonjava. Šnebel talasa ka nama: „Zajedno ručamo?...” Odgovora praktično nije bilo.

Obaveštava nas da pre ručka ima nešto da obavi, izvinjava se. Možemo da pođemo sa njim, to će biti prilika da nam „pokaže kuću”. Sprovodi nas kroz hodnike; pomoćnik nas prati, dva koraka iza. Tiseran uspeva da mi dobaci kako bi on „radije da ruča sa one dve devojčice iz trećeg reda”. Dakle, već je odabrao žrtve među prisutnim ženkama; bilo je gotovo neizbežno, ali me, uprkos tome, ipak malo zabrinjava.

Ulazimo u Šnebelovu kancelariju. Pomoćnik ostaje ukopan na vratima, čeka; čuva stražu. Prostorija je prostrana, čak veoma prostrana za jednog tako mladog rukovodioca, mislim da nas je ovde doveo samo zato da bi nam je pokazao, jer ništa ne radi - samo nervozno lupka po telefonu. Sručio sam se u fotelju ispred pisaćeg stola, a odmah za mnom je to učinio i Tiseran. Onaj imbecil se složio: „Naravno, sedite...” Iste sekunde kroz bočna vrata ulazi sekretarica. Sa uvažavanjem prilazi pisaćem stolu. Žena u godinama, sa naočarima. Podmetač za hartiju drži obema rukama. Eto najzad, rekoh sebi, razloga čitave ove predstave.

Šnebel upečatljivo igra svoju ulogu. Pre nego što će potpisati prvi

dokument, dugo ga i pažljivo čita. Ukazuje na neke rečenične obrte „sintaksički ne baš spretne”. Sekretarica će zbunjeno: „Prepraviću, gospodine...”; a on će na to velikodušno: „ma ne, može da prođe i ovako.”

Ova zamorna procedura se ponavlja i kod drugog dokumenta, zatim kod trećeg. Počinjem da bivam gladan. Ustajem da pogledam fotografije koje vise na zidu. Amaterski snimci, brižljivo urađeni i uokvireni. Izgleda da su na njima gejziri, ledeni bregovi, tako nešto. Pretpostavljam da ih je sam razvijao posle letovanja na Islandu - verovatno tura „Širenje vidika”. Ali sve je upropastio osvetljenjem, zvezdastim filterima i šta ti ja znam čime još, tako da se praktično ništa ne raspoznaje, a kao celina je prilično ružno.

Videvši moje interesovanje, prilazi mi i izjavljuje: „To je Island. Prilično zgodno, zar ne?”

„Aha...”, odgovaram.

Najzad odlazimo da jedemo. Šnebel nas predvodi kroz hodnike i usput komentariše raspored kancelarija i „organizaciju prostora”, kao da je sve to nedavno kupio. S vremena na vreme, u trenutku kada zaokreće pod pravim uglom, rukom obujmi moja ramena - srećom, ne dotakne me. Hodam brzo, a Tiseran me, sa svojim kratkim nogama, jedva sustiže - čujem ga kako dahće pored mene. Dva koraka iza nas, pomoćnik odlučno korača, čuva nas od iznenadnog napada s leđa.

Ručku nema kraja. U početku je sve bilo u redu. Šnebel govori o sebi. Ponovo nas obaveštava kako je sa dvadeset pet godina već postao šef informatičke službe, ili je bar na putu da to postane u bliskoj budućnosti. Između predjela i glavnog jela, tri puta nas je podsetio na to koliko ima godina: dvadeset pet.

Zatim je pozeleo da sazna „šta smo mi završili”, verovatno u nadi da imamo manje škole od njega (on ima IGREF, i izgleda da se time ponosi; ne znam šta je to, ali ću ubrzo saznati da su „igrefovci” podvrsta visokih funkcionera koja se sreće samo u organizacijama vezanim za ministarstvo poljoprivrede - kao „enarkovci”,² samo ipak malo manje). Tiseran je u potpunosti ispunio njegove nade: završio je, kaže, višu komercijalnu „Bastia”, ili nešto toga tipa, u šta se jedva može poverovati. Ja žvaćem svoju krmenadlu u bearnskom sosu, praveći se da nisam čuo pitanje. Pomoćnik me i dalje fiksira

pogledom, pitam se hoće li početi da više na mene: „Odgovorite kada vas pitaju!”; namerno okrećem glavu na drugu stranu. Tiseran konačno odgovara umesto mene: predstavlja me kao „sistemskog inženjera”. Da bih to potkrepio, izgovaram nekoliko rečenica o skandinavskim normama i umreženoj komunikaciji; Šnebel se povlači, zavaljuje se u svoju stolicu; naručicu karamel-krem.

Popodne će biti posvećeno praktičnom radu na računaru. Tu ja stupam na scenu: dok Tiseran nastavlja svoja objašnjenja, ja šetam od polaznika do polaznika da proverim da li svi uspevaju da ga prate i urade ponuđene zadatke. Dosta dobro se snalazim; konačno, to mi je posao.

One dve devojčice me često zovu da dođem; sekretarice, a ovo im je očigledno prvi put da su se našle pred ekranom računara. Malo su u panici, uostalom s razlogom. Ali svaki put kada im se približim, Tiseran se umeša, ne oklevajući da prekine svoja objašnjenja. Imam utisak da ga naročito jedna od njih dve privlači; stvarno je čarobna, sočna, vrlo seksi; na sebi ima bodi od crne čipke a grudi joj se lagano pomeraju ispod tkanine. Avaj, svaki put kada se on približi jednoj od sekretaričica, devojčino lice se zgrči i nevoljno izrazi odbojnost, moglo bi se reći odvratnost. Od sudbine se pobeći ne može.

U pet po podne, ponovo se čulo zvonice. Đaci skupljaju svoje stvari, spremaju se da odu; a Šnebel prilazi nama; otrov od čoveka izgleda ima još jednu kartu da odigra. Pokušava prvo mene da izoluje jednom preliminarnom opaskom: „Ovo je pitanje koje se, nalazim, prvenstveno može postaviti jednom sistem-analitičaru kao što ste vi...”; zatim mi izlaže svoj problem: treba li, ili ne treba, kupiti stabilizator napona električne energije koja napaja serversku mrežu? Po tom pitanju je dobijao protivrečne odgovore. Ja o tome ne znam apsolutno ništa i spremam se da mu to kažem. Ali Tiseran, očigledno u punoj formi, šije me za prsa: nedavno je na tu temu objavljena jedna studija, smelo će uzvratiti; zaključak je jasan: počev od izvesnog nivoa rada mašine, stabilizator se brzo pokaže rentabilnim, u svakom slučaju za manje od tri godine. Nažalost, nema tu studiju kod sebe, niti zna da navede gde je i kada objavljena; ali obećava da će mu poslati fotokopiju čim stigne u Pariz.

Dobro odigrano. Šnebel se, potpuno potučan, povlači; ići će čak

dotle da nam poželi prijatno večé.

Veče će, za početak, proteći u traženju hotela. Na Tiseranov predlog, smestili smo se u hotelu „Koški grbovi”. Lep hotel, vrlo lep; putni troškovi su nam i onako plaćeni, zar ne?

Zatim želi da popije aperitiv. Zar i to...!

U kafeteriji, bira sto nedaleko od dve devojke. Seda, devojke odlaze. Ove dve radnje su, nema sumnje, savršeno sinhronizovane. Bravo devojke, bravo!

U očajanju, naručuje *martini dry*; ja se zadovoljavam pivom. Osećam kako me hvata nervoza; ne prestajem da pušim, palim doslovno cigaretu na cigaretu.

Obaveštava me kako je počeo da odlazi u teretanu da oslabi „a i da bari ribe, naravno”. Savršeno, nemam primedbi.

Primećujem da sve više pušim; mislim da sam dogurao do najmanje četiri pakle dnevno. Pušenje je postalo jedino područje istinske slobode u mom životu. Jedina radnja koju obavljam punim srcem, svim svojim bićem. Moj jedini projekat.

Tiseran naćnje njemu dragu temu, naime kako „smo mi, informatićari, carevi”. Pretpostavljam da pod tim misli na velike plate, uvaženost profesije i na to da lako nalazimo nov posao. E pa, u tim okvirima, ne greši. Carevi smo.

On nastavlja da razvija svoju misao; ja naćnjem petu paklicu „kamela”. On završava svoj martini; želi da se vratimo u hotel da se presvuće za večeru. Odlično, hajdemo.

Dok ga čekam u holu, gledam televiziju. Govore o studentskim demonstracijama. U Parizu su demonstracije dobile velike razmere: novinari tvrde da je na ulici bilo najmanje tri stotine hiljada ljudi. Trebalo je da budu mirne, više kao jedan veliki praznik. Ali kao sve mirne demonstracije pošle su naopako, jednom studentu je izbijeno oko, jednom je slomljena ruka, itd.

Sutradan nakon velikih demonstracija u Parizu, organizovan je protesni marš zbog „brutalnosti policije”; odvijao se u „izuzetno dostojanstvenoj” atmosferi, prenosi komentator koji je očigledno na strani studenata. Toliko dostojanstvo me pomalo guši; menjam kanal, nailazim na porniće. Gasim.

Tiseran stiže; obukao se u neku vrstu džoging odeće za večé, crno i zlatno, lići na pauka. E pa, polazimo.

Na moj predlog, odabrali smo restoran „Flunch”. Tu se može pojesti pomfrit sa neograničenom količinom majoneza (majonez se do mile volje sipa iz jedne velike činije); ja naručujem samo porciju pomfrita sa majonezom i pivom. Tiseran bez oklevanja uzima kraljevski kuskus i bocu *Sidi Brahim*-a. Posle druge čaše vina, počinje da ždraka u kelnerice, gošće restorana, bilo koga. Jadan dečko. Jadan, jadan dečko. U stvari, znam zašto on toliko ceni moje društvo: zato što ja nikada ne pričam o svojim prijateljicama, nikada ne pominjem svoje uspehe kod žena. Tako ima osnova da (s pravom, uostalom) pretpostavi kako, iz bilo kojeg razloga, ja nemam seksualni život; a za njega je to jedna patnja manje, malo olakšanje krsta koji nosi. Sećam se da sam prisustvovao jednoj mučnoj sceni, onoga dana kada je Tiseran predstavljen Tomasenu, koji tek što se zaposlio u našoj firmi. Tomasen je poreklom Šveđanin; vrlo je visok (nešto preko dva metra, mislim), veličanstveno građen, a i glavu ima izuzetno lepu, blista, zrači; zaista imaš utisak da se nalaziš pred natčovekom, polubogom.

Tomasen se prvo rukovao sa mnom, a zatim krenuo ka Tiseranu. Tiseran je ustao i opazio da ga ovaj, kada stoje, nadmašuje za dobrih četrdeset centimetara. Naglo je ponovo seo, zacrveneo se u licu, pomislih da će ga ščepati za vrt; bilo je užasno gledati.

Kasnije sam sa Tomasenom više puta išao na službena putovanja - držali smo kurseve, uvek u istom stilu. Vrlo smo se dobro slagali. Ljudi izuzetne lepote, mnogo puta sam to primetio, često su skromni, ljubazni, blagi, predusretljivi. Vrlo teško stiču prijatelje, naročito među muškarcima. Primorani su da stalno ulažu napore kako bi se njihova superiornost makar malo zaboravila.

Tiseran, bogu hvala, nikada nije bio prinuđen da putuje sa Tomasenom. Ali kad god se priprema novi ciklus kurseva, znam da on o tome razmišlja i da provede dosta neprospavanih noći.

Posle večere, hoće da popije koju čašicu u nekom „simpatičnom kafiću”. Očaran sam.

Pratim ga u stopu i moram priznati da se ovoga puta njegov izbor pokazao odličnim: ulazimo u neku vrstu velikog podruma sa lučnim svodovima i starim, autentičnim gredama. Svud naokolo, mali drveni stolovi pod svetlošću sveća. U dnu prostorije, u velikom kaminu gori

vatra. Sve zajedno, ambijent dobro režirane improvizacije i nereda.

Seli smo. On naručuje viski sa sodom, ja ostajem pri pivu. Gledam oko sebe i pomislim: ovoga puta će biti sve u redu, možda će moj zlehudi drugar ostvariti svoj cilj. U ovaj kafić dolaze studenti, svi su veseli, svi žele da se zabave. Za nekim stolovima sede po dve ili tri devojke, nekoliko devojaka čak sede same za barom.

Gledam Tiserana najpodsticajnije što umem. Oko nas, momci dodiruju devojke. Žene dražesnim pokretom ruke sklanjaju kosu s lica. Prekrštaju noge, jedva čekaju da prsnu u smeh. Jednostavno, zabavljaju se. Sad ih treba spopasti, sada, baš u ovom trenutku, na ovom mestu koje za to i postoji.

On podiže oči sa čaše i, kroz naočare, upire pogled u mene. Vidim da nema snage. Ne može više, nema hrabrosti da još jednom pokuša, postalo mu je potpuno svejedno. Gleda me, lice mu podrhtava. Verovatno od pića, popio je previše vina za večerom, kreten. Pitam se hoće li briznuti u plač i prepričati mi sve etape svoje golgote; osećam da je spreman na tako nešto; stakla njegovih naočara su se zamaglila od suza.

Nije bitno, spreman sam da izdržim, sve da saslušam, da ga odnesem do hotela ako treba; ali odlično znam da će me sutradan ujutro zbog toga mrzeti.

Ćutim; čekam bez reči; ne nalazim reči koje bi bilo smisleno izgovoriti. Neizvesnost je potrajala čitav minut, a zatim je kriza prošla. Slabačkim i drhtavim glasom, reče mi: „Bolje da se vratimo. Sutra rano počinjemo.”

U redu, vraćamo se. Dovršavamo pića i vraćamo se. Palim poslednju cigaretu i ponovo gledam Tiserana. Zaista je potpuno izgubljen. Bez reči pušta da ja platim račun, bez reči kreće za mnom kada sam pošao ka vratima: pogrbio se, skupio; sramota ga je od samog sebe, prezire sebe, voleo bi da je mrtav.

Idemo u hotel. Kada smo izišli na ulicu, počela je da pada kiša. Eto, naš prvi dan u Ruanu je završen. A ja znam, to je više nego očigledno, da će naredni dani biti potpuno isti.

2.

SVAKI DAN JE NOVI DAN

Prisustvovao sam umiranju jednog tipa, danas, u robnoj kući „Nuvel Galeri”. Umiranju vrlo jednostavnom, kao kod Patriše Hajsmi (mislim, jednostavnom i brutalnom kao u stvarnom životu, a takvo nalazimo i u romanima Patriše Hajsmi).

Evo kako se to dogodilo. Kada sam zašao u deo robne kuće koji je uređen kao samoposluga, primetio sam da čovek leži na podu, lice mu nisam mogao videti (ali sam kasnije, iz razgovora između kasirki, saznao da mu je bilo oko četrdeset godina). Nekoliko ljudi se već uzmuvalo oko njega. Prošao sam bez mnogo zastajkivanja da ne ispadnem morbidno radoznao. Bilo je oko šest po podne.

Kupio sam malo stvari: sir i hleb isečen na kriške, da to pojedem u hotelskoj sobi (odlučio sam da se te večeri lišim Tiseranovog društva i malo se odmorim). Izvesno vreme sam se dvoumio između raznih vina, bilo ih je za svačiji gust. Nevolja je bila u tome što nisam imao vadičep. Osim toga, ne volim vino; ovaj poslednji argument je na kraju prevagnuo, zgrabim paket „tuborga”.

Kada sam stigao na kasu, od kasirki i jednog para koji je prisustvovao operaciji spasavanja života, tačnije njenoj završnici, čujem da je čovek umro. Žena u tom paru je bolničarka. Smatra da mu je trebalo masirati srce, da bi ga to možda spasilo. Ne znam, ne razumem se u to ništa, ali ako je tako, zašto mu ona nije izmasirala srce? Ne razumem takav stav.

U svakom slučaju, došao sam do zaključka da se, u određenim okolnostima, jako lako može preći - ili pak ne preći - iz života u smrt.

Za ovu smrt se ne bi moglo reći da je bila naročito dostojanstvena, sa svim tim ljudima koji prolaze gurajući kolica (bilo je to u vreme najveće gužve), u tom cirkuskom ambijentu kakav uvek vlada u samouslugama. Sećam se da se čak čula reklamna pesmica robne kuće „Nuvel Galeri” (možda su je kasnije promenili); refren je glasio: „*Nuvel Galeri, znaju svi... Svaki dan je novi dan...*”

Kada sam izišao, čovek je još uvek bio tu. Telo je bilo umotano u čaršav, ili verovatnije u debelo ćebe, i pritegnuto kanapom. To više nije bio čovek, već paket, težak i inertan, preduzimale su se mere za njegov transport.

Eto posla. Bilo je šest sati i dvadeset minuta.

3.

IGRANKA NA TRGU STARA PIJACA

Ma koliko zvučalo apsurdno, odlučio sam da preko vikenda ostanem u Ruanu. Tiseran se začudio; objasnio sam mu da imam želju da obiđem grad, a da u Parizu nemam nikakvog posla. U stvari, nisam imao želju da obiđem grad.

Mada ima vrlo lepih srednjovekovnih spomenika i izuzetno šarmantnih starih kuća. Pre pet ili šest vekova, Ruan je verovatno bio jedan od najlepših gradova u Francuskoj; ali do sada je sve upropašteno. Sve je prljavo, blatnjavo, zapušteno; automobili, buka i zagađenje su sve pokvarili. Ne znam ko je gradonačelnik, ali dovoljno je deset minuta prošetati ulicama starog grada pa videti da je potpuno nekompetentan, ili korumpiran.

Sliku nimalo ne popravlja na desetine besprizornika koji kruže ulicama na motorima i motociklima, u slobodnom padu. Silaze iz ruanskog predgrađa u kojem je industrija na putu totalnog raspadanja. Cilj im je da proizvedu prodoran zvuk, što neprijatniji mogući, zvuk koji okolno stanovništvo zaista teško može podneti. U tome savršeno uspevaju.

Oko dva po podne, izlazim iz hotela. Bez oklevanja, uputih se ka trgu Stara pijaca. Dosta prostran trg, svud naokolo okružen kafićima, restoranima i luksuznim prodavnicama. Na ovom trgu je spaljena Jovanka Orleanka, pre više od pet stotina godina. U spomen tog događaja, sagrađen je prostor od gomile neobično uklopljenih betonskih blokova, dopola zarivenih u zemlju, za koji se nakon pažljivijeg posmatranja pokaže da je crkva. Ima i nagoveštaja travnjaka, cvetnih površina i nekoliko nagnutih ravni, verovatno namenjenih ljubiteljima „skejtborda” - ili možda invalidskim kolicima, teško je reći. Ali složenost ovog mesta se tu ne zaustavlja: i na sred trga ima radnji, ispod neke vrste betonske rotonde, tu je i jedna građevina koja liči na autobusku stanicu.

Seo sam na jedan betonski blok, odlučan da razjasnim stvari.

Moguće je da je ovaj trg srce, centralno jezgro grada. Koja se tačno igra ovde igra?

Primećujem najpre da se ljudi kreću uglavnom u čoporima, ili u manjim grupama od po dve do šest osoba. Nijedna grupa nije sasvim ista kao druga. Nema sumnje da liče, veoma liče, ali njihova sličnost se ne bi mogla opisati kao istovetnost. Antagonizam koji nužno prati svaku vrstu individuacije, oni su izgleda rešili da konkretizuju tako što će izabrati odeću, način kretanja i obrasce okupljanja minimalno različite.

Zatim primećujem da svi ti ljudi izgledaju zadovoljni sobom i svetom; to me čudi, naime pomalo plaši. Ozbiljni su dok bazaju naokolo, ko s potuljenim osmehom, ko s tupavim izrazom na licu. Mladarija je odevena u jakne sa motivima pozajmljenim od najtvrdjeg hard-roka: na njima se mogu pročitati rečenice poput ovih: *Kill them all!* ili *Fuck and destroy!*;³ ali svima je zajednička sigurnost da će provesti prijatno poslepodne, uglavnom posvećenom konzumiranju, i da će time doprineti jačanju svog bića.

Primećujem najzad da se razlikujem od njih, mada ne mogu da preciziram prirodu te različitosti.

Najzad sam se umorio od ovih neplodnih zapažanja i povukao se u jedan kafić. Opet greška. Između stolova se muvala ogromna nemačka doga, čudovišnija od većine pasa svoje rase. Zaustavljala se pored svakog gosta kao da se pitala sme li sebi dozvoliti da ga ugrize.

Dva metra dalje, jedna devojčica je sedela za stolom i jela ogromnu porciju krema od čokolade. Životinja se dugo zadržala pored nje, njuškala krem od čokolade i spremala se da jednim pokretom jezika poliže čitav sadržaj. Osetio sam da se devojčica uplašila. Ustajem, želim da se umešam, mrzim takve životinje. Međutim, pas najzad odlazi.

Zatim sam tumarao sporednim ulicama. Sasvim slučajno, ušao sam u manastir Sen-Maklu: veliko kvadratno dvorište, božanstveno, okruženo gotskim skulpturama od tamnog drveta.

Nešto dalje, gledao sam jedno venčanje, izlazak iz crkve. Venčanje na starinski način: sivoplavo odelo, bela haljina i cvetovi pomorandže, male deveruše... Seo sam na klupu, nedaleko od stepeništa crkve.

Mladenci su bili prilično vremešni. Jedan krupan tip, crven u licu, odavao je utisak bogatog seljaka; žena, nešto viša od njega, čoškastog

lica, sa naočarima. Sve zajedno, nažalost moram reći, izgledalo je pomalo smešno. Neki mladi ljudi u prolazu rugali su se mladencima u lice. Pa naravno.

Nekoliko minuta sam sve to mogao da posmatram strogo objektivno. A onda me je preplavilo osećanje nelagodnosti. Ustao sam i brzo otišao.

Dva sata kasnije, kada je pao mrak, ponovo sam izišao iz hotela. Pojeo sam jednu picu, s nogu, sam, u praznoj radnji - koja zaslužuje da takva i ostane. Testo pice je bilo gnjecavo. Dekor radnje su bile bele pločice i lampe od sivog čelika - kao u operacionoj sali.

Zatim sam otišao da gledam jedan porno film, u ruanskom bioskopu specijalizovanom za ovu vrstu stvari. Sala je bila poluprazna, što nije tako loše. Uglavnom penzioneri i imigranti, naravno; bilo je i nekoliko parova.

Posle izvesnog vremena sa iznenađenjem sam primetio da ljudi, bez vidnog razloga, često menjaju mesta. Da bih shvatio razlog ovog kruženja i ja sam promenio mesto, istovremeno kad i jedan drugi tip. Stvar je zapravo bila vrlo jednostavna: čim uđe neki par, odmah biva okružen sa dva-tri muškarca koji sednu nekoliko sedišta dalje i počnu da masturbiraju. U nadi, pretpostavljam, da će ženski deo para baciti pogled na njihovo spolovilo.

U bioskopu sam ostao približno jedan sat, zatim sam ponovo prošao kroz Ruan i otišao do železničke stanice. Stanicom je tumaralo nekoliko blago zastrašujućih prosjaka; ne obraćajući pažnju na njih, prepisao sam raspored vozova za Pariz.

Sutradan sam ustao rano i stigao na vreme za prvi voz; kupio sam kartu, sačekao, i nisam otputovao; uopšte ne razumem zašto. Ništa mi se to ne dopada.

4.

Sutradan uveče sam se razboleo. Tiseran je posle večere želeo da iziđemo nekuda; odbio sam poziv. Bolelo me je levo rame i imao sam drhtavicu. Vratio sam se u hotel i pokušao da zaspim, ali nije išlo; čim legnem, ne mogu da dišem. Ponovo sam seo; tapeti na zidu su delovali obeshrabrujuće.

Sat kasnije, teško sam disao čak i u sedećem položaju. Otišao sam do lavaboa. Bio sam bled kao smrt; bol se lagano pomerao sa ramena ka srcu. Možda je moje stanje ozbiljno, rekoh sebi; u poslednje vreme sam preterao sa cigaretama.

Stajao sam oslonjen na lavabo oko dvadeset minuta i osećao kako bol postepeno raste. Nikako mi se nije izlazilo iz sobe, odlazilo u bolnicu, i tako to.

Okolo jedan po ponoći, zalupio sam vrata i izišao. Bol je sada lokalizovan tačno u predelu srca. Svaki udisaj zahteva od mene ogroman napor i praćen je potmulim šištanjem. Jedva sam hodao, kratkim koracima samo, trideset centimetara najviše. Stalno moram da se oslanjam na automobile.

Nekoliko minuta sam se odmarao oslonjen na jedan „pežo 104”, a zatim sam počeo da se penjem ulicom za koju sam pretpostavljao da vodi do većeg raskršća. Bilo mi je potrebno oko pola sata da pređem pet stotina metara. Bol je prestao da raste, ali je još uvek bio vrlo jak. Teškoće sa disanjem su zato postajale sve veće i to je bilo najalarmantnije u mom stanju. Imao sam utisak da ću, ako se tako nastavi, ubrzo biti gotov, u narednih nekoliko sati, sigurno pre zore. Moja iznenadna smrt mi se činila nepravednom; ne bi se, ipak, moglo reći da sam se našiveo. Od pre nekoliko godina, istina je, zapao sam u ćorsokak; ali baš to nije razlog da *život stane*; upravo suprotno, moglo bi se s pravom smatrati da će život početi da mi se smeši. Nema zbora, sve je to loše organizovano.

Povrh svega, ovaj grad i njegovi stanovnici su mi od početka bili antipatični. Ne samo što nisam želeo da umrem, nego naročito nisam želeo da umrem u Ruanu. Umreti u Ruanu, među Ruancima, bilo mi je

čak posebno odvratno. To bi značilo, rekao sam sebi u stanju blagog delirijuma verovatno izazvanog bolovima, suviše im učiniti čast, tim kretenima, Ruancima. Sećam se kako sam uspeo da priđem jednom automobilu koji se zaustavio na crvenom svetlu, unutra je bio par mladih ljudi; verovatno dolaze iz nekog restorana, ili su bar takav utisak odavali. Pitao sam ih kako se stiže do bolnice; devojka mi je kratko pokazala put, videlo se da je nerviram. Tišina. Jedva govorim, jedva stojim, očigledno je da nisam u stanju sam da stignem donde. Gledam ih i nemo molim za milost, a istovremeno se pitam da li su svesni šta čine. Na zeleno svetlo, tip pritiska gas. Da li su kasnije razmenili koju reč da opravdaju svoje ponašanje? Nisam u to siguran.

Neočekivano ugledam taksi. Pokušavam da delujem opušteno dok govorim da želim u bolnicu, ali to mi ne polazi za rukom, i šofer umalo da me odbije. Siroti čovek će ipak naći za potrebno da mi, pre nego što je krenuo, kaže „kako se nada da mu neću isprljati sedište”. I ranije sam slušao o tome da trudne žene imaju isti problem kada pođu na porođaj: osim pokojeg Kambodžijanca, svi taksisti odbijaju da ih prime u kola iz straha da će im organske tekućine zagovnatati zadnje sedište.

Pazi, molim te!

U bolnici, moram priznati, formalnosti su brzo obavljene. Jedan lekar se pozabavio mnome i poslao me da uradim neke analize. Hoće, pomislih, da bude siguran da neću umreti njemu na rukama u narednom satu.

Kada su analize završene, prišao mi je i obavestio me da imam perikardit, a ne infarkt, kako je najpre pomislio. Prvi simptomi su potpuno isti, saznajem; ali za razliku od infarkta, od kojeg se često umire, perikardit je sasvim dobroćudna bolest, od nje se nikada ne umire, ni u kom slučaju. Kaže: „Mora da ste se uplašili.” Odgovaram da jesam, da ne bih raspredao priču, ali zapravo se uopšte nisam uplašio, samo sam mislio da ću umreti u narednih nekoliko minuta; a to nije isto.

Zatim su me prebacili u ambulantu za hitne slučajeve. Seo sam na krevet i počeo da ječim. To malo pomogne. Sam sam u ambulanti, ne moram da se ustručavam. S vremena na vreme, bolničarka promoli nos kroz vrata, da se uveri da je moje ječanje manje-više ujednačeno, a onda ode.

Svanu zora. U susedni krevet dovedoše nekog pijanca. Nastavio sam tiho i pravilno da ječim.

Okolo osam sati, došao je lekar. Obavestio me je da će me prebaciti na kardiološko odeljenje i da će mi dati injekciju za smirenje. Mogli su to i ranije da urade, pomislih. Injekcija me ja odmah uspavala.

Kada sam se probudio, Tiseran je bio pored mog uzglavlja. Izbezumljen i istovremeno radostan što me vidi; dirnula me je njegova pažnja. Kada je video da nisam u sobi, digao je paniku, telefonirao na sve strane: u Oblasnu direkciju za poljoprivredu, u policijsku stanicu, u našu centralu u Parizu... još uvek je malo zabrinut; istina je da moje modro lice i uključena infuzija ne ukazuju da sam u najboljem zdravlju. Objašnjavam mu da imam perikardit, da to nije ništa, da ću se oporaviti za najviše petnaest dana. Tražio je od jedne bolničarke da mu potvrdi dijagnozu, ali ona o tome ništa nije znala; tražio je da vidi lekara, šefa odeljenja, bilo koga... Dežurni lekar ga je konačno umirio.

Vratio se kod mene. Obećao mi je da će sam održati kurs, telefonirati u centralu da ih obavesti, da će se pobrinuti o svemu; pita me da li mi nešto treba. Za sada ne treba. On odlazi, sa velikim i ohrabrujućim osmehom na licu. Gotovo odmah sam ponovo zaspao.

5.

„Ova deca su moja, ova blaga su moja.” Tako govori bezumnik, i to ga muči. A zapravo, čovek ne pripada sam sebi. Otkuda mu onda deca? Otkuda mu onda blaga?

(Damapada, V)

Čovek se brzo navikne na bolnicu. Čitavih nedelju dana sam bio prilično ozbiljno bolestan, nisam imao nikakvu želju da se pomerim ili progovorim; ali sam gledao ljude oko sebe kako razgovaraju i jedni drugima prepričavaju svoje bolesti, sa onom grozničavom zainteresovanošću i uživanjem koji se ljudima u dobrom zdravlju uvek čine pomalo nepristojnim; gledao sam i kako im porodica dolazi u posetu. Sve u svemu, niko se ni na šta nije žalio; svi su izgledali vrlo zadovoljni svojom sudbinom, uprkos prilično neprirodnom načinu života koji im je nametnut, takođe i uprkos opasnosti koja im je pretila; jer, u krajnjem, na kardiološkom odeljenju većini pacijenata je glava u torbi.

Sećam se jednog radnika od pedeset pet godina kojem je to bio šesti boravak u bolnici: pozdravljao se sa svima, sa lekarom, medicinskim sestrama... Videlo se da je oduševljen što je tu. Taj čovek je u privatnom životu bio vrlo aktivan: majstorisao je po kući, obrađivao svoj vrt, itd. Video sam mu i ženu, veoma draga osoba; bilo je dirljivo kako se toliko vole i posle pedesete. Ali čim je stigao u bolnicu, potpuno je odustao od toga da ima svoju volju; svoje telo je, sa oduševljenjem, predao u ruke nauke. Samo kada je sve organizovano! Jednog dana on će tu i ostati, u ovoj bolnici, to je bilo očigledno; ali i to je organizovano. I sada ga gledam kako se obraća lekaru sa nekom vrstom oblapornog nestrpljenja, koristi njima poznate reči koje ja nisam razumeo: „Znači, uradićete mi pneumotoraks i kateterizaciju”. Vrlo je držao do svoje kateterizacije; svakog dana je o njoj govorio.

U poređenju sa njim, ja sam se osećao kao prilično neprijatan bolesnik. Zapravo sam imao muke da ponovo uspostavim kontrolu nad sobom. Vrlo neobično iskustvo. Gledati svoje noge kao odvojene predmete, daleko od vlastite svesti, sa kojom su povezane manje-više slučajno, ili tačnije rđavo. S nevericom zamišljati sebe kao gomilu udova koji mrdaju. Čoveku su njegovi udovi potrebni, užasno su mu potrebni. A oni se ponekad čine neobično čudni, neobično tuđi. Naročito noge.

Tiseran mi je dva puta došao u posetu, bilo je dirljivo, doneo mi je knjige i kolače. Po svaku cenu je hteo da mi priredi zadovoljstvo, lepo sam to osetio; zato sam mu i rekao da mi donese knjige. Mada zapravo nisam imao želju da čitam. Moj nerazgovetni duh je plutao, pomalo zbunjen.

Napravio je nekoliko erotskih šala na račun sestara, ali to je bilo neizbežno, sasvim prirodno, i nisam mu zamerio. Uostalom, istina je da su, s obzirom na to koliko je u bolnici toplo, bolničarke uglavnom hodale bezmalo gole; samo grudnjak i gaćice koji se provide ispod uniforme. To neosporno stvara laku ali konstantnu erotsku napetost, utoliko pre što vas one i dodiruju, a što ste i vi sami manje-više goli, itd. A bolesno telo još uvek, avaj, ima želju za seksom. Pravo govoreći, ja to znam više *iz priče*; ja lično sam bio u stanju manje-više potpune erotske neosetljivosti, bar te prve nedelje.

Primetio sam da se sestre i ostali bolesnici čude što kod mene niko ne dolazi u posetu; zato sam im objasnio, svima na znanje, da sam u Ruanu bio na službenom putu u trenutku kada mi se ovo dogodilo; ovo nije moj kraj, ne poznajem nikog. Tu sam se našao potpuno slučajno.

Pa ipak, zar ne postoji niko koga želim da pozovem i obavestim o svom stanju? E pa, ne postoji, šta ću.

Druga nedelja je bila nešto teža; počeo sam da se oporavljam i pokazujem želju da iziđem. Život je polako pobeđivao, kako se to kaže. Tiseran više nije bio tu da mi donosi kolače; verovatno je u tom trenutku izvodio svoju tačku pred dižonskom publikom.

U ponedeljak ujutro, preko slučajno uključenog tranzistora, saznao sam da su studenti završili svoje demonstracije i da su, naravno, dobili sve što su hteli. Ali zato je na železnici izbio štrajk, od samog početka žestok; zvanični sindikati nisu uspevali da se izbore sa

nepopustljivošću i silovitošću štrajkača. Svet, dakle, ide dalje. Borba se nastavlja.

Sutradan je neko telefonirao iz moje firme, tražio da razgovara sa mnom; to je bila jedna sekretarica iz direkcije, njoj je pripala ta neprijatna dužnost. Bila je savršena, preduzela je sve uobičajene mere predostrožnosti, uveravala me da je moj oporavak njima važniji od bilo čega. Ipak je želela da zna da li ću biti u stanju da otputujem u La Roš-sir-Jon, kao što je planirano. Odgovorio sam da nemam pojma, ali da je to svakako moja žarka želja. Nasmejala se, pomalo bleskasto; ali ona i jeste prilično bleskasta devojka, i ranije sam to primetio.

6.

RUAN-PARIZ

Prekosutra sam izišao iz bolnice, čini mi se nešto ranije nego što su lekari to uistinu želeli. Oni vas obično drže što je moguće duže da povećaju koeficijent iskorišćenosti kreveta; ali nastupajući praznici su ih verovatno podstakli na samilost. Glavni lekar mi je uostalom bio obećao: „Za Božić ćete biti kod kuće”, to su bile njegove reči. Kod kuće ne znam, ali negde sigurno.

Pozdravio sam se sa radnikom koji je prethodno veče operisan. Operacija je uspela, tvrde lekari; on uprkos tome izgleda kao čovek kojem nije ostalo još mnogo.

Radnikova žena je po svaku cenu htela da probam njenu pitu sa jabukama, pošto njen muž nije imao snage da jede. Pristao sam; bila je izvanredna.

„Hrabro, momak!”, rekao mi je na rastanku. I ja sam njemu to poželeo. Bio je u pravu; hrabrost je nešto što uvek može biti od koristi.

Ruan-Pariz. Posle tačno tri nedelje, prelazim isti put, samo u suprotnom smeru. Šta se od tada promenilo? Male naseobine u dolini se još uvek dime u daljini kao obećanje moguće sreće. Trava je zelena. I sunce je tu, i mali oblaci u kontrastu sa njim; prolećno osvetljenje. Nešto dalje, zemlja je poplavljena; opažam lagano drhturenje vode među vrbama; zamišljam lepljivo, crnkasto blato u koje se noga odmah zaglibi.

Nedaleko od mene u kupeu, jedan crnac sluša vokmen i vadi bocu *J and V*. Ljuljuška se u hodniku, sa bocom u ruci. Životinja, verovatno opasna. Trudim se da izbegnem njegov pogled, mada se ponaša relativno prijateljski.

Jedan poslovni čovek visokog ranga upravo je seo naspram mene, verovatno mu je crnac smetao. Šta on tu radi! Što nije uzeo prvu klasu! Čovek nikada nije miran.

Na ruci mu je „rolex”, nosi *seersucker* jaknu. Na domalom prstu leve ruke ima tanku zlatnu burmu. Lice mu je četvrtasto, otvoreno,

prilično simpatično. Mogao bi imati četrdesetak godina. Košulja krem bela na tanke reljefne pruge, nešto tamnije krem boje. Kravata srednje široka, i naravno, čita *Le-z-eko*. Ne samo čita, nego proždire, kao da mu od toga što bi mogao pročitati zavisi smisao života.

Da ga ne gledam, okrećem se prema pejzažu. Zanimljivo, sada mi se čini da je sunce opet postalo crveno, kao za vreme mog putovanja u odlasku. Samo se mene to više ne tiče; moglo je biti pet ili šest crvenih sunaca, tok mojih razmišljanja se nimalo ne bi promenio.

Ne volim ovaj svet. To je izvesno, ne volim ga. Firma u kojoj radim mi je odvratna; od reklama mi je muka; od informatike mi se povraća. Čitav moj posao informatičara se sastoji u umnožavanju broja referenci i nalaženju kriterijuma za racionalno odlučivanje. Potpuno besmisleno. Otvoreno govoreći, pre bi se moglo reći da je štetno; nekorisno zatrpavanje neurona. Ovom svetu je potrebno sve osim informacija.

Stižemo u Pariz, sumoran kao obično. Leprozne zgrade oko mosta Kardine u kojima sigurno životare penzioneri pored svojih mačaka po imenu Cica koje u kroketima marke *Friskies* prožderu polovinu njihove penzije. Mreža metalnih konstrukcija isprepletenih u besvest. Pojavljuju se i neizbežne, odvratne i opasne reklame. „Veselo i uvek novo zidno pozorište.” Sranje. Veliko sranje.

7.

Vratio sam se u svoj stan, što me nije učinilo naročito srećnim; od pošte, zatekao sam opomenu za neplaćeni razgovor na vrućoj telefonskoj liniji (*Nataša, dahće na uvce*) i dugačko pismo od firme „Troa Suis” kojim me obaveštavaju da su uveli servis jednostavnog naručivanja robe preko kompjutera - *Šušutel*. S obzirom na to da sam ja njihova stalna mušterija, mogu odmah da se uključim; ekipa programera (uokvirena fotografija) dala je sve od sebe da servis proradi pre Božića, tako da je komercijalna direktorka firme „Troa Suis” presrećna što već sada može da mi dodeli lični kod na *Šušutelu*.

Na telefonskoj sekretarici je pisalo da sam imao jedan poziv, što me je malo iznenadilo; mora da je bio pogrešan broj. Kao odgovor na moju molbu da mi se ostavi poruka, umoran i ogorčen ženski glas je prošištao: „Kretenu...” i spustio slušalicu. Ukratko, ništa me nije zadržavalo u Parizu.

U svakom slučaju, prilično mi se išlo u Vandeju. Za Vandeju me je vezivalo mnogo uspomena sa letovanja (uglavnom ružnih, ali uvek je tako). Ponešto od toga sam zapisao u formi životinjske fantastike pod naslovom *Razgovori jednog baseta i jedne pudlice* koji bi se mogli definisati kao moj autoportret iz mladosti. U poslednjem poglavlju ovog dela, jedan od pasa daje svom drugaru da pročita rukopis koji je našao u pisaćem stolu svoga mladog gazde:

„Prošle godine, oko 23. avgusta, šetao sam plažom u Sabl-d’Olonu u društvu svoje pudlice. Dok je moj četvoronožni drugar bez zazora uživao u strujanjima morskog vazduha i sunčevim zracima (posebno živim i prekrasnim krajem jutra, kao tada), ja nisam mogao da obuzdam razmišljanja koja su mi kao mengele stezala blede čelo, a glava mi je, pod ovim suviše teškim bremenom, tužno padala na grudi.

U takvom raspoloženju, zastao sam pored jedne devojke koja je mogla imati oko četrnaest godina. Igrala je bagminton sa svojim ocem, ili neku drugu igru koja se igra sa reketima i lopticom. Bila je krajnje jednostavno obučena, tačnije na sebi je imala kupaći kostim bez gornjeg dela. Pa ipak, u njenoj fazi života, čovek može samo da se

pokloni pred tolikom istrajnošću, jer ona je čitavim svojim ponašanjem ispoljavala ničim obuzdan pokušaj zavođenja. Uzlazna putanja njenih ruku u trenutku kada promaši lopticu, osim što je kao uzgrednu posledicu imala isturanje napred dve zlataste kugle njenih već uveliko propupelih grudi, pre svega je bila praćena vedrim i istovremeno izvinjavajućim osmehom, a svakako punim životne radosti, koji je ona očigledno upućivala svim mladim ljudima muškog pola koji su tuda prolazili u prečniku od pedeset metara. A sve to, uočite dobro, usred jedne aktivnosti izrazito sportskog i porodičnog karaktera.

Mala vrteška njenih pokreta uostalom nije bila bez efekta, što sam vrlo brzo mogao uočiti; kada stignu do nje, momcima grudni koš počinje da se njiše levo-desno, a ritmično račvanje njihovih nogu se u značajnoj meri usporava. Kada živahno okrene glavu ka njima, a kosa joj se neosporno ljupko i prkosno na trenutak raspe, ona svoje najzanimljivije žrtve daruje kratkim osmejkom, odmah porećenim ništa manje dražesnim pokretom kojim lopticu ovoga puta udari pravo u središte.

To me je ponovo navelo na razmišljanje o jednoj temi koja me već godinama muči: zašto momci i devojke, kada dođu u određene godine, provode vreme u uzajamnom udvaranju i zavođenju?

Neki će pomirljivo reći: „Buđenje seksualne želje, ništa posebno, eto to.” Shvatam takvo stanovište; i sam sam ga dugo delio. Ono se može pohvaliti time da za sebe mobilise razne misaone tokove koji se međusobno ukrštaju, stvara prozračnu izmaglicu na našem ideološkom vidiku i predstavlja snažnu centripetalnu silu zdravog razuma. Moglo bi se, dakle, činiti smelim, čak samoubilačkim, svom snagom udariti u ove nezaobilazne temelje. Ja to neću učiniti. Daleko sam, naime, od toga da poričem postojanje i snagu seksualne želje kod mladih ljudskih bića. Nju osećaju čak i kornjače, tako da se, u takve dane, ispunjene nemirom, ne usuđuju da smetaju svom mladom gospodararu. Pa ipak, ima izvesnih ozbiljnih i saglasnih pokazatelja, čitava zbirka neobičnih činjenica koje su me postepeno navele da pretpostavim kako postoji jedna još dublja i skrivenija sila, pravi egzistencijalni čvor iz kojeg izbija želja. O tome do sada nikome nisam govorio kako nepromišljenim brbljanjem ne bih doveo u pitanje mentalno zdravlje koje su mi prijatelji u to vreme uglavnom

pripisivali. Međutim, moja uverenja su se u međuvremenu učvrstila i sada je vreme da ih izložim.

Primer broj 1. Uzmimo grupu mladih ljudi koji zajedno provode jedno veče, ili raspust u Bugarskoj. Među njima je i jedan ranije obrazovan par; nazovimo mladića Fransoa, a devojkju Fransoaz. Dobićemo jedan konkretan, banalan primer, lak za posmatranje.

Prepustimo ove mlade ljude njihovim zabavama, ali prethodno iz njihovog života treba uzeti kao uzorak slučajne vremenske segmente koje ćemo ubrzano snimiti kamerom skrivenom u dekoru. Iz niza snimljenih sekvenci proističe da Fransoaz i Fransoa provode oko 37 odsto svog vremena u ljubakanju, nežnom dodirivanju, ukratko u ispoljavanju najvećih uzajamnih nežnosti.

Ponovimo sada eksperiment tako što ćemo odbaciti navedeno društveno okruženje, što znači da će Fransoaz i Fransoa biti sami. Ovaj procenat odmah pada na 17 odsto.

Primer broj 2. Sada želim da vam pričam o jednoj sirotoj devojci koja se zvala Brižit Bardo. Baš tako. U mom završnom razredu gimnazije zaista je postojala devojka koja se prezivala Bardo, zato što joj se otac tako prezivao. Raspitivao sam se o njemu: trgovao je starim gvoždem kod Trilpora. Žena mu nije radila; bila je domaćica. Ti ljudi su retko išli u bioskop, ubeđen sam da to nisu namerno uradili; možda ih je, prvih godina, zabavljala koincidencija... Teško je reći.

U vreme kada sam je ja upoznao, u cvetu njenih sedamnaest godina, Brižit Bardo je izgledala zaista odvratno. Pre svega, bila je strašno debela, prava nakaza, čak ultra nakaza, sa ogavnim jastučićima na svakom prevoju gojaznog tela. Ali čak i da je dvadeset pet godina strogo držala najstrašniju dijetu za mršavljenje, sudbina joj ne bi bila mnogo bolja. Jer imala je crvenkastu, hrapavu i bubuljičavu kožu. Lice joj je bilo široko, ravno i okruglo, oči sitne i upale, kosa retka i bez sjaja. Poređenje sa krmačom se zaista svima neizbežno i prirodno nametalo.

Nije imala drugarica, a naravno ni drugova; bila je, dakle, savršeno sama. Niko joj se nije obraćao, čak ni zbog nekog zadatka iz fizike; svako je više voleo da pita nekog drugog. Dolazila je na časove i vraćala se kući; nikada nisam čuo da ju je neko video igde drugde

osim u školi.

Na časovima, bilo ih je koji bi seli pored nje; navikli su se na njeno glomazno prisustvo. Nisu je gledali, ali joj se nisu ni rugali. Nije učestvovala u raspravama na časovima filozofije; nije učestvovala ni u čemu. Ni na Marsu ne bi bila mirnija.

Pretpostavljam da su je roditelji voleli. Šta je uopšte mogla raditi uveče, kada se vrati iz škole? Sigurno je imala svoju sobu, u njoj krevet i plišane igračke iz detinjstva. Verovatno je sa roditeljima gledala televiziju. Soba u mraku i tri ljudska bića povezana fotonskim zracima; ne vidim ništa drugo.

A kada dođe nedelja, lako mogu da zamislim njene najbliže rođake kako je primaju u kuću sa lažnom srdačnošću. I njene, verovatno lepe, sestre od tetke. Strašno.

Da li je maštala, a ako jeste, o čemu? Romantično, kao kod Delijeve? Ne mogu da verujem da je mogla na bilo koji način, makar samo u snovima, zamišljati kako će mladiću iz dobre porodice, pred kraj studija medicine, jednog dana pasti na pamet da je u svom automobilu sa otvorenim krovom povede u obilazak opatija na normandijskoj obali. Osim možda ako joj prethodno ne nabaci kapuljaču na glavu, što bi unelo obrt u priču, pretvorilo je u tajanstvenu pustolovinu.

Njen hormonski sistem je verovatno normalno funkcionisao, nema nikakvog razloga da se u to posumnja. Pa šta? Da li je to dovoljno da bi se imali erotski fantazmi? Da li je zamišljala mušku ruku kako se zadržava između nabora njenog debelog stomaka? Kako se spušta između njenih nogu? Potražio sam odgovor od medicine, ali medicina o tome ne zna ništa. Ima mnogo toga u vezi sa Bardoovom što nisam uspeo da razumem; a pokušao sam.

Nisam dogurao dotle da spavam sa njom; samo sam preduzeo prve korake u pravcu koji bi normalno tome morao voditi. Tačnije, početkom novembra sam počeo sa njom da razgovaram, nekoliko reči po završetku časova, ništa više od toga prvih petnaest dana. Zatim sam je, u dva ili tri navrata, zamolio da mi objasni ovu ili onu stvar iz matematike; sve to vrlo oprezno, kako ne bih na sebe skrenuo pažnju. Sredinom decembra sam počeo da joj dodirujem ruku, kao sasvim slučajno. Svaki put je reagovala kao na strujni udar. Strašno.

Naš odnos je dostigao vrhunac neposredno pre Božića, kada sam

je otpratio do metroa (tačnije prigradskog voza). Kako se stanica nalazila na udaljenosti od preko osam stotina metara, to nije bio beznačajan poduhvat; čak sam bio i primećen u toj situaciji. U razredu su me uglavnom smatrali za bolesnika, tako da ovo nije moglo mnogo okrnjiti moj društveni ugled.

Na peronu, te večeri, poljubio sam je u obraz. Nisam je poljubio u usta. Mislim, uostalom, da mi ona to, mada zvuči paradoksalno, ne bi ni dozvolila, jer bez obzira što nema šanse da su njene usne i jezik iskusili dodir sa muškim jezikom, ona je imala vrlo preciznu predstavu o trenutku i mestu kada se ta operacija može izvesti u arhetipskom razvoju adolescentnog flerta, rekao bih čak utoliko precizniju što nikada nije bilo prilike da se ona ispravi i ublaži pod uticajem sokova koji poteku u doživljenom trenutku.

Odmah nakon Božićnih praznika, prestao sam da razgovaram sa njom. Tip koji me je video u blizini stanice je izgleda zaboravio na tu stvar, ali sam se ja ipak veoma plašio. U svakom slučaju, izlaziti sa Bardoovom je zahtevalo mnogo veću moralnu snagu od one kojom sam se ja, čak i u to vreme, mogao podičiti. Jer ona nije bila samo ružna, već i nesumnjivo zla. Zahvaćena seksualnom revolucijom koja je bila u punom jeku (početak 80-ih, sida još nije postojala), nije nikako mogla da se brani etikom čuvanja nevinosti. Bila je osim toga suviše pametna i trezvena da bi svoje stanje objašnjavala „judeo-hrišćanskim uticajima” - njeni roditelji su, po svemu slučaju, bili agnostici. Nije, dakle, imala nikakav izlaz. Mogla je samo, s mržnjom i ćutke, posmatrati oslobađanje drugih; gledati momke kako se, kao rakovi, guraju oko tela drugih devojaka; naslućivati kako se formiraju parovi, stiču iskustva, prašte orgazmi; preživljavati u svakom pogledu svoju tihu autodestrukciju naspram neskrivenog zadovoljstva drugih. Mora biti da joj je tako prolazila mladost, da je tako prošla: zavist i frustracija su se lagano krčkali sve dok nije sva otekla od mržnje.

U stvari, ja i nisam naročito ponosan na ovu priču; suviše je burleskna da bi bila lišena surovosti. Jednog jutra, na primer, sećam se kako sam je dočekaov ovim rečima: „Ooo, imaš novu haljinu, Brižit...” Prilično ogavno, ali istinito; teško je poverovati, ali jeste bilo tako: *ona je menjala haljine*, sećam se čak da je jedanput stavila *mašnu u kosu*. Blagi bože! Kao praseća glava sa vezicom peršuna. U ime čitavog čovečanstva, tražim za nju pomilovanje.

Potreba za ljubavlju je duboko usađena u čoveku, ona svoje korene pušta do zapanjujućih dubina, a mnoge njene žilice dopiru čak do srčanog mišića. Uprkos lavine uvreda koja se na nju obrušavala u svakodnevnom životu, Brižit Bardo se nadala i čekala. I u ovom času se verovatno još uvek nada i čeka. Zmija otrovnica bi, da je na njenom mestu, verovatno već izvršila samoubistvo. Ljudi ne sumnjaju ni u šta.

Nakon što smo bez žurbe i hladne glave ispitali postepeno pojavljivanje različitih oblika seksualnog ponašanja, došao je trenutak da izložim glavnu teoremu svoje apokritike. Osim ako vi ne zaustavite neumitni tok mojih zaključivanja jednom primedbom koju ću vam, viteški, dopustiti da formulišete: „Vi ste sve vaše primere uzeli iz doba adolescencije, nesumnjivo važnog perioda, ali ipak je to kratko razdoblje u čovekovom životu. Ne strahujete li s toga da se vaši zaključci, čijoj se prefinjenosti i tačnosti divimo, na kraju ne pokažu parcijalnim i ograničenim?” Svom blagonaklonom protivniku odgovoriću da adolescencija nije samo značajan periodu u čovekovom životu, već da je to jedini period u kojem se uopšte može govoriti o životu. Nagonska privlačnost se razulari oko trinaeste godine, a zatim malo-pomalo opada, ili, tačnije, utopi se u modele ponašanja, i na kraju postane samo zamrznuta sila. Zbog silovitosti početnog izbivanja, ishod sukoba godinama može ostati neizvestan; to se u elektrodinamici naziva tranzitornim režimom. Ali oscilacije postepeno postaju sve manje, dok se ne pretvore u dugačke, melanholične i mirne talase; počev od tog trenutka, sve je rečeno, a život postaje obično pripremanje za smrt. Što bi moglo da se izrazi grublje i manje tačno, ako bi se reklo da je čovek oslabljeni adolescent.

Nakon što smo bez žurbe i hladne glave ispitali postepeno pojavljivanje različitih oblika seksualnog ponašanja, došao je trenutak da izložim glavnu teoremu svoje apokritike. U tu svrhu ću se poslužiti jednim sažetim, ali dovoljnim obrascem koji glasi:

„Seksualnost je sistem društvene hijerarhije.”

U ovoj fazi moraću, više no ranije, svoj obrazac umotati u pokrov ozbiljnosti i strogosti. Ideološki neprijatelj se često pritaji pred ciljem, i uz prodoran krik mržnje, na ulazu u poslednju krivinu, baci se na

neopreznog mislioca koji je, opijen prvim zracima istine koje oseća na svom beskrvnom čelu, glupo zaboravio da osigura sebi zaleđe. Neću napraviti tu grešku, i, dopuštajući da se u vašem mozgu same upale svetiljke zaprepašćenja, nastaviću da odmotavam alke svog zaključivanja, odmereno i tiho kao zvečarka. Biću dovoljno oprezan da ne zanemarim primedbu koju će mi neizostavno uputiti svaki pažljivi čitalac: u drugom primeru, krišom sam uveo pojam *ljubavi*, dok se moja argumentacija do sada zasnivala na čistoj seksualnosti. Protivrečnost? Nekoherentnost? Ha, ha, ha!

Marta i Martin su četrdeset tri godine u braku. Pošto su se venčali kada su imali dvadeset jednu godinu, sada im je šezdeset četiri. Već su u penziji, ili samo što nisu, u zavisnosti od zakona o penzijskom osiguranju koji važi za njihov slučaj. Oni će, što se kaže, proživeti život zajedno. To su uslovi pod kojima se sasvim izvesno obrazuje entitet „para”, primetan u svakom društvenom kontaktu, koji u nekim nižim ravnima uspeva da se izjednači, ili čak prevaziđe po značaju, starog gorilu pojedinca. Po mom mišljenju, u tim okvirima možemo ponovo razmotriti mogućnost da se reči „ljubav” pripiše bilo kakav smisao.

Nakon što sam svoje mišljenje bogobojažljivo sputavao ograničenjima, sada mogu da dodam da pojam ljubavi, uprkos svojoj ontološkoj krhkosti, sadrži, ili je do nedavno sadržao, sve attribute čudesne operativne snage. Sklepan na brzinu, odmah je dobio široku publiku, pa su i u današnje vreme retki ljudi koji otvoreno i svojevolumno odbijaju da vole. Ovaj nesumnjivi uspeh govori u prilog tajanstvene korespondencije sa ko zna kojom konstitutivnom potrebom ljudske prirode. Međutim, upravo u ovoj tački pažljiva analiza se odvaja od praznih naklapanja, te ću se ja manuti formulisanja bilo kakve hipoteze o prirodi rečene potrebe. *Kako god da je, ljubav postoji, jer se njeni efekti mogu opaziti.* Eto rečenice dostojne Kloda Bernara, i ja ću mu je sa zadovoljstvom posvetiti. O, nedodirljivi naučniče, nije to slučajno što se opservacije, naizgled najudaljenije od predmeta koji si prvobitno sebi zadao, jedna za drugom ređaju, kao debele prepelice, obasjane zaštitom tvog veličanstvenog oreola! Protokol za eksperimentisanje koji si, retko uspešno, ti definisao 1865. svakako mora ostati na snazi, tako da najekstravagantnije činjenice mogu preskočiti maglovitu barijeru naučnosti tek nakon što zadovolje tvoje neelastične zakone.

Nezaboravni fiziolozi, ja te pozdravljam, i glasno izjavljujem da neću učiniti ništa što bi, makar i najmanje, moglo skratiti trajanje tvoje vladavine.

Nakon što sam naveo aksiome od kojih polazim, ja ću, pod tri, primetiti da je pička, suprotno onome što bi njen izgled mogao sugerisati, mnogo više od rupe u masi mesa (poznato mi je da mesarski pomoćnici masturbiraju između šnicli... samo neka nastave, nije to nešto što bi moglo zaustaviti dalji tok mojih razmišljanja!). Pička zapravo služi, ili je do nedavno služila, za produžetak vrste. Da, vrste.

Neki stari pisci su smatrali da, kada govore o pički i njenim depandansima, treba da nabace izraz tupog zaprepašćenja i kilometarski razmak između donje i gornje vilice. Drugi su se, naprotiv, nalik saprofitima, kaljužali u prostaštvu i cinizmu. Kao iskusan pilot, ploviću na podjednako udaljenosti od ovih simetričnih hridi, štaviše, pratiću liniju njihove medijane da sebi otvorim širok i prav put ka idiličnim područjima egzaktnog mišljenja. Tri plemenite istine, na koje se maločas ozarilo vaše lice, treba, dakle, posmatrati kao trougao na kojem se podiže piramida mudrosti koja će, čudo neviđeno, lakim krilom preleteti okeane razorne sumnje. Time sam njihov značaj dovoljno podvukao. Međutim, u današnje vreme one, po svojim dimenzijama i čvrstini, više liče na tri granitna stuba podignuta usred pustinje (na primer, na one koje možemo videti u dolini Tebe). Ne bi bilo lepo, a ne bi bilo ni u skladu sa duhom ovog traktata, da ja svog čitaoca napustim kada se suočim sa njegovom odbojnošću i istinoljubivošću. Zato ću oko ovih početnih aksioma ispreplesti vesele spirale raznih samoniklih tvrdnji, o kojima ću sada nešto detaljnije reći...”

Naravno, ovo delo je ostalo nedovršeno. Uostalom, baset je zaspao pre nego što je pudlica završila svoj govor; ali po mnogo čemu bi se reklo da je u njemu bilo istine, i da bi se ona mogla izraziti u nekoliko trezvenih rečenica. Bio sam mlad, zabavljao sam se. To o čemu govorim je bilo pre Veronike; bila su to lepa vremena. Sećam se da mi je, kada sam imao sedamnaest godina i izražavao protivrečne i zbrkane svetonazore, jedna žena od pedesetak godina, koju sam sreo u baru „Koral”, rekla: „Videćete, kako budeti starili, stvari će postajati

sve jednostavnije.” Imala je pravo!

8.

OPET O KRAVAMA

U pet sati i pedeset dva minuta voz je ušao u La Roš-sir-Jon, po strašno hladnom vremenu. Grad je bio tih, miran; savršeno miran. „Pa dobro”, rekoh sebi, „ovo je prilika za malu šetnju po prirodi...”

Krenuo sam niz prazne, ili gotovo prazne ulice jednog dela grada sa porodičnim kućama i baštama. U početku sam pokušao da otkrijem osobenosti svake kuće, ali je teško išlo, dan se tek rađao; brzo sam odustao.

Neki stanovnici su već poustajali, mada je bilo vrlo rano; iz svojih garaža su me gledali kako prolazim. Izgleda da su se pitali šta ja tu radim. Da su to mene upitali, ne bih umeo da im odgovorim. Stvarno, čime se opravdava moje prisustvo ovde? Ili na bilo kojem drugom mestu, istinu govoreći.

Stigao sam i do prave prirode. Zabrani i krave unutar zabrana. Nebo je polako plavilo i najavljivalo zoru.

Gledam krave. Većina ih nije spavala, već su počele da pasu. Imaju pravo, rekoh sebi; mora da im je bilo hladno, bolje je da se malo kreću. Posmatram ih blagonaklono, bez namere da poremetim njihov jutarnji mir. Nekoliko krava je prišlo do ograde zabrana, bez mukanja, i posmatralo me. I one su mene ostavile na miru. Lepo od njih.

Zatim sam se uputio ka Oblasnoj direkciji za poljoprivredu. Tiseran je već bio tamo; veoma toplo mi je stegao ruku.

Direktor nas je čekao u svojoj kancelariji. Odmah se videlo da je vrlo simpatičan tip; mekušac, doduše. Ali je bio potpuno zatvoren za tehnološke poruke koje mu je trebalo isporučiti. Informatika, izjavio je mirno, njega se uopšte ne tiče. Nema nikakvu želju da menja svoj stil rada samo zato da bi ispao moderan. Stvari se sasvim dobro odvijaju i ovako, i nastaviće da se odvijaju ovako, bar dok je on tu. Prihvatio je da dođemo samo zato da se ne bi upuštao u priču sa ministarstvom, ali čim mi odemo, on će računar staviti u ormar i više ga neće pipnuti.

Kada je tako, obuka zaposlenih se pretvara u prijatnu zabavu, tek da nam u razgovoru prođe vreme. Apsolutno nemam ništa protiv.

Narednih dana sam primetio da je Tiseran počeo da odlepljuje. Posle Božića, odlazi na skijanje u kamp za mlade, tipa „zabranjeno za matorce“, gde se uveče priređuju žurke, a ujutru kasno doručkuje; ukratko, kamp gde se tuca. Ali o izgledima za tucanje je govorio bez žara; osećam da u to više uopšte ne veruje. S vremena na vreme, njegov pogled bi počinjao da klizi po meni, kroz naočare. Izgledao je kao omađijan. Poznajem to stanje; i ja sam se tako osećao pre dve godine, neposredno posle raskida sa Veronikom. Imate utisak da biste mogli da se valjate po ulici, sečete sebi vene ili masturbirate u metrou, niko na to ne bi obratio pažnju; niko ne bi prstom mrdnuo. Kao da ste od sveta zaštićeni savršeno neprobojnom, providnom zavesom. Tiseran mi je to, uostalom, i sam rekao pre neki dan (bio je malo popio): „Imam utisak kao da sam pileći batak ispod celofana u frižideru samousluge.“ I još je rekao: „Imam utisak kao da sam žaba u akvarijumu; i ličim na žabu, zar ne?“ Nežno sam odgovorio: „Rafaele...“, sa prekorom u glasu. Poskočio je; to je bilo prvi put da ga oslovljavam po imenu. Uzbudio se, nije više ništa rekao.

Sutradan, za doručkom dugo je buljio u svoju šolju sa kakaom; a onda je sanjalački uzdahnuo i rekao: „Sranje, imam dvadeset osam godina a još uvek sam junfer!...” Iznenadio sam se, ipak; objasnio mi je da mu ono malo ponosa što mu je ostalo nije dozvoljavalo da *plati kurvu*. Grdio sam ga zbog toga; možda previše srčano, jer je našao za potrebno da mi svoje stanovište ponovo objasni iste večeri, neposredno pre nego što će krenuti u Pariz na vikend. Stajali smo na parkingu Oblasne direkcije za poljoprivredu; ulične svetiljke su širile neprijatnu žućkastu svetlost: vazduh je bio vlažan i hladan. Rekao je: „Shvataš, izračunao sam; imam novca da platim jednu kurvu nedeljno; moglo bi subotom uveče. Na kraju ću možda to i uraditi. Ali znam da ima ljudi koji istu stvar dobijaju besplatno, *i ljubav pride*. Više volim da pokušam, za sada, više volim da još uvek pokušavam.”

Nisam znao šta da mu odgovorim, očigledno; ali sam se u hotel vratio zamišljen. Nema sumnje, rekoh sebi, u našem društvu, seks zaista predstavlja drugi sistem diferencijacije, potpuno nezavistan od novca; i funkcioniše bar isto toliko neumoljivo. Posledice ova dva sistema su, uostalom, potpuno iste. Kao i ekonomski liberalizam bez

kočnica, i to iz istih razloga, seksualni liberalizam proizvodi fenomen apsolutne pauperizacije. Neki vode ljubav svakog dana; drugi pet ili šest puta u životu, ili nikada. Neki vode ljubav sa desetinama žena; drugi ni sa jednom. To se naziva „zakonom tržišta”. U ekonomskom sistemu u kojem je otpuštanje radnika zabranjeno, svako manje-više uspeva da nađe svoje mesto. U seksualnom sistemu u kojem je preljuba zabranjena, svako manje-više uspeva da nađe svog partnera za krevet. U savršeno liberalnom ekonomskom sistemu, neki zgrću ogromna bogatstva; ostali tavore bez posla i u bedi. U savršeno liberalnom seksualnom sistemu, neki imaju raznovrstan i uzbudljiv seksualni život; ostali su osuđeni na masturbaciju i samoću. Ekonomski liberalizam je proširenje područja borbe, njegovo proširenje na sve životne dobi i sve društvene klase. Isto tako, seksualni liberalizam je proširenje područja borbe, njegovo proširenje na sve životne dobi i sve društvene klase. U ekonomskoj ravni, Rafael Tiseran pripada grupi pobednika; u seksualnoj ravni, grupi pobeđenih. Neki dobijaju na obe table; drugi gube na obe. Preduzeća se grabe za neke mlade diplomce; žene se grabe za neke mlade ljude; muškarci se grabe za neke mlade žene; veliki metež i zbrka.

Nešto kasnije sam izišao iz hotela, sa jasno definisanim ciljem da se napijem. Našao sam otvoren kafić preko puta železničke stanice; nekoliko mladića je igralo fliper, i to je bilo manje-više sve. Posle trećeg konjaka, setio sam se Žerara Leverije i počeo o njemu da razmišljam.

Žerar Leverije je bio funkcioner u Narodnoj skupštini, u istom odeljenju kao Veronika (ona je radila kao sekretarica). Žerar Leverije je imao dvadeset šest godina i zarađivao trideset hiljada franaka mesečno. Uprkos tome, Žerar Leverije je bio stidljiv i depresivan. Jednog petka uveče u decembru (u ponedeljak nije trebalo da se vrati na posao; uzeo je, pomalo protiv volje, petnaest dana odmora „za praznike”), Žerar Leverije je došao kući i ispalio sebi metak u glavu.

Vest o njegovoj smrti u Narodnoj skupštini nije nikoga zapravo iznenadila; bio je poznat najviše po mukama koje je imao da sebi kupi krevet. Još pre nekoliko meseci odlučio se za kupovinu; ali ostvarenje tog plana se pokazalo nemogućim. Njegove peripetije su prepričavane uglavnom uz blago ironični osmeh; a nije trebalo da mu se

podsmevaju. Kupovina kreveta, u naše vreme, zaista stvara velike teškoće i nije nemoguće da vas navede na samoubistvo. Najpre, treba organizovati prevoz, a to obično znači izostanak sa posla pola dana, sa svim problemima koji iz toga proističu. Ponekad isporučiooci ne dođu, ili ne uspevaju da uznesu krevet uz stepenice, a onda je na vama da tražite da izostanete sa posla još pola dana. Iste teškoće imaćete sa bilo kojim komadom nameštaja ili aparatom za domaćinstvo, a akumulacija gnjavaža koje iz toga nastanu dovoljna je da ozbiljno poljulja osetljivo biće. Ali od sveg nameštaja krevet proizvodi najveći problem, posebno bolan. Ako želite da sačuvate uvažavanje prodavca, primorani ste da kupite krevet za dve osobe, bez obzira na to da li vam treba, bez obzira da li imate gde da ga stavite. Kupiti krevet za jednu osobu znači javno priznati da nemate seksualni život, i da ne očekujete da ćete ga imati ni u bliskoj, pa ni u daljoj budućnosti (jer kreveti, u naše vreme, dugo traju, daleko duže od garantnog roka; a to je pet ili deset, čak dvadeset godina; to je ozbiljna investicija, koju otplaćujete praktično do kraja života; kreveti u proseku traju znatno duže od brakova, to svi znaju). Čak i kupovina kreveta od 140 će vas prikazati kao ciciju i uskogrudog malograđanina; prodavci smatraju da vredi kupiti jedino krevet od 160; u tom slučaju imate pravo na njihovo poštovanje i uvažavanje, naime na diskretan saučesnički osmeh; nema nikakve sumnje da to važi samo za krevet od 160.

Te večeri kada se Žerar Leverije ubio, otac ga je zvao na posao; kako on nije bio u svojoj kancelariji, Veronika je uzela vezu. Poruka je bila jednostavna, da se hitno javi ocu; ona je zaboravila da mu je prenese. Žerar Leverije se, dakle, vratio kući u šest sati, ne znajući za poruku, i ispalio sebi metak u glavu. Veronika mi je to ispričala istog dana uveče kada se u Narodnoj skupštini saznalo za njegovu smrt; dodala je još da joj je to „pomalo išlo na nerve”; to su bile njene reči. Umišljao sam da će osetiti neku vrstu griže savesti ili kajanja; ni slučajno: sutradan je već sve zaboravila.

Veronika je bila „na analizi”, kako se to kaže; danas mi je žao što sam je sreo. Generalno posmatrano, iz žena na analizi se ništa ne može izvući. Žena koja padne u šake psihoanalitičara definitivno postaje neupotrebljiva, u to sam se mnogo puta uverio. Ovaj fenomen ne treba posmatrati kao sekundarnu posledicu psihoanalize, već kao njen pravi

i osnovni cilj. Sa pokrićem da rekonstruišu vaše Ja, psihoanalitičari zapravo pristupaju skandaloznoj destrukciji ljudskog bića. Bezazlenost, velikodušnost, čistota... sve se to brzo zdrobi u njihovim nezgrapnim rukama. Debelo plaćeni, pretenciozni i glupi psihoanalitičari definitivno kod svojih takozvanih pacijenata uništavaju svaku sposobnost za ljubav, kako mentalnu, tako i fizičku; oni su pravi neprijatelji čovečanstva. Psihoanaliza, nemilosrdna škola samoživosti, sa najvećim cinizmom se obrušuje na dobre, pomalo zaribale devojke, da bi ih preobrazila u obične krpe, kod kojih se samoživost raspomami, i koje posle toga s razlogom izazivaju samo gađenje. Nikakvo poverenje, ni u kom slučaju, ne treba ukazati ženi koja je prošla kroz ruke psihoanalitičara. Cicijaštvo, samoživost, arogantna glupost, potpuno odsustvo moralnog čula, hronična nesposobnost da voli: to je iscrpni portret „analizirane” žene.

Veronika je, treba to reći, potpuno odgovarala ovom opisu. Ja sam je voleo koliko je to bilo u mojoj moći - a to znači da sam je mnogo voleo. Ta ljubav je uludo potrošena, sada to znam; bolje bi bilo da sam joj polomio obe ruke. Ona je, kao svi depresivci, verovatno oduvek imala predispozicije za samoživost i bezdušnost; ali psihoanaliza ju je nepovratno pretvorila u pravo đubre, bez muda i savesti - govno uvijeno u šarenu hartiju. Sećam se da je na zidu imala belu tablu na kojoj je obično zapisivala stvari tipa „grašak” ili „hemijsko”. Jedne večeri, po povratku sa „seanse”, zabeležila je ovu Lakanovu rečenicu: „Što budete jadniji, bolje će ići.” Nasmejao sam se; nisam bio u pravu. Ova rečenica je, u toj fazi, još uvek bila samo program; ali ona će ga sprovesti u delo, tačku po tačku.

Jedne večeri kada Veronika nije bila kod kuće, progutao sam bočicu „largaktila”. Uхватила me je panika, pa sam zvao vatrogasce. Hitno su me odveli u bolnicu, ispirali mi stomak, itd. Ukratko, umalo da manjkam. Ova gadura (kako da je drugačije nazovem?) nije čak ni došla u bolnicu da me poseti. Kada sam se vratio „kući”, ako tako može da se kaže, jedine reči dobrodošlice kojih se setila bile su da sam ja samoživac i uz to ništavilo; njeno tumačenje događaja je bilo da sam se potrudio da joj stvorim dodatne probleme, njoj „koja već ima toliko problema na poslu”. Kučka je još dodala kako sam pokušao „emocionalnu ucenu”; kada na to pomislim, žalim što joj nisam zavrnuo šiju. Uostalom, to je prošlost.

Sećam se i večeri kada je pozvala cajnane da me izbace iz njene kuće. Zašto „iz njene kuće”? Zato što je stan bio na njeno ime i što je ona češće nego ja plaćala kiriju. Eto prve posledice psihoanalize: ona kod svojih žrtava razvija smešan i neverovatan tvrdičluk i sitničavost. Nema nikakve svrhe da pokušate da izidete u restoran sa nekim ko je na analizi: neizbežno će početi da se raspravlja o svakoj pojedinosti na računu što će se završiti svađom sa kelnerom. Ukratko, ta trojica seronja od policajaca su bila tu, sa svojim toki-vokijima i izrazom na licu koji je govorio da oni poznaju život bolje nego iko. Bio sam u pidžami i drhtao od hladnoće; rukama sam stezao noge od stola ispod stolnjaka; čvrsto sam bio odlučio da ih primoram da me na silu odvedu. Za to vreme im je ova moja gadura pokazivala račune od stana koji su imali potvrditi njena prava na te prostorije; verovatno je očekivala da će izvući pendreke. Te večeri se vratila sa „seanse”; njene zalihe niskosti i samoživosti su bile popunjene; ali ja nisam popustio, zahtevao sam dodatnu istragu, a glupi policajci su odlučili da napuste prostorije. Sutradan sam se i onako definitivno odselio.

9.

GUSARSKA KUĆA

*„Najednom mi je postalo svejedno
što nisam moderan.“*

(Rolan Bart)

U subotu rano ujutru, na trgu ispred železničke stanice, uzeo sam taksi koji je pristao da me odveze u Sabl-d'Olon.

Na izlasku iz grada, prolazili smo kroz čaršave izmaglice, a kada smo prošli poslednju raskrnicu, utonuli smo u jezero neprozirne, totalne magle. Put i pejzaž su potpuno utonuli u maglu. Ništa se nije razabiralo, samo bi s vremena na vreme poneko stablo ili poneka krava privremeno i neodlučno izronili. Lepo je bilo.

Kada smo stigli na obalu mora, vreme se naglo, odjednom promenilo. Bilo je vetra, mnogo vetra, ali je nebo bilo plavo; oblaci su se brzo kretali ka istoku. Izvukao sam se iz 505-ice, dao napojnicu šoferu i zaslužio jedno „Prijatan dan“, proceđeno sa žaljenjem, čini mi se. Verovatno umišlja da ću loviti rakove, ili nešto slično.

U početku sam se šetao duž plaže. More je bilo sivo, uzburkano. Nisam osećao ništa posebno. Dugo sam hodao.

Okolo jedanaest sati, ljudi su počeli da izlaze, sa decom i kućicama. Promenio sam pravac.

Na drugom kraju plaže u Sabl-d'Olonu, u produžetku mola koji zatvara luku, ima nekoliko kuća i jedna romanska crkva. Ništa spektakularno: kuće od čvrstog, grubog kamena, napravljene da odolevaju olujama, i one odolevaju olujama već više stotina godina. Lako je zamisliti nekadašnji život sablanskih ribara, kako nedeljom odlaze na misu u malu crkvu, zajedno sa ostalim parohijanima, dok napolju duva vetar, a okean se razbija o stenje na obali. Bio je to život bez razonode i priče, ispunjen teškim i opasnim radom. Život

jednostavan, seljački, a vrlo plemenit. Život prilično glup, isto tako.

Na nekoliko koraka od tih kuća ima i modernih zgrada, belih, u kojima stanuju vikendaši. Te zgrade obrazuju jedan stambeni blok koji u visinu ide od deset do dvadeset spratova. Vikendaško naselje se nalazi na proplanku u više nivoa, pri čemu je donji nivo uređen kao parking. Dugo sam hodao od jedne zgrade do druge i uverio se da većina stanova, zahvaljujući raznim arhitektonskim lukavstvima, najverovatnije ima pogled na more. U ovo doba godine, sve je bilo pusto, a fijukanje vetra koji se probijao između betonskih struktura bilo je zloslutno.

Zatim sam se uputio ka jednoj novijoj i luksuznijoj zgradi, sasvim blizu mora, na samo nekoliko metara od mora. Na njoj je pisalo „Gusarska kuća”. U prizemlju su bile samousluga, picerija i diskoteka; sve tri zatvorene. Na tabli je stajao poziv da se pogleda jedan stan.

Počeo sam neprijatno da se osećam. Zamišljam porodicu vikendaša kako se vraća u svoju „Gusarsku kuću”, pošto su prethodno izišli da pojedu šnicle u piratskom sosu, a njihova najmlađi kći otišla da nađe jebača u nekoj kafani tipa „Kod starog jedrenjaka”, i to mi je pomalo išlo na nerve; ali ja tu nisam mogao ništa.

Nešto kasnije sam ogladneo. Pored kolica sa krofnama, družio sam se sa jednim zubarem. Odnosno, nisam se baš družio; recimo da sam sa njim razmenio nekoliko reči dok smo čekali da se prodavac vrati. Ne znam zbog čega je on smatrao za potrebno da me obavesti o tome da je on zubar. Ja uglavnom mrzim zubare; smatram ih izrazito potkupljivim bićima, sa samo jednim ciljem u životu, da izvade što je moguće više zuba i kupe sebi mercedes sa krovom na otvaranje. Pomenuti zubar nije izgledao kao izuzetak od tog pravila.

Pomalo apsurdno, opet sam osetio potrebu da opravdam svoje prisustvo, pa sam mu ispričao čitavu priču o tome kako navodno nameravam da kupim stan u „Gusarskoj kući”. Odmah se zainteresovao, sa krofnom u ruci, dugo je odmeravao „za” i „protiv”, pre nego što je konačno zaključio „da mu se takva investicija čini umesnom”. Nije ni trebalo sumnjati.

10.

PRISTANIŠTE

„O, da, posedovati vrednosti!...”

Po povratku u La Roš-sir-Jon, kod „Unikoa” sam kupio nož; plan se, u osnovnim crtama, već nazirao.

Nedelja je prošla bez uzbuđenja; ponedjeljak još sumornije. Osećao sam, mada nisam imao potrebu da mu to kažem, da je Tiseran proveo jedan truo vikend; ništa čudno. Već je bio 22. decembar.

Sutradan uveče, otišli smo u piceriju na večeru. Kelner je stvarno izgledao kao Italijan; dalo se naslutiti da je dlakav i da je zavodnik; gadio mi se iz dna duše. Spustio je u žurbi pred svakog od nas naručene špagete, nije nas ni pogledao. Da smo bili u minićima, bila bi druga stvar!...

Tiseran je ispijao velike čaše vina; ja sam pričao o tendencijama u savremenoj muzici za igru. On nije govorio ništa; mislim da me, u stvari, nije ni slušao. Ali kada sam u jednoj rečenici opisao kako se rok i lagane stvari od vajakada puštaju naizmenično, čime je ustanovljena vrlo striktna procedura zavođenja, njegovo interesovanje se probudilo (da li je on lično imao priliku da odigra koju laganu stvar? - nisam ubeđen). Prešao sam u napad:

„Šta radiš za Božić? Verovatno sa porodicom...”

„Mi ništa ne radimo za Božić. Ja sam Jevrejin”, obavestio me je s trunkom ponosa. „Naime, roditelji su mi Jevreji”, precizirao je skromnije.

Ovo otkriće me je za časak zbunilo. Ali u krajnjem, Jevrejin ili ne, da li to nešto menja stvari? Ako menja, ja lično nisam u stanju da vidim šta. Nastavio sam.

„Kako bi bilo da zajedno nekud odemo 24. uveče? Znam jedno mesto u Sablu, 'Pristanište'. Vrlo simpatično...”

Moje reči su imale lažan prizvuk; stideo sam se zbog toga. Ali Tiseran se nalazio u stanju kada se takve suptilnosti ne primećuju.

„Misliš da će biti sveta? Ja mislim da su 24. svi sa porodicom...”, to je bila njegova bedna, patetična primedba. Priznao sam da bi 31. bio mnogo bolji: „Ribe vole da se tucaju 31-og”, tvrdio sam autoritativno. Ali ni 24. u tom pogledu nije za zanemarivanje: „Pojedu ostrige sa roditeljima i bakom, dobiju poklone, ali posle ponoći ribe izlaze u diskoteke.” Sve sam se više palio, poverovao sam u vlastitu priču; Tiserana, kao što sam pretpostavio, nije bilo teško ubediti.

Sutradan uveče, trebalo mu je tri sata da se spremi. Dok sam ga čekao, igrao sam domine, sam, u holu hotela; igrao sam obe ruke istovremeno; bilo je dosadno; malo sam ipak bio nervozan.

Pojavio se u crnom odelu sa zlatnom kravatom; na kosi mora da je veoma dugo radio; danas ima gelova sa kojima se čuda postižu. Crno odelo mu ponajbolje stoji; jadan momak.

Trebalo je da ubijemo još najmanje jedan sat; otići u diskoteku pre pola jedan nije dolazilo u obzir, po tom pitanju sam bio izričit. Nakon kraće rasprave, odlučili smo da svratimo na ponoćnu misu: sveštenik je govorio o bezmernoj nadi koja se rađa u srcima ljudi; nisam imao primedbi. Tiseran se dosađivao, mislio je na nešto drugo; počelo je da mi biva muka, ali sam se držao. Stavio sam nož u plastičnu kesu, a potom u pregradak za naočare u automobilu.

Bez teškoća sam našao „Pristanište”; treba reći da sam u ovoj diskoteci proveo mnogo ružnih večeri. Ima tome više od deset godina, ali ružne uspomene se brišu sporije nego što se to misli.

Diskoteka je bila poluprazna: uglavnom publika od petnaest do dvadeset godina, čime su Tiseranove skromne šanse odmah svedene na nulu. Mnogo mini-suknjica i dekoltiranih bodija; ukratko, sveže meso. Video sam kako bulji oči dok preleće podijum za igru; otišao sam do bara da naručim viski. Kada sam se vratio, on je već neodlučno stajao pored grupice igrača. Promrmljah neodređeno: „Sad ću i ja...” i uputih se ka jednom stolu koji mi je, zahvaljujući blago nagnutom podu, pružao izvanredan pogled na bojno polje.

Izgleda da se Tiseran najviše zainteresovao za jednu crnku od dvadesetak godina, verovatno neka sekretarica. Bio sam u iskušenju da odobrim njegov izbor. S jedne strane, devojka nije bila naročito lepa, verovatno joj se nisu mnogo udvarali: grudi prilično velike, ali

već pomalo vise, a dupe izgleda mekano; videlo se da će se za neku godinu sve to potpuno sroljati. S druge strane, bila je vrlo izazovno obučena, čime je nedvosmisleno pokazivala svoju nameru da nađe seksualnog partnera; haljina od lakog tafta letela je pri svakom njenom pokretu otkrivajući podvezice i tanga gaćice od crne čipke, guzovi su joj bili potpuno goli. Lice ozbiljno, čak usredsređeno, što je ukazivalo na njen oprezan karakter; evo ribe koja sigurno ima kurtone u tašni.

Tiseran je nekoliko minuta igrao pored nje i podizao ruke uvis da pokaže koliko ga muzika ushićuje. U dva ili tri navrata je čak pljesnuo rukama; ni po čemu se nije dalo zaključiti da ga je devojka primetila. Iskoristivši kratak predah muzike, on joj se obratio. Okrenula se, uputila mu prezriv pogled i prešla ceo podijum da bi se udaljila od njega. Nepopravljivo.

Sve se odvijalo prema predviđanjima. Otišao sam do bara da naručim drugi viski.

Kada sam se vratio, odmah sam osetio da se nešto dogodilo. Jedna devojka je sedela za susednim stolom, sama. Mnogo je mlađa od Veronike, mogla je imati sedamnaest godina, ali strašno liči na nju. Na sebi je imala jednostavnu, prilično široku drap haljinu koja nije posebno isticala obline njenog tela; njenim oblinama nije ni bilo potrebno da budu istaknute. Široki kukovi, čvrsto i oblo dupe; tanak struk vodio je ruke do okruglačkih, bujnih i toplih grudi; ruke koje se s poverenjem spuste na taj struk obujmiće i plemenitu zaobljenost njenih bokova. Sve mi je to poznato; dovoljno je da zatvorim oči i svega se setim. Pa i njeno lice, ovalno i bezazleno, izražavalo je spokojnu zavodljivost prirodne žene, sigurne u svoju lepotu. Mirna vedrina mlade, još uvek razigrane ždrebnice, spremne da isproba noge u brzom galopu. Spokojan mir Eve, zaljubljene u vlastitu nagost, koja očigledno misli da će večno biti poželjna. Bilo mi je jasno da se ni dve godine posle rastanka ništa nije promenilo; iskapio sam svoj viski. Taj trenutak je Tiseran izabrao da se vrati; bio je znojav; nešto mi je rekao; mislim da je želeo da zna da li imam nameru nešto da pokušam sa tom devojkom. Ništa mu nisam odgovorio; došlo mi je da povraćam, digao mi se; nije mi bilo dobro. Rekao sam: „Izvini na trenutak...” i prešao čitavu diskoteku u pravcu klozeta. Kada sam

zaključao vrata za sobom, stavio sam dva prsta u usta, ali količina povraćke je bila razočaravajuće mala. Zatim sam izdrkao, sa nešto više uspeha; u početku sam mislio na Veroniku, naravno, a onda sam se usredsredio na pičke uopšte, i smirio sam se. Ejakulirao sam posle dva minuta; tako sam povratio poverenje u sebe i sigurnost.

Kada sam se vratio, video sam da se Tiseran upustio u razgovor sa takozvanom Veronikom; gledala ga je mirno i bez gađenja. Ova devojka je čudesna, u to sam intimno bio uveren; ali ništa strašno, izdrkao sam. Na ljubavnom planu, Veronika je, kao svi mi, pripadala izgubljenoj generaciji. Nesumnjivo je nekada bila sposobna da voli; ona bi želela da je još uvek sposobna, priznajem; ali to više nije bio slučaj. Ljubav, retka, veštačka i kasna pojava, može se razviti samo u posebnim mentalnim uslovima, koji se retko steknu, i koji su u svakom pogledu suprotni slobodnim običajima karakterističnim za moderno doba. Veronika je upoznala isuviše diskoteka i ljubavnika; takav način života osiromašuje ljudsko biće, nanosi mu ponekad teška i nepopravljiva oštećenja. Ljubav kao čednost i kao sposobnost za iluziju, kao spremnost da se čitav suprotni pol sažme u jedno jedino voljeno biće, retko odoleva jednoj godini seksualnih lutanja, a dvema nikada. Seksualna iskustva nagomilana tokom adolescencije brzo podriju i razore svaku mogućnost sentimentalnih i romantičnih očekivanja; postepeno, zapravo vrlo brzo, čovek postaje sposoban za ljubav koliko i stara krpa. Posle toga zaista živi kao krpa; sa starenjem, postaje sve manje privlačan, a time i sve ogorčeniji. Ljubomorani su na mlade, pa ih zato mrze. Ta mržnja, osuđena da ostane zauvek nepriznata, postaje otrovna i sve žešća; zatim se amortizuje i gasi, kao što se sve gasi. Posle toga ostaje samo ogorčenost i gađenje, bolest i očekivanje smrti.

Uspeo sam da sa kelnerom za barom istrugujem bocu viskija za sedam stotina franaka. Kada sam se vratio, sudario sam se sa jednim mladim električarem od dva metra. Rekao mi je; „O! Ti si izgleda u bedaku”, prilično prijateljskim tonom; odgovorio sam mu: „Ne preteruj sa nežnostima”, gledajući ga odozdo. U ogledalu sam opazio svoje lice; bilo je u neprijatnom grču. Električar je pomirljivo klimnuo glavom; krenuo sam preko podijuma za igru, sa bocom u ruci; pred samim ciljem, spotakao sam se o kasirku i pao. Niko me nije podigao. Gledao sam noge igrača kako se pokreću iznad mene; dobio sam želju

da ih posećem sekirom. Osvetljenje je bilo nepodnošljivo jako; nalazio sam se u paklu.

Grupa mladića i devojaka je sela za naš sto; verovatno drugovi iz razreda takozvane Veronike. Tiseran nije puštao banku, ali stvari su ga pomalo prevazilazile; dozvolio je da ga postepeno istisnu iz razgovora, što je postalo suviše očigledno; a kada je jedan mladić predložio da plati turu za barom, on se implicitno nije podrazumevao. Počeo je da ustaje, pokušao da uhvati pogled takozvane Veronike; uzalud. Ponadao se, a zatim skljojao na sedište; potpuno okrenut sebi, nije uopšte bio svestan moga prisustva; ja sam sebi sipao još jednu čašu.

Tiseran se čitav minut nije ni pomerio; zatim je poskočio, što bi se verovatno moglo pripisati nečemu što se obično naziva „energijom očaja”. Naglo ustajući, gotovo me je srušio kada se uputio ka podijumu za igru; lice mu je bilo nasmešeno i odlučno; ali je još uvek bio ružan.

Bez oklevanja, stao je ispred jednog devojčurka od petnaest godina, plavog i vrlo seksi. Na sebi je imala kratku i tesnu, snežnobelu haljinu; znoj ju je prilepio uz telo, a ona očigledno nije ništa imala ispod; njene male, okrugle grudi bile su savršeno oblikovane; smeđi krugovi oko bradavica, ukrućeni od uzbuđenja, jasno su se ocrtavali; disk-džokej je najavljivao četvrt sata retro-muzike.

Tiseran ju je pozvao da odigraju jedan rok; onako zatečena, prihvatila je. Sa prvim taktovima „Some on everybody”, osetio sam da je počeo da odlepljuje. Grubo je drmusao devojku, stegnutih zuba, neprijatnog izgleda; svaki put kada bi je privukao sebi, iskoristio bi priliku da joj stavi ruku na dupe. Čim su odsvirane poslednje note, devojčurak je pohitao ka grupi devojaka njenih godina. Tiseran je ostao nasred podijuma, zbunjen; malo je zabalavio. Devojka je razgovarala sa svojim drugaricama i pokazivala u njegovom pravcu; pogledale su ga i prsnule u smeh.

U tom trenutku se takozvana Veronika sa grupom svojih prijatelja vratila od bara; živo je razgovarala sa jednim mladim crncem, ili pre melezom. On je bio nešto stariji od nje; cenim da je mogao imati dvadeset godina. Seli su blizu našeg stola; u prolazu sam takozvanoj Veroniki prijateljski mahnuo rukom. Pogledala me je iznenađeno, ali nije reagovala.

Posle drugog roka, disk-džokej je pustio laganu stvar. Bio je to

„Jug” od Nina Fererea; božanstvena lagana stvar, mora se priznati. Melez je takozvanu Veroniku ovlaš dotakao po ramenu; kao po dogovoru, ustali su. U tom trenutku, Tiseran se okrenuo i našao licem u lice sa njim. Raširio je ruke, otvorio usta, ali ne verujem da je imao vremena da progovori. Melez ga je mirno, nežno odgurnuo, i za nekoliko sekundi oni su se našli na podijumu za igru.

Bili su božanstven par. Takozvana Veronika je prilično visoka, možda metar i sedamdeset, ali on je za glavu viši. S poverenjem je svoje telo priljubila uz njegovo. Tiseran je ponovo seo pored mene; drhtao je čitavim telom. Gledao je u ovaj par kao hipnotisan. Sačekao sam minut; ta lagana stvar je, sećam se, trajala čitavu večnost. Zatim sam ga nežno prodrmao za rame i ponavljao: „Rafaele...”

„Šta da radim?”, upitao je.

„Izdrkaj.”

„Misliš da nemam šanse?”

„Nemaš. Odavno nemaš šanse, od početka. Ti, Rafaele, nikada nećeš biti deo devojačkih erotskih snova. Treba to da shvatiš; takve stvari nisu za tebe. U svakom slučaju, zakasnio si. Seksualni neuspesi koje doživljavaš od rane mladosti, frustracija koja te prati od trinaeste godine, ostaviće na tebi, Rafaele, neizbrisiv trag. Pretpostavimo čak da ćeš u budućnosti moći da imaš žene - u šta, iskreno rečeno, ne verujem - to neće biti dovoljno; više nikada ništa neće biti dovoljno. Uvek ćeš biti osiromašen za te mladalačke ljubavi koje nisi imao. Tebe ta rana već boli; boleće te sve više. Žestoka ogorčenost, bez remisija, na kraju će ti ispuniti srce. Nema za tebe iskupljenja ni olakšanja. To je prosto tako. Ali ne znači da ti je svaka mogućnost osвете uskraćena. I ti možeš posedovati žene koje toliko želiš. Možeš posedovati čak ono najdragocenije kod njih. Šta je, Rafaele, kod njih najdragocenije?”

„Lepota?”, reče nasumice.

„Nije lepota, nisi u pravu; nije ni seks, čak nije ni ljubav; jer sve se to tokom života izgubi. Ti, već sada, možeš posedovati njihov život. Kreni, još večeras, stazom ubistva; veruj mi, prijatelju, to je jedina šansa koja ti preostaje. Kada osetiš te žene kako drhte pod tvojim nožem i mole te za svoju mladost, tada ćeš zaista biti njihov gospodar; posedovaćeš ih dušom i telom. Možda ćeš, pre nego što ih prikolješ, dobiti od njih kakvo sladostrasno laskanje; nož je, Rafaele, moćan saveznik.”

Još uvek je piljio u par koji je lagano plovio podijumom i vrteo se; takozvana Veronika je jednom rukom stezala meleza oko struka, a drugu je položila na njegovo rame. Tiho, stidljivo, on mi reče: „Više bih voleo da ubijem ovog tipa...” Tada sam znao da sam pobedio; najednom sam se opustio i napunio nam čaše.

„E pa!”, uskliknuh, „šta čekaš?... Naravno da treba da poradiš na tom mladom crncu!... Oni će svakako otići zajedno, stvar je gotova. Moraćeš da ubiješ tipa da dođeš do tela te žene. Ja imam nož u automobilu.”

Deset minuta kasnije, oni su zaista izišli zajedno. Ustao sam i u prolazu zgrabio bocu; Tiseran me je poslušno pratio.

Napolju je bila neobično blaga, topla noć. Na parking su se devojka i crnac kratko domunđavali; zatim su pošli ka skuteru. Seo sam na prednje sedište automobila i izvadio nož iz kесе; sečivo se sijalo na mesečini. Pre nego što su seli na skuter, dugo su se ljubili; lepo ih je bilo videti, bili su nežni. Tiseran je pored mene neprekidno drhtao; osećao sam miris trule sperme koja se penje u njegov ud. Mladić je nervozno okretao ručke upravljača i palio farove; devojka je treperila. Pošli su; naš automobil je polako krenuo za njima. Tiseran me je upitao:

„Gde će se tucati?”

„Sigurno u stanu devojčinih roditelja; obično je tako. Ali pre toga ih treba zaustaviti. Čim se nađemo na sporednom putu, udarićemo u skuter. Verovatno će se ošamutiti; lako ćeš dovršiti tipa.”

Automobil je klizio niz drum pored obale; ispred nas, pod svetlošću farova, devojka je svog druga obuhvatila oko struka. Neko vreme smo ćutali, a onda sam nastavio:

„Mogli bismo da ih pregazimo, da budemo sigurni.”

„Ništa, izgleda, ne slute...”, primetio je sanjalački.

Skuter je naglo zaokrenuo udesno, na put koji vodi ka moru. To nismo predvideli; rekao sam Tiseranu da uspori. Nešto dalje, ljubavnici su se zaustavili; tip je, vidim, stavio šipku protiv krađe, a zatim je devojku poveo ka peščanoj plaži.

Kada su prešli prve peščane dine, postalo mi je jasno. More je dopiralo do naših nogu, nepomično, u širokom luku; sjajna mesečina

nežno je poigrala na površini vode. Ljubavnici su krenuli na jug, duž ivice mora. Vazduh je postajao sve topliji, bio je nenormalno topao; kao da je juni. S obzirom na okolnosti, pa naravno, shvatio sam; vodiće ljubav na obali okeana, pod zvezdama; bilo mi je više nego jasno; i ja bih tako postupio da sam na njihovom mestu. Pružio sam Tiseranu nož; otišao je bez reči.

Vratio sam se do automobila; seo sam na pesak i naslonio se na kola. Popio sam nekoliko gutljaja viskija na iskap, zatim sam seo za volan i pomerio automobil bliže moru. Možda je to bilo neoprezno, ali meni se i zvuk motora činio prigušenim, neprimetnim; blaga noć je sve obavijala. Strahovito sam poželeo da kola odvezem pravo u okean. Tiserana dugo nije bilo.

Kada se vratio, nije rekao ni reč. U ruci je držao dugačak nož; sečivo se nežno presijavalo; nisam primetio kapi krvi na njemu. Najednom sam se rastužio. Najzad je progovorio.

„Kada sam došao, bili su između dve dine. On joj je već skinuo haljinu i prsluče. Video sam na mesečini njene lepe, okruglačke grudi. Ona se okrenula, primakla mu se. Raskopčala mu je pantalone. Kada je počela da mu puši, nisam više mogao da izdržim.”

Začutao je. Čekao sam. Voda je bila nepomična kao jezero.

„Vratio sam se između dina. Mogao sam da ih ubijem; ništa nisu slutili, nisu me ni primetili. Izdrkao sam. Nisam imao želju da ih ubijem; krv ne menja ništa.”

„Krv menja sve.”

„Znam. Sperma takođe sve menja. Sada mi je dosta. Vraćam se u Pariz.”

Nije mi ponudio da pođem sa njim. Ustao sam i krenuo ka moru. Boca viskija je ispražnjena; popio sam poslednji gutljaj. Kada sam stigao, plaža je bila pusta; nisam ni čuo kada je automobil krenuo.

Tiserana više nikada neću videti; poginuo je iste noći u saobraćajnoj nesreći, na povratku u Pariz. Ispred Anžea je bila gusta magla; vozio je punom brzinom, kao obično. Njegov „205 GTI” udario je svom snagom u kamion koji se nekako našao na sredini kolovoza. Umro je na licu mesta, pred zoru. Sutradan je bio neradni dan, slavilo se Hristovo rođenje; tek tri dana kasnije porodica je obavestila preduzeće. Sahrana je već obavljena, po njihovim običajima; time je

otpala svaka pomisao na venac ili da neko ode. Razmenili smo nekoliko reči o tome kako je tužna ta smrt i kako je teško voziti po magli, a zatim smo se vratili poslu, i to je bilo sve.

On se barem borio do kraja, rekoh sebi kada sam čuo za njegovu smrt. Kampovi za mlade, skijanje... Barem se nije predao, nije spustio ruku. Sve do kraja, i pred tolikih neuspeha, tražio je ljubav. Smrskan između limarije svog „205 GTI“, sapet u crnom odelu sa zlatnom kravatom, na gotovo praznom drumu, u srcu je još uvek nalazio mesta za borbu, želju i volju da se bori, ja to znam.

TREĆI DEO

1.

„O, pa ovo je *drugi stepen!*
Može se disati...”

Posle Tiseranovog odlaska, loše sam spavao; čini mi se da sam pre spavanja masturbirao. Kada sam se probudio, sve je bilo lepljivo, pesak je bio vlažan i hladan; iskreno rečeno, svega mi je bilo dosta. Krivo mi je bilo što Tiseran nije ubio crnca; dan se rađao.

Nalazio sam se kilometrima daleko od bilo kojeg naseljenog mesta. Ustao sam i krenuo na put. Šta bih drugo? Cigarete su bile navlažene, ali su se mogle pušiti.

Po povratku u Pariz, zatekao sam pismo od udruženja bivših učenika mog fakulteta; nude mi da kupim dobro vino i paštetu od gušćije džigerice po izuzetno povoljnim cenama koje važe za praznike. *Mailing* je odrađen s nedopustivim zakašnjenjem, rekoh sebi.

Sutradan nisam otišao na posao. Bez posebnog razloga; jednostavno mi se nije išlo. Klečeći na tapisonu, prelistavao sam kataloge za prodaju preko pošte. U jednoj brošuri koju je izdala „Galeri Lafajet” našao sam zanimljiv opis ljudskih bića pod naslovom *Noviteti*:

„Posle napornog dana, zavale se u udoban trosed jednostavnih linija (Steiner, Roset, Cinna). Uz zvuke džez, uživaju u šarama svog Dhurries tepiha i veselim tapetama na zidu (Patrick Frey). Ako se spremaju za ludu žurku, u kupatilu ih čekaju peškiri (Yve Saint-Laurent, Ted Lapidus). A za večerom sa prijateljima, u kuhinji koju je postavio Daniel Herchter ili Primrose Bordier, promeniće svet.”

U petak i subotu, nisam radio ništa naročito; recimo da sam meditirao, ako se to može tako nazvati. Sećam se da sam razmišljao o samoubistvu, o tome kako, i pored svega, nema svrhe. Zatvorimo šimpanzu u suviše tesan, betonski kavez. Životinja će pobesneti, udaraće glavom o zidove, čupaće sebi dlaku, sama će sebe surovo

izujedati, i u 73 odsto slučajeva će se na kraju zaista i ubiti. Napravimo sada otvor na jednom od zidova kaveza, ali tako da otvor bude tačno iznad duboke provalije. Naš simpatični, ogledni majmun će se približiti ivici, pogledaće dole, dugo će stajati nad provalijom, više puta će dolaziti do ivice, ali najčešće neće skočiti; u svakom slučaju, biće mnogo manje nervozan.

Moja meditacija o šimpanzama je potrajala do duboko u noć sa subote na nedelju i završila se tako što sam sačinio nacrt za jednu životinjsku fantastiku pod naslovom *Dijalog jednog šimpanze i jedne rode*, zapravo izuzetno snažan politički pamflet. Kada je postao zarobljenik jednog plemena roda, šimpanza je u početku bio zamišljen, odsutan. Jedno jutro, prikupivši hrabrost, zatražio je da se vidi sa najstarijom rodnom. Čim su ga doveli pred nju, žustro je podigao ruke ka nebu i održao ovaj očajnički govor:

„Od svih ekonomskih i društvenih sistema, kapitalizam je neosporno najprirodniji. Samim tim mora biti da je i najgori. Kada jednom donesemo takav zaključak, ostaje nam samo da razvijemo aparaturu operativne argumentacije koja ne iskrivljuje stvari, to jest koja će automatski funkcionisati tako da, na osnovu nasumice ubačenih činjenica, možemo izvesti brojne dokaze koji učvršćuju unapred postavljenju tvrdnju, kao što grafitne ploče učvršćuju strukturu nuklearnog reaktora. To je lak zadatak, i sasvim mlad majmun može da ga obavi; krivim sebe što ga ja nisam dovoljno ozbiljno shvatio.

Kada reka spermatozoida krene ka grliću materice, što je imponantan fenomen, dostojan poštovanja i zaista od kapitalnog značaja za produžetak vrste, ponekad se može primetiti aberantno ponašanje nekih spermatozoida. Ima ih koji gledaju napred, gledaju nazad, ponekad čak nekoliko sekundi plivaju protiv struje, a ubrzano klapanje njihovih repića tom prilikom, čini se, izražava nešto nalik ontološkom dovođenju u pitanje. Ukoliko izuzetnom pokretljivošću ne nadoknade ovu zapanjujuću neodlučnost, obično stižu prekasno, i shodno tome retko učestvuju u velikom prazniku genetske kombinatorike. Tako je bilo i avgusta 1793. sa Maksimilijanom Robespjerom, kojeg je tok istorije nosio kao što lavina ponese ahatni kamen u pustinji, ili, još bolje, kao što mlada roda, još uvek slabih krila, nesrećnim slučajem rođena pred sam dolazak zime, ima muke -

razumljiva stvar - da održi dobar pravac dok seče jet-streams. A jet-streams su, kao što znamo, najjači kada se približavamo Africi; ja ću vam to malo pojasniti.

Na dan svog pogubljenja, Maksimilijan Robespjer je imao slomljenu vilicu. Pridržavao ju je povez. Neposredno pre nego što će položiti glavu pod sečivo, dželat mu je smakao povez; Robespjer je urliknuo od bola, krv je šiknula iz rane, polomljeni zubi su se rasuli po zemlji. Dželat je mahao povezom u ruci kao trofejom i pokazivao ga gomili okupljenoj oko stratišta. Ljudi su se smejali, uzvikivali pošalice.

Na tom mestu hroničari obično dodaju: „Revolucija je bila završena.” To je prokleta tačno.

Upravo u tom trenutku, dok je dželat mahao zakrvavljenim povezom uz povike gomile, hoću da verujem da je u Robespjerovoj glavi bilo još nečeg osim patnje. Još nečeg osim svesti o neuspehu. Nada? Ili možda osećanje da je učinio pravu stvar. Maksimilijane Robespjeru, ja te volim.”

Najstarija roda je, sporim i strašnim glasom, jednostavno odgovorila: „Tat tvam asi”. Ubrzo nakon toga, pleme roda je izvršilo egzekuciju nad šimpanzom; umro je u strašnim mukama, proboden i uškopljen njihovim šiljatim kljunovima. Pošto je doveo u pitanje poredak stvari, šimpanza je morao umreti; budimo realni, to se podrazumeva; budimo realni, tako i jeste.

U nedelju ujutro, izišao sam da se malo prošetam oko kuće; kupio sam hleb sa suvim grožđem. Dan je bio blag, ali pomalo tužan, kakve su često nedelje u Parizu, pogotovo ako ne verujete u Boga.

2.

Sledećeg ponedjeljka sam se vratio na posao, takođe bez razloga. Znao sam da je moj šef uzeo slobodne dane između Božića i Nove godine; verovatno je otišao na skijanje. Mislio sam da neće biti nikog, da niko neće primetiti da sam tu, i da ću dan provesti kuckajući bilo šta po tastaturi. Nažalost, oko pola dvanaest, jedan tip mi se ispravno obratio po imenu. Predstavio mi se kao moj novi pretpostavljeni; nisam imao razloga da sumnjam u njegove reči. Izgleda da je manjeviše bio u toku sa mojim poslovima, mada prilično neodređeno. Osim toga, pokušao je da uspostavi kontakt, da se druži; nisam uzvratio na njegova udvaranja.

U podne sam, iz očaja, otišao na ručak sa rukovodiocem komercijalne službe i sekretaricom u direkciji. Mislio sam da ćemo porazgovarati, ali nije bilo prilike; oni su nastavili neki odavno započeti razgovor:

„Na kraju sam odlučio”, krenuo je u napad rukovodilac komercijalne službe, „da za radio u kolima kupim pojačala od dvadeset vati. Deset vati mi se činilo malo, a trideset je stvarno mnogo skupo. U kolima ti, ja mislim, ne treba ništa jače.”

„Ja lično sam”, uzvratila mu je sekretarica, „postavila četiri pojačala, dva napred, dva pozadi.”

Rukovodilac komercijalne službe nabaci vragolasti osmeh. Znači tako, sve po starom.

Popodne sam proveo u svojoj kancelariji, radio razne stvari; tačnije, nisam radio ništa. S vremena na vreme bih pogledao u kalendar: 29. decembar. Trebalo bi nešto smisliti za 31. Ljudi obično nešto smisle za 31.

Uveče sam telefonirao SOS-prijateljstvu, ali je bilo zauzeto, u vreme praznika je stalno zauzeto. Oko jedan po ponoći, dohvatio sam konzervu graška i zafrljačio je u ogledalo u kupatilu. Ne da se razbilo u paramparčad! Dok sam skupljao staklo, posekao sam se, krv je potekla. Prijalo mi je. Upravo to sam želeo.

Sutra sam u osam bio u kancelariji. Moj novi pretpostavljeni je već bio tu; je l' ovaj kreten spava u firmi? Prljava i ružna magla se vukla između solitera. Neonke u kancelarijama zgrade preko puta koju su čistili službenici KOMATE-a palile su se i gasile jedna po jedna, što je stvaralo utisak pomalo usporenog života. Moj pretpostavljeni me je pozvao na kafu; po svemu sudeći, nije odustao od toga da me osvoji. Prihvatio sam, budala, i zaslužio da mi u narednim minutima poveri prilično delikatan zadatak; da otkrijem greške u package-u koji je upravo prodat ministarstvu industrije. U tom paketu je, kanda, bilo grešaka. Proveo sam na tome dva sata, i ja lično nisam video nikakvu grešku; doduše, nisam ja pravi čovek za nalaženje grešaka.

Okolo deset sati smo saznali da je Tiseran poginuo. Porodica je telefonirala, sekretarica je poruku prenela svim zaposlenima. Kasnije ćemo, rekla je, dobiti zvanično obaveštenje. Ne mogu da poverujem; čini mi se kao da ružno sanjam. Nije bio san: java je.

Kasnije pre podne, javila mi se telefonom Katarina Lešardoa. Nema ništa posebno da mi kaže. „Videćemo se ovih dana...”, promucala je; iskreno rečeno, sumnjam.

Okolo podne sam ponovo izišao. U obližnjoj knjižari kupio sam Mišlenovu kartu broj 80 (Rode-Albi-Nim). Vratio sam se u kancelariju i pažljivo je razgledao. Okolo pet po podne, odluka je pala: oputovaću u Sen-Sirg-an-Montanj. Ime ovog mesta, veličanstveno osamljeno, protezalo se usred šuma i malih trouglova koji označavaju vrhove planina; nikakve nastambe nema na trideset kilometara unaokolo. Imao sam osećanje da se nalazim na pragu velikog otkrića; da me tamo, između 31. decembra i 1. januara, baš u tom prelomnom trenutku godine, čeka veliko otkrivenje. Na stolu sam ostavio ceduljicu: „Otišao ranije zbog štrajka na železnici”. Pošto sam razmislio, ostavio sam drugu ceduljicu na kojoj je štampanim slovima pisalo: „BOLESTAN SAM”. Vratio sam se kući, što nije bilo jednostavno: štrajk RATP-a, započet ujutru, naglo se proširio; metroa nije bilo, samo poneki autobus, koji je vozio bilo kuda.

Železnička stanica „Lijon” je praktično bila u opsadnom stanju; patrole KRS-a su podelile zone u ulaznom holu i cirkulisale duž koloseka; komandosi „tvrdih” štrajkača su, reklo bi se, odlučili da spreče svaki polazak vozova. Međutim, moj voz je bio poluprazan, a

putnici sasvim mirni.

Na železničkoj stanici, „Lijon-Peraš“, imponantna količina autobusa kretala je u pravcu Morzina, Laklizaza, Kuršvela, Valdizera... Za Ardeš, ništa. Uzeo sam taksi do „Par-Djea“, gde sam četvrt sata od muke listao pokvareni kompjuter sa redom vožnje, da bih na kraju otkrio da jedan autobus za Obenas polazi sutra u šest sati i četrdeset pet minuta; bilo je pola jedan po ponoći. Odlučio sam da tih nekoliko sati provedem na autobuskoj stanici „Lijon Par-Dje“; verovatno sam pogrešio. Iznad autobuske stanice u užem smislu, uzdiže se ultra moderna građevina od stakla i čelika, na četiri ili pet nivoa, povezanih niklovanim liftovima koji se aktiviraju čim im se približiš; sve same luksuzne radnje (parfimerija, visoka moda, igračke...) sa neverovatno napadnim izlozima; ničeg što bi bilo od bilo kakve koristi. Na sve strane monitori na kojima se prikazuju spotovi i reklame; i, naravno, u pozadini, muzika sa liste „Top 50“. Noću ovu zgradu osvajaju grupe skitnica i beskućnika. Dronjavi, zavidljivi, nasrtljivi i užasno tupavi, ovi ljudi provode život ogrezli u krvi, mržnji i vlastitim govnama. Noću se oko pustih izloga sa luksuznom robom skupljaju kao muve na govno. Kreću se u grupama, jer samoća je u toj sredini fatalna. Zaustavljaju se ispred monitora i bez reakcije primaju slike reklama. Ponekad se posvađaju, povade noževe. S vremena na vreme, ujutru nekog pronađu mrtvog, sabrača mu prerezala grkljan.

Čitavu noć sam se muvao među tim spodobama. Nimalo se nisam plašio. Čak sam ih pomalo izazivao, iz bankomata sam upadljivo izvadio sve što mi je na kartici ostalo od gotovine. Hiljadu četiri stotine franaka u gotovom. Lep plen. Posmatrali su me, dugo su me posmatrali, ali nijedan nije pokušao da mi se obrati, čak ni da mi priđe na manje od tri metra.

Oko šest ujutru sam odustao od svog plana; popodne sam ponovo seo u te-že-ve.

Noć 31. decembra će biti teška. Osećam da se neke stvari lome u meni, kao da prskaju zidovi od stakla. Koračam tamo-amo, obuzet besom i potrebom da nešto učinim, ali ne mogu ništa da uradim jer mi svaki pokušaj izgleda unapred promašen. Promašaj, sve je promašaj. Jedino nedostupno samoubistvo svetluca nad svim tim.

Oko ponoći, nemušto osećam da sam na prekretnici; nešto bolno se formiralo u meni. Više ne razumem ništa.

Bitno poboljšanje 1. januara. Moje stanje počinje da liči na otupelost; nije to tako loše.

Po podne zakazujem razgovor sa psihijatrom. Za hitne psihijatrijske slučajeve postoji sistem zakazivanja preko „Minitela”: otkucate kada ste slobodni, oni vam ponude lekara. Vrlo praktično.

Moj se zvao doktor Nepot. Stanuje u šestom arondismanu; većina psihijatara, imam utisak, stanuje u tom kvartu. Stižem kod njega u 19³⁰ h. Čovek stvarno izgleda kao psihijatar, da ne poveruješ. Biblioteka mu je besprekorno sređena, nema afričkih maski, ni prvog izdanja *Seksusa*; dakle, ovaj nije psihoanalitičar. Međutim, pretplaćen je na *Sinapsu*. Sve mi to sluti na dobro.

Epizoda sa propalim putovanjem u Ardeš ga je izgleda zainteresovala. Kada je malo izbuškao, uspeo je da me navede da priznam da su mi roditelji poreklom Ardešani. Aha, na dobrom je tragu: po njemu, ja tragam za „reperima identiteta”. Sva moja putovanja, smelo je uopštio, zapravo su „traganje za identitetom”. Moguće je; mada sumnjam. Kuda ću službeno putovati, na primer, ne odlučujem ja. Ali ne želim da se raspravljam. On ima teoriju, a to je dobro. Na kraju krajeva, uvek je dobro imati neku teoriju.

Baš čudno, posle toga me je ispitivao o poslu. Ne razumem; ne uspevam da vidim smisao njegovog pitanja. Stvar, očigledno, nije u poslu.

Njegove namere su mi postale jasnije kada je počeo da govori o „mogućnostima društvenih kontakata” koje pruža radno mesto. Prsnuo sam u smeh, što ga je malo iznenadilo. Zakazao mi je ponovo za ponedeljak.

U ponedeljak sam telefonirao u preduzeće da ih obavestim kako sam „malo zaribao”. Činilo se da ih svečano boli dupe.

Vikend bez događaja; mnogo spavam. Čudi me da imam samo trideset godina; osećam se mnogo stariji.

3.

Prvi ispad, narednog ponedjeljka, napravio sam oko četrnaest časova. Izdaleka sam video da dolazi neki tip i strašno sam se rastužio. Bio je to jedan meni veoma drag i fini čovek, prilično nesrećan. Znam da je razveden i da odavno živi sam sa kćerkom. Znam i da previše pije. Nisam nikako želeo da ga petljam u sve ovo.

Prišao mi je, rekao dobar dan, i pitao me nešto u vezi sa nekim programom koji bih ja očigledno trebalo da poznajem. Briznuo sam u plač. Odmah se povukao, zbunjen i pomalo uplašen; čak se izvinjavao, ja mislim. Nije on imao zašto meni da se izvinjava, jadničak.

Trebalo je odmah tada da odem; bili smo sami u kancelariji, nije bilo svedoka, sve je još uvek moglo relativno uljudno da se sredi.

Drugi ispad sam napravio dva sata kasnije. Ovoga puta je kancelarija bila puna sveta. Ušla je jedna devojka, mrgodno pogledala okupljene i izabrala baš mene da mi se obrati, rekla mi je kako previše pušim, kako je to nepodnošljivo, kako očigledno nemam nikakvog obzira prema drugima. Uzvratio sam joj sa par šamara. Pogledala me je, i ona pomalo zbunjeno. Očigledno nije navikla; u mladosti se nije nadobijala dovoljno šamara, pretpostavljam. Za trenutak sam se upitao hoće li sada ona mene ošamariti; znao sam da ću, ako to uradi, odmah briznuti u plač.

Prošlo je neko vreme, a onda je rekla: „Svašta...”, a donja vilica joj je visila kao budali. Svi su se okrenuli prema nama. U kancelariji je zavladala mukla tišina. Ustao sam, vrlo glasno rekao: „Imam zakazano kod psihijatra!” i izišao. Jedna karijera je završena.

To je uostalom bilo tačno, imao sam zakazano kod psihijatra, ali mi je do tada ostalo još nešto više od tri sata. Proveo sam ih u ekspres-restoranu, cepkajući kartonsku ambalažu od hamburgera. Bez metodičnosti, tako da je postignuti rezultat bio razočaravajući. Iscepan papir, ništa više.

Kada sam lekaru ispričao svoje male fantazme, dao mi je bolovanje od nedelju dana. Čak me je upitao da li bih želeo neko kraće vreme da provedem u bolnici i odmorim se. Odgovorio sam da ne bih

želeo, bojim se ludaka.

Nedelju dana kasnije, ponovo sam došao kod njega. Nisam imao ništa naročito da mu kažem. Ipak sam izgovorio nekoliko rečenica. Čitajući od natraške njegovu beležnicu sa spiralom, vidim da je napisao: „Usporen misaoni tok”. Aha! Po njemu, ja sam na putu da se pretvorim u imbecila. Radna hipoteza...

S vremena na vreme baca pogled na svoj ručni časovnik (kožni kaiš, pravougaoni brojčanik, pozlaćen); nemam utisak da ga preterano zanimam. Pitam se ima li u fioci revolver za pacijente koji zapadnu u težu krizu. Posle pola sata, izgovara nekoliko uopštenih rečenica o prolaznim periodima kada se čovek oseća prazno, produžava mi bolovanje i povećava doze lekova. Otkriva mi takođe da moje stanje ima ime: depresija. Ja sam, dakle, zvanično u depresiji. Formulacija je, čini mi se, tačna. Ne zato što se ja osećam suviše nisko; nego mi se svet oko mene čini suviše visoko.

Sutradan ujutru sam se vratio u kancelariju; šef službe je pozeleo da me vidi da „znamo na čemu smo”. Kao što sam očekivao, sa svog boravka u Valdizeru vratio se preplanuo; uočio sam, međutim, da ima nekoliko sitnih borica oko očiju; nije tako lep kao u mom sećanju. Ne znam zašto, razočarao sam se.

Odmah sam ga obavestio da sam u depresiji; primio je udarac, a zatim se pribrao. Posle toga je razgovor prijatno žuborio čitavih pola sata, ali ja znam da će ubuduće između nas stajati nevidljivi zid. Nikada me više neće smatrati sebi ravnim, niti mogućim naslednikom; ja u njegovim očima čak više ne postojim; propao sam. Znam da ću dobiti otkaz, čim prođu dva meseca bolovanja na koja po zakonu imam pravo; to uvek rade u slučajevima depresije; znam takve primere.

Imajući to u vidu, on se ponašao prilično dobro, nalazio je opravdanja za mene. U jednom trenutku je ispalio:

„U ovom poslu smo svi pod užasnim pritiskom...”

„Pa baš i nismo”, odgovorih.

Poskočio je kao probuđen i skratio razgovor. Učiniće krajnji napor da me otprati do vrata, ali na bezbednoj udaljenosti od dva metra, kao da se plašio da ću se iznenada isповraćati na njega. „Odmorite se, ne žurite da se vratite na posao”, zaključio on.

Izlazim. Sada sam slobodan čovek.

4.

ISPOVEST ŽAN-PJERA BIVEA

Naredne nedelje su mi ostale u sećanju kao lagano urušavanje, ispresecano periodima užasa. Osim psihijatra, nisam viđao nikog; kada padne noć, izlazio sam da kupim cigarete i beli hleb. Jedne subote uveče, Žan-Pjer Bive me je pozvao telefonom; delovao je napeto.

„Kako je? Još uvek si župnik?“, rekoh da otkravam atmosferu.

„Moram da te vidim.“

„Važi, možemo da se vidimo...“

„Sada, ako možeš.“

Nikada nisam nogom kročio u njegovu kuću; znao sam jedino da stanuje u Vitriju. Radnički soliter u kojem stanuje je uredno održavan. Dva mlada Arapina su me pratila pogledom, jedan je pljunuo na zemlju dok sam prolazio. Dobro je da mi nije pljunuo u lice.

Stan mu plaća biskupija, ili tako neko. Zavaljen ispred televizora, Bive je smrknuto gledao *Veličanstveno veče*. Dobro se nalio pivom dok me je čekao.

„Šta je bilo? Šta je bilo?“, pitam dobronamerno.

„Rekao sam ti da Vitri nije laka županija; još je gora nego što možeš da zamisliš. Od kada sam došao, pokušavam da privučem mlađariju; nijedno mlado stvorenje mi nije ušlo u crkvu, nijednom. Ima tri meseca kako nisam krštavao. Na misi ih nikada nema više od petoro: četiri Afrikanca i jedna stara Bretonka; njoj bi moglo biti osamdeset dve-tri godine; bivša službenica železnice. Odavno je udovica; deca je ne posećuju, ni adrese im nema. Jedne nedelje, nisam je video na misi. Otišao sam kod nje, stanuje tu, u soliterima... (napravio je neodređen pokret, sa konzervom piva u ruci, nekoliko kapi se prolilo po tapisonu). Od komšija čujem da ju je neko napao; odvezli su je u bolnicu, imala je samo lake prelome. Bio sam u bolnici: trebalo je vremena da prelomi zarastu, naravno, ali nije bila u

kritičnom stanju. Nedelju dana kasnije, došao sam ponovo, bila je mrtva. Pitao sam lekare šta se dogodilo, nisu hteli da mi kažu. Već je kremirana; niko od porodice nije došao. Siguran sam da je želela religioznu sahranu; nije mi rekla, nikada nije govorila o smrti; ali znam da je želela.”

Ispio je jedan gutljaj, a zatim nastavio:

„Tri dana kasnije, kod mene je došla Patricija.”

Napravio je značajnu pauzu. Bacio sam pogled na ekran, zvuk je bio isključen; pevačica u haljini od crnog lamea je bila okružena pitonima, ili anakondama. Zatim sam vratio pogled na Bivea i potrudio se da nabacim izraz lica pun razumevanja. Nastavio je:

„Poželela je da se ispovedi, a nije znala kako se to radi, ne poznaje proceduru. Patricija je bolničarka na odeljenju na koje su doveli staricu; čula je lekare kako razgovaraju između sebe. Nisu želeli da im krevet mesecima bude zauzet, a toliko je bilo potrebno da se starica oporavi; smatrali su taj trošak nepotrebnim. Doneli su odluku da joj daju letalni koktel; mešavina jake doze sredstava za umirenje, donosi brzu i laku smrt. Dva minuta su o tome razgovarali, ne više; zatim je ordinirajući lekar došao kod Patricije i izdao naredbu za tu injekciju. Dala ju joj je iste noći. Njoj je to bio prvi put da izvršava eutanaziju; njenim koleginicama se to često dešavalo. Umrla je vrlo brzo, u snu. Od tada, Patricija ne može da spava; sanja staricu.”

„Jesi li nešto preduzeo?”

„Otišao sam u nadbiskupiju. U toj bolnici se, očigledno, prilično često odlučuju na eutanaziju. Nikada se niko nije žalio; ili su se bar do sada svi sporovi okončavali oslobađajućom presudom.”

Začutao je, ispio pivo na iskap, otvorio novu konzervu; zatim je prilično hrabro počeo:

„Mesec dana sam viđao Patriciju gotovo svake noći. Ne znam šta mi je bilo. Još od bogoslovije nisam imao iskušenja. Bila je tako mila, tako naivna. Ništa se nije razumevala u religiju, zanimalo je da čuje sve o tome. Nije razumela zašto sveštenici nemaju pravo da vode ljubav; pitala se imaju li seksualni život, da li masturbiraju. Odgovarao sam na sva njena pitanja, nije mi bilo nimalo nelagodno. Mnogo sam se molio u tom periodu, stalno sam čitao Jevanđelja; nisam imao osećanje da radim nešto ružno; osećao sam da me Hristos razume, da je sa mnom.”

Ponovo je začutao. Na ekranu je bila reklama za „reno klio“; dobar auto.

„U prošli ponedjeljak, Patricija mi je saopštila da je sreća drugog momka. U nekoj diskoteci, „Metropolis“, tako se zove. Rekla mi je da se više nećemo vidati, ali da joj je drago što me je upoznala; voli da menja momke; ima samo dvadeset godina. Ja sam joj vrlo drag, ništa više od toga; uzbuđivala ju je pomisao da spava sa župnikom, smatra da je to strava; ali nikome neće reći, obećala je.“

Tišina je ovoga puta potrajala dobra dva minuta. Pitam se šta bi neki psiholog rekao na mom mestu; verovatno ništa. Konačno mi je pala na pamet smešna stvar:

„Što se ne ispovediš?“

„Sutra treba da služim misu. Neću uspeti. Mislim da neću uspeti. Više ne osećam prisustvo.“

„Kakvo prisustvo?“

Posle toga nismo rekli bogzna šta. S vremena na vreme izgovarao sam rečenice tipa: „Hajde, hajde...“; on je, u prilično pravilnim razmacima, nastavio da ispija piva. Očigledno je da nisam mogao ništa učiniti za njega. Odlučio sam da pozovem taksi.

Dok sam prelazio preko njegovog praga, rekao mi je: „Doviđenja...“ Uopšte u to ne verujem; čvrsto sam uveren da se više nikada nećemo videti.

Kod mene je bilo hladno. Sećam se da sam ranije te večeri, neposredno pre nego što sam pošao iz kuće, razbio jedan prozor pesnicom. Čudo da mi je ruka ostala cela; nikakva posekotina.

Legao sam i zaspao. Košmari će se javiti tek kasnije tokom noći. U početku nisu prepoznatljivi kao košmari; čak su prijatni.

Lebdim nad katedralom u Šartru. Imam mistično viđenje u vezi sa katedralom u Šartru. Katedrala krije jednu tajnu - onu najveću, i otkriće je. Časne sestre se okupljaju po grupama u dvorištu, blizu bočnih ulaza u crkvu. Primaju starce, čak i samrtnike, obećavaju im da ću im ja otkriti tu tajnu.

Ja, međutim, koračam hodnicima jedne bolnice. Neki čovek mi je zakazao sastanak, ali nije došao. Moram sačekati neko vreme u hladnjači, a onda krećem drugim hodnikom. Čoveka još nema, a on bi mogao da me izvede iz bolnice. Zatim sam na izložbi. Patrik Leroa iz

ministarstva poljoprivrede je napravio tu izložbu. Iz ilustrovanih časopisa je isecao glave i lepio ih na razne slike (na primer, na sliku flore grijasa), i te svoje kolaže vrlo skupo prodaje. Imam dojam da želi da kupim jedan njegov kolaž; odaje utisak zadovoljnog i opasnog čoveka.

Ponovo prelećem katedralu u Šartru. Užasno je hladno. Potpuno sam sâm. Krila me dobro nose.

Prilazim zvonnicima, ali više ne prepoznajem ništa. Zvonici su ogromni, crni, zloslutni, sagrađeni od crnog mermera sa teškim odsjajima, a na mermeru su inkrustacije figura u jakim bojama koje blešte od užasa organskog života.

Padam, padam između zvonika. Lice će mi se uskoro raspući, krv curi po linijama koje označavaju mesta budućeg rascepa. Umesto nosa, zjapi rupa iz koje diše organska materija.

Sada sam u Šampanji, na pustoj poljani. Snežne pahuljice lepršaju naokolo zajedno sa listovima nekog ilustrovanog časopisa, štampanog krupnim, upadljivim slovima. Časopis datira negde iz 1900.

Da nisam ja reporter, ili novinar? Izgleda da jesam, jer mi se stil članaka čini poznat. Napisani su u tonu teških optužbi, kao što pišu anarhisti ili nadrealisti.

Oktavija Leonse, devedeset dve godine, nađena je mrtva u svojoj kolibi. Mala farma u Vožu. Njena sestra Leontina Leonse, osamdeset sedam godina, uživa da leš pokazuje novinarima. Oružje kojim je izvršen zločin je tu, jasno se vidi: testera za drvo i svrdlo. Obe alatke, naravno, isprskane krvlju.

Zločina ima sve više. Svi su izvršeni nad starim, usamljenim ženama, na njihovim farmama. Ubica, mlad i neuhvatljiv, svaki put ostavlja alatke na vidno mesto: jednom je to dleto, drugi put sekačica, ili obična ručna testera.

A sve deluje čudesno, pustolovno, slobodoumno.

Budim se. Hladno je. Ponovo tonem u san.

Čim ugledam te alatke umrljane krvlju, do najmanjih pojedinosti iznova proživljam patnje žrtve. Digao mi se. Na stolu pored mog kreveta su makaze. Ideja se sama od sebe nameće: iseći ću sebi kurac. Zamišljam makaze u svojoj ruci, meso kratko pruža otpor, kurac u krvi, i verovatno se onesvešćujem.

Kurac na tapisonu. Ulepljen krvlju.

Oko jedanaest sati sam se ponovo probudio. Imam dva para makaza, po jedne u svakoj prostoriji. Oba para sam sklonio ispod nekih knjiga. Volja ulaže napor, najverovatnije nedovoljan. Želja postoji još uvek, raste i preobražava se. Ovoga puta mi je namera da uzmem makaze, zabodem ih sebi u očne duplje i iskopam oči. Tačnije, u levu očnu duplju, u mesto koje dobro poznajem, tamo gde oko najdublje ulazi u duplju.

Uzimam sredstvo za smirenje i sve se sredi. Sve se sredi.

5.

VENERA I MARS

Posle te noći smatrao sam da treba ponovo da razmislim o predlogu doktora Nepota u vezi sa odlaskom u bolnicu. Pohvalio me je zbog toga toplim rečima. Po njemu, to je pravi put do mog potpunog oporavka. Činjenica da inicijativa potiče od mene je za svaku pohvalu; prvi put sam preuzeo na sebe proces vlastitog ozdravljenja. To je dobro; to je čak izuzetno dobro.

Pojavio sam se, dakle, u Rej-Malmezonu, sa uputom u ruci. Oko bolnice je park, a obroci se uzimaju u društvu. Istinu govoreći, u prvo vreme nisam mogao da unesem nikakvu čvrstu hranu; odmah bih je, u bolnim grčevima, isprovraćao; imao sam utisak da ću zube ispljuvati zajedno sa hranom. Moralo se pribeći infuzijama.

Ordinirajući lekar, poreklom Kolumbijac, bio mi je od male pomoći. Izložio sam mu, nepokolebljivo kao svaki neurotičar, nepobitne argumente protiv života; i najslabiji od tih argumenata mi se činio dovoljnim za samoubistvo bez odlaganja. Izgledalo je da me sluša: u najmanju ruku, ćutao je; njegova jedina reakcija bila je da povremeno neupadljivo zevne. Prošlo je nekoliko nedelja dok istina nije izbila na videlo: govorio sam suviše tiho; njegovo poznavanje francuskog jezika bilo je sasvim aproksimativno; tačnije, on nije razumeo ni reč od onoga što sam rekao.

Ali zato mi je njegova pomoćnica, psiholog, nešto starija od njega, skromnog društvenog porekla, pružila dragocenu pomoć. Doduše, ona je radila na tezi o anksioznosti tako da su joj, prirodno, bili potrebni slučajevi. Koristila je magnetofon marke „radiola”; tražila je od mene odobrenje da ga uključi. Naravno da sam joj ga dao. Dopadale su mi se njene ispucale ruke i izgriženi nokti kad pritisne dirku record. Inače sam oduvek prezirao studentkinje psihologije: smatrao sam da su sve one gadure. Ali ova žena u godinama, sa turbanom oko glave, koju je najlakše zamisliti sa rukama u vangli za pranje sudova, ulivala mi je izvesno poverenje.

Naš odnos nije od početka bio lak. Zamerala mi je da govorim suviše uopšteno, suviše sociološki. Po njoj, to nije zanimljivo: po njoj je, naprotiv, trebalo da govorim o sebi, da pokušam da se „usredsredim na sebe“.

„Meni je samog sebe dosta...“, usprotivio sam se.

„Kao psiholog, ne mogu da prihvatim takvu vrstu govora, ni da ga na bilo koji način podstičem. Time što razglabate o društvu, vi podižete ogradu iza koje se skrivate; upravo je na meni da uklonim tu ogradu da bismo mogli da radimo na vašim ličnim problemima.“

Ovakav razgovor gluvih je potrajao nešto više od dva meseca. Čini mi se da sam joj se u osnovi dopadao. Sećam se jednog jutra, bio je već početak proleća; kroz prozor su se videle ptičice kako skakuću po travnjaku. Izgledala je sveže, opušteno. Prvo smo kratko razgovarali o dozama lekova koje uzimam; onda me je neposredno, spontano, vrlo opušteno, upitala: „Zašto ste vi zapravo toliko nesrećni?“ Ovo je bilo sasvim neuobičajeno; takva iskrenost. I ja sam takođe učinio nešto neuobičajeno: pružio sam joj jedan kratak tekst koji sam napisao prethodne noći kada nisam mogao da spavam.

„Više bih volela da čujem vas...“, reče ona.

„Ipak pročitajte.“

Očigledno je bila dobre volje; uzela je list hartije koji sam joj pružio i pročitala sledeće rečenice:

„Neki ljudi, vrlo rano, osete zastrašujuću nesposobnost da žive sami sa sobom; u osnovi, oni ne podnose da se suoče sa vlastitim životom i posmatraju ga kao celinu, bez zasenčenja, bez pozadine. Njihov način života je, dozvoljavam, izuzetak u odnosu na zakone prirode, ne samo zato što taj rascep temeljne neprilagođenosti nastaje izvan svake genetske svrhovitosti, već i zbog krajnje oštroumnosti koju pretpostavlja, a takva oštroumnost očito transcendirira perceptivne obrasce običnog života. Dovoljno je pred njih staviti jedno biće, pod uslovom da bude čisto i transparentno kao što su oni sami, pa da se taj nepodnošljivi rascep utopi u blistavo očekivanje, u trajno pruženu ruku ka sasvim pristupačnom. Kao što jedno ogledalo iz dana u dan odražava istu sliku očaja, dva paralelna ogledala razrađuju i grade jasnu i gustu mrežu slika koje ljudsko oko vode beskonačnom putanjom, bez granica, beskonačnom u svojoj geometrijskoj projekciji, s one strane patnji i sveta.“

Podigao sam oči i pogledao je. Izgledala je začuđeno. Najzad je progovorila: „Zanimljivo je to sa ogledalom...” Verovatno je pročitala nešto od Frojda ili *Mikijev almanah*. U krajnjem, ona je činila šta može, bila je zlatna. Zatim je sa više poleta dodala:

„Ali ja bih više volela da mi govorite neposredno o svojim problemima. Opet se isuviše služite apstrakcijama.”

„Možda. Ali ja konkretno ne razumem kako ljudi uspevaju da žive. Imam utisak da bi svi trebalo da budu nesrećni; shvatate, mi živimo u jednom sasvim jednostavnom svetu. Postoji jedan sistem zasnovan na dominaciji, novcu i strahu - pretežno muški sistem, nazovimo ga Mars; postoji i ženski sistem, zasnovan na zavodjenju i seksu, nazovimo ga Venera. I to je sve. Da li je zaista moguće živeti kada se shvati da ne postoji ništa drugo? Kao i ostali realisti s kraja XIX veka, Mopasan je smatrao da nema ničeg više; i to ga je odvelo u ludilo.”

„Vi ste sve pomešali. Mopasanovo ludilo je tipični stadijum razvoja sifilisa. Svako normalno ljudsko biće prihvata ta dva sistema o kojima vi govorite.”

„Nije tako. Mopasan je poludeo zato što je imao izoštrenu svest o materiji, ništavilu i smrti - a nije imao svest ni o čemu drugom. Po tome sličan našim savremenicima, on je potpuno razdvojio svoj lični život i ostatak sveta. To je jedini način na koji danas možemo misliti svet. Na primer, metak iz „magnuma 45” može mi okrznuti lice i zabiti se u zid iza mene; ostaću nepovređen. U suprotnom, metak će ekplodirati u mom mesu, a moja fizička patnja će biti velika; posle toga će mi lice biti osakaćeno; možda će mi se i oko rasprsnuti, u kom slučaju ću biti sakat i ćorav; drugim ljudima ću se zbog toga gaditi. Uopšteno posmatrano, svi smo mi izloženi starenju i čeka nas smrt. Pojam starenja i umiranja je nepodnošljiv za ljudsku individuu; u našoj civilizaciji, ovaj suvereni i bezuslovni pojam se razvija, postepeno ispunjava polje svesti i ne dopušta da išta drugo opstane. Tako se, malo-pomalo, sa izvesnošću ustanovi ograničenost sveta. I želja sama nestaje; ostaje samo ogorčenost, zavist i strah. Naročito ostaje ogorčenost; ogromna, nepojmljiva ogorčenost. Nijedna civilizacija, nijedna epoha nije bila u stanju da kod svojih pripadnika razvije takvu količinu ogorčenosti. Sa ovog stanovišta, mi živimo trenutke bez presedana. Ako bi mentalno stanje savremenog čoveka trebalo sažeto izraziti jednom rečju, ja bih bez ikakve dileme izabrao

reč: ogorčenost.”

Ona u početku nije odgovorila ništa, razmišljala je nekoliko sekundi, a zatim me je upitala:

„Kada ste poslednji put imali seksualni odnos?”

„Pre nešto više od dve godine.”

„Aha!”, uzviknu ona gotovo pobeđnički, „Vidite! Kada je tako, na osnovu čega očekujete da volite život?...”

„Da li biste vi pristali da vodite ljubav sa mnom?”

Pomela se, čini mi se čak da je malo pocrvenela. Ona ima četrdeset godina, mršava je i prilično potrošena, ali toga jutro je izgledala zaista šarmantno. Taj trenutak mi je ostao u vrlo lepom sećanju. I protiv svoje volje, smejuljila se; pomislio sam da će zaista reći „da”. Ipak se pribrala:

„To nije moja uloga. Kao psiholog, imam zadatak da vas vratim u stanje u kojem ćete moći da preduzmete korake u pravcu zavođenja, kako biste ponovo mogli imati normalne odnose sa mladim ženama.”

Na sledećoj seansi, zamenio ju je njen kolega - muškarac.

Približno u to vreme, počeo sam da se zanimam za svoje drugare u nevolji. Malo je bilo pravih ludaka, uglavnom depresivci i anksiozni; mislim da je to urađeno namerno. Ljudi koji upoznaju tu vrstu stanja, vrlo brzo odustaju od pravljenja sranja. Uglavnom po čitav dan leže u krevetu, nakljukani sredstvima za umirenje; s vremena na vreme prošetaju hodnikom, popuše četiri ili pet cigareta za redom i vrate se u krevet. Obroci, međutim, predstavljaju doživljaj; dežurna bolničarka kaže: „Poslužite se”. Nijedna druga reč ne bude izgovorena; svako žvaće svoju hranu. Ponekad neku od zvanica za stolom zahvati kriza drhtanja ili počne da ječi; taj se vrati u svoju sobu, i to je sve. Postepeno sam došao na ideju da svi ti ljudi - muškarci i žene - nisu nimalo ludi; samo im nedostaje ljubavi. Njihovi pokreti, držanje tela i mimika lica odaju razornu žeđ za fizičkim kontaktima i milovanjem; ali toga, prirodno, nema. Zato ječe, ispuštaju krike, i grebu se noktima; za vreme mog boravka u bolnici imali smo jedan uspešan pokušaj kastracije.

Kako su prolazile nedelje, sve sam bio uvereniji da se tu nalazim po nekom unapred utvrđenom planu - kao što, po Jevanđeljima, Hristos izvršava ono što su najavili proroci. Istovremeno sam naslućivao da je ovaj moj boravak samo prvi u beskrajnom nizu sve

dužih boravaka u psihijatrijskim ustanovama, sve zatvorenijeg tipa i sve strožijim. Takva perspektiva me je duboko rastužila.

S vremena na vreme sam onu ženu-psihologa sretao po hodnicima, ali nismo ni o čemu uistinu razgovarali; naš odnos je postao prilično formalan. Njen rad o anksioznosti napreduje, kaže mi ona; u junu će braniti tezu.

Ja danas verovatno nastavljam na neki način da živim u jednoj magistarskoj tezi, među drugim sličnim slučajevima. Taj utisak da sam postao deo jednog dosijea me umiruje. Zamišljam tu knjigu, njen lepljeni povež i sumorne korice; lagano se sklupčavam među stranice; one me samelju.

Iz klinike sam izašao jednog 26. maja; sećam se da je dan bio sunčan, topao i da se na ulicama osećala atmosfera slobode. Bilo je nepodnošljivo.

Isto tako jednog 26. maja, ja sam začet, u kasno popodne. Koitus se dogodio u salonu, na imitaciji pakistanskog tepiha. U trenutku kada je moj otac uzeo moju majku od pozadi, njoj je na nesreću palo na pamet da pruži ruku i pomiluje ga po jajima, tako da je došlo do ejakulacije. Uživala je, ali nije imala pravi orgazam. Posle toga su jeli hladnu piletinu. Od tada je prošlo trideset godina; u to vreme su se još mogli naći pravi pilići.

Za život po izlasku iz klinike nisam dobio precizna uputstva; samo da se javljam jednom nedeljno. Za sve ostalo ubuduće sam morao sam da se postaram.

6.

SEN-SIRG-AN-MONTANJ

*„Ma koliko paradoksalno
moglo izgledati, postoji put
koji treba preći i treba ga preći,
ali nema putnika. Koraci su učinjeni,
ali nema čoveka koji korača.“*

(Satipatana-Suta, XIII, 16)

Iste godine 20. juna, ustao sam u šest sati i uključio radio, tačnije Radio-nostalgiu. Puštali su jednu pesmu Marsela Amona koja govori o tamnoputom Meksikancu: laka, bezbrižna, glupava; tačno ono što mi treba. Umivao sam se slušajući radio, zatim sam spakovao nekoliko stvari. Odlučio sam da se vratim u Sen-Sirg-an-Montanj; tačnije, da ponovo pokušam.

Pre nego što sam pošao, pojeo sam sve što je bilo za jelo u kući. Teško mi je palo, jer nisam bio gladan. Srećom, nije bilo bogzna čega: četiri dvopeka i kutija sardina. Ne vidim zašto to radim kada ovi proizvodi imaju dugačak rok trajanja. Ali ja već odavno ne vidim jasno smisao svojih postupaka; da kažemo, vrlo često ga ne vidim. Ostatak vremena se nalazim u položaju posmatrača.

Kada sam ušao u kupe, postaje mi jasno da upravo odlepljujem; ne obraćam pažnju, smeštam se. U Langonju, na železničkoj stanici iznajmljujem bicikl; telefonom sam ga unapred rezervisao, dobro sam ovo organizovao. Penjem se, dakle, na bicikl i odmah postajem svestan apsurdnosti svog plana: ima deset godina kako nisam vozio bicikl, Sen-Sirg je na četrdeset kilometara, put donde je vrlo strm, a ja osećam da sam jedva u stanju da pređem dva kilometara po ravnom terenu. Nisam više kadar, a nemam ni želju, za fizički napor.

Put će biti čisto mučenje, samo apstraktno, ako se tako može reći.

Kraj je potpuno pust; sve je više planina oko mene. Mučim se, precenio sam svoje fizičke snage. Ne vidim baš jasno krajnji cilj ovoga putovanja, sa svakim usponom koji nepotrebno savladam, lagano ga gubim iz vida, a preda mnom se stalno pojavljuju novi usponi, ni pejzaž ne gledam.

Usred jednog teškog uspona, dok dahćem kao kanarinac, primećujem natpis: „Pažnja. Minsko polje.” I pored svega, ne mogu da verujem. Ko bi baš toliko mogao imati nešto protiv mene?

Objašnjenje sam dobio nešto kasnije. Reč je zapravo o kamenolomu; stene, a ne mene, treba razdrobiti. To mi se već više dopalo.

Teren postaje ravan; podižem glavu. Sa desne strane puta uzdiže se brežuljak razbijenog kamenja, nešto između prašine i sitnog šljunka. Iskošena površina je siva, geometrijski apsolutno pravilna. Vrlo privlačno. Kada bih tu zakoračio, odmah bih potonuo nekoliko metara.

S vremena na vreme se zaustavljam uz ivicu puta, popušim cigaretu, malo otplačem i nastavim. Voleo bih da sam mrtav. Ali „postoji put koji treba preći, i treba ga preći”.

Stižem u Sen-Sirg u stanju patetične iscrpljenosti, odsedam u hotelu „Miris šuma”, Odmorim se malo i siđem u hotelski bar da popijem pivo. Ljudi iz sela su gostoljubivi, simpatični; kažu mi: „Dobar dan”.

Nadam se da se niko sa mnom neće upustiti u konkretniji razgovor, pitati me da li sam došao u turizam, odakle sam stigao na biciklu, da li mi se dopada okolina, itd. Srećom, to se nije dogodilo.

Margina mog delovanja u životu je postala izuzetno sužena. Još uvek nazirem više mogućnosti, ali se one međusobno razlikuju samo u sitnim pojedinostima.

Večera neće ništa popraviti stvar. U međuvremenu sam ipak popio tri rakije. Tu sam, za stolom, naručujem gurmanski meni. Izvanredan je; čak je i vino dobro. Plačem jedući i pomalo ječim.

Kasnije, u sobi, pokušaću da zaspim; opet uzalud. Mozak rutinski tužno radi; noć nikako da prođe; slike pred očima mi se sve teže smenjuju. Čitavi minuti mi prolaze u piljenju u prekrivač na krevetu.

Oko četiri sata ujutru, noć ipak postaje drugačija. Nešto se koprc

u meni, traži da iziđe. Čak i priroda ovog putovanja počinje da se menja: u mojoj svesti ono postaje presudno, gotovo herojsko delo.

Oko sedam sati 21. juna, ustajem, doručkujem i na biciklu odlazim u šumu koja pripada Mazasu. Jaka večera od sinoć mi je izgleda povratila snagu: odmičem glatko, bez napora, kroz jele.

Vreme je božanstveno, blago, prolećno. Mazaska šuma je vrlo lepa, a i smiruje me. Prava šuma nedaleko od sela. Ima strmih staza i proplanaka, sunce probija odasvud. Livade su pune maslačka. Dobro se osećam, srećan sam; ljudi više nema. Nešto ovde postaje moguće. Imam utisak da se nalazim na nekakvom početku.

A onda najednom sve nestaje. Nešto mi je snažno kvrcnulo u glavi i vratilo me u dubinu mene samog. Preispitujem se, ironičan sam, ali istovremeno poštujem sebe. Vidi kako sam, sve do samog kraja, u stanju da imam impozantne mentalne predstave! Vidi kako je još uvek jasna moja slika sveta! Bogatstvo onoga što će uskoro umreti u meni je apsolutno čudesno; nemam razloga da crvenim; pokušao sam.

Ispružio sam se na jednoj livadi, na suncu. Više se ne osećam dobro, ovako opružen na ovoj pitomoj livadi, usred ovog prijateljskog i umirujućeg pejzaža. Sve što je moglo biti razlog za učestvovanje, zadovoljstvo, nevini sklad čula, postalo je izvor patnje i nesreće. Istovremeno, neverovatno snažno, osećam da radost postoji. Godinama koračam pored jednog fantoma nalik meni koji živi u jednom teorijskom raj, u tesnoj vezi sa svetom. Dugo sam verovao da je na meni da mu se pridružim. S tim je gotovo.

Nastavljam dalje, dublje u šumu. Iza ovog brežuljka su, ako je verovati karti, izvori Ardeša. Više me to ne zanima; ipak produžavam dalje. Ne znam više gde su izvori; sve mi liči jedno na drugo. Pejzaž je sve pitomiji, sve prijateljskiji, sve veseliji; koža me od toga boli. Nalazim se u središtu ponora. Vlastitu kožu osećam kao granicu, a spoljašnji svet kao nešto što se ruši. Potpuno smo razdvojeni; od sada sam zarobljen u samom sebi. Do uzvišenog stapanja neće doći; cilj života je promašen. Sada je dva sata posle podne.

1 „Dolaze bolja vremena/To čujem kud god krenem/Dolaze bolja vremena/Samo dolaze mnogo sporo.”

2 „Enark”, bivši učenik *Esole patiopal d'administratio* - E. N. A, moćan tehnochrata, *prim. prev.*

3 „Pobiti sve”, „Jebi i ruši”, *prim. prev.*